



YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN

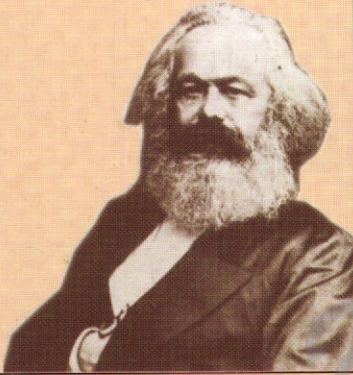
SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Haziran 2010 • Sayı: 28 • 4 TL • www.mesop.net

İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

**Sosyalizme
sorunlu yaklaşım**

Samet ERDOĞDU



Nasıl bir sosyalizm?

Berzan BOTİ

**Programın (özgürlük ve
sosyalizmin) ana hatları**

S. ÇİFTYÜREK

**Xalo Sabri ve
Xalo Mehmet'in
sosyalizm ütopyası**

Metin AKTAŞ

Kendi gündemimizi oluşturmak

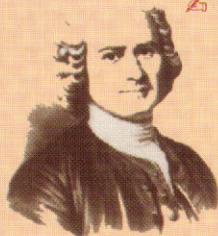


Nasıl bir gelecek?

Ferhat BARAN

**Yol açan bir öncü:
Jean-Jacques Rousseau**

Temel DEMİRER



**Yeni bir değer teorisi
üzerine bir deneme**

Hasan ŞAHİNGÖZ

Gün Yayıncılık Tic. Ltd. Şti Adına Sahibi

Halil İbrahim KUMRAL

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

İnönü Mah. Babil Sok.

No:27/3 80230

Harbiye / İstanbul

Sorumlu Yazışları Müdürü

Ferit Yıldırım

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

İnönü Mah. Babil Sok.

No:27/3 80230

Harbiye / İstanbul

Sosyalist Mezopotamya

Yönetim Yeri ve Yazışma Adresi

İnönü Mah. Babil Sok.

No:27/3 80230

Harbiye / İstanbul

Yayın Türü

Yaygın Süreli Dağıtım

Telefon/Faks

(0212) 291 46 38

e-mail

newrozgazetesi@gmail.com

Baskı

Özdemir Matbaacılık

0 212 577 54 92

Davutpaşa Cad.

4. Güven Sanayii sitesi

C Blok No: 242 Topkapı-İSTANBUL

Diyarbakır İrtibat Bürosu

Tel: 0 412 223 73 37

Kurtismail Paşa 5. Sok.

Fırat Apt. Kat:3/13

Ofis/DİYARBAKIR

Gaziantep İrtibat Bürosu

Tel/Faks: 0 342 220 59 94

Atatürk Bul. Bina No: 49

N. Akınal Apt. B Blok

Kat: 6 D: 6 Şahinbey / Gaziantep

İzmir İrtibat Bürosu

newrozgazetesiizmir@gmail.com

847 Sok. No: 14/101

Konak/İZMİR

İÇİNDEKİLER

EDİTÖRDEN

Kendi gündemimizi oluşturmak

1

Nasıl bir gelecek?

Ferhat BARAN

3

Nasıl bir sosyalizm?

Berzan BOTÎ

9

Sosyalizme sorunlu yaklaşım

Samet ERDOĞDU

12

Programın ana hatları

S. ÇİFTYÜREK

23

Yol açan bir öncü: Jean-Jacques Rousseau

Temel DEMİRER

34

Xalo Sabri ve Xalo Mehmet'in sosyalizm ütopyası

Metin AKTAŞ

37

"Sanat ve sanatçı hakkında"ya kenar notları

Sibel ÖZBUDUN & Temel DEMİRER

40

Özgürlük, sosyalizm ve gençlik

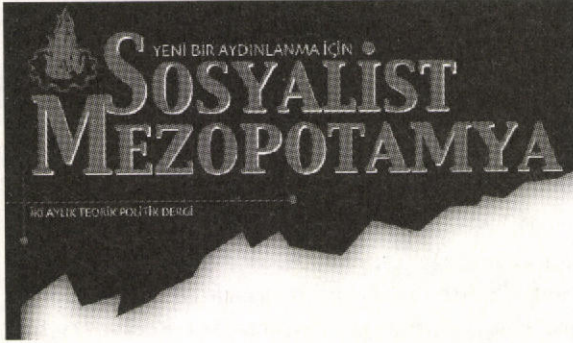
T. ATMACA

46

Yeni bir değer teorisi üzerine bir deneme

Hasan ŞAHİNGÖZ

54



Kendi gündemimizi oluşturmak

Günümüzde siyaset birkaç cümleyle yapılır hale geldi/getirildi. Egemenlerin günü kurtarma düşüncesiyle argüman hazinesini alabildiğine boşalttığı bu sahada, işin kötüsü, Kürdistan'daki rejim muhalifi cephe de siyaseti giderek az sayıda kalıp cümleyle yapmaya başladı. Sistemin siyasal aktörlerinin medya, eğitsel mekanizmalar ve teknolojik yan girdilerle bu çoraklığı kendi lehlerine çevirebilme olanaklarına karşılık, muhalif cephe tüm bu destekleyici girdilerden yoksundur. Dolayısıyla, siyasetin birkaç cümleye düşürülmesi noktasındaki benzeşme asıl olarak ulusal demokratik muhalefeti vuruyor. Fikri altyapıdan ve özgür aklın yaratıcı gücünden giderek yoksun bırakılan siyaset, toplumsal aydınlanmayı önemseyen kişi ve kuruluşlarca yeniden sağlam bir altyapıya kavuşturuluncaya kadar bu sefaleti yaşamaya devam edecek gibi görünüyor.

Yaşadığımız bu durumun, bizi egemenlerin gündemlerine mahkum hale getirdiğini, kendi gündemimizi oluşturmanın/konuşturmanın ciddi bir açmazına dönuştüğünü, görmek isteyenler görüyor. Dışsal büyük güçlerin oluşturduğu Ortadoğu gündemine paralel olarak içeride de yine egemenlerin sunumu olan gündemlerin peşine takılmaktan kendi bağımsız gündemimizi topluma sunamaz hale geldik. Sadece bir yılı aşkın süredir üzerinde kafa yorup konuştuğumuz gündemler bile bu gerçeği anlamamıza yeter.

AKP'nin ne sistemden ne de rejimden tek tuğla çekmeden yapmaya çalıştığı 'açılım'ları konuştuk, şimdi de birer birer 'kapanım'larını konuşuyoruz... Mevcut hükümetin biraz da felsefi duruşu gereği dış siyasete kendince verdiği küçük ayarların ABD ve AB'de yarattığı endişe, bu güçlerin Türkiye'de farklı bir siyasal seçenek oluşturma girişimine yol açtı; kaset skandalıyla acilen gönderilen Baykal'ın yerine gelen 'Gandi Kemal'i konuşuyoruz... 12 Eylül Anayasası'nı değiştirme konusunda kendi seçeneğimizin yokluğu ortamında, Erge- nekoncu cephe ile AKP arasındaki mücadeleyi ve bu mücadelede kendi yerimizi belirlemeyi konuşuyoruz... Başbakan Erdoğan'ın, çoğunluğu 'yandaş' olan sivil toplum örgütlerinin Gazze'ye insani yardım götürürken saldırıya uğrayan gemilerini kullanarak Ortadoğu denk- leminde İsrail'e üstünlük sağlama girişiminin yarattığı gerilimi; AKP'nin içeride bu gerilimi siyasal kazanca tahvil etme çabalarını konuşuyoruz... vb. Bu uzun süre zarfında egemenlerin gündemi dışında kendi gündem- lerini görece uzun süreli konuşturabilen tek istisna kesim Tekel işçileri oldu.

Çıtası en alt seviyeye düşürülmüş siyasal talepler ile silahlı mücadele arasındaki orantısızlık veya sivil alan- daki bunca yaygınlıktan sonra silahlı çatışmanın Kürt halkının özgürlük mücadelesine ciddi bir yararının kalıp kalmadığı ayrı bir tartışma konusudur, ama PKK'nin 1 Haziran itibariyle ateşkes kararını rafa kaldırmasını,

biraz da bu dışsal gündemler cenderesinden kurtulma ve kendi gündemini konuşturma çabası olarak görmek gerekiyor.

Mücadelenin ulusal boyutu Kürdistan'da gündemin dilini önemli oranda Kürtçeleştirse de, bu durum Kürt siyasetindeki perspektif darlığını, fikri altyapıdan yoksunluğu ve örgütlenme kültüründeki ciddi aşınmayı gidermeye ya da örtmeye yetmiyor. Kürt siyaseti ve siyaset ilişkilerindeki kısırlık, bunca ağır bedele rağmen Kürtlerin kendi gündemlerini oluşturmamalarına ve uluslar arası gündeme yeterince girememelerine neden oluyor.

Boş teselliye gerek yok; bağımsız siyasi şahsiyetlerin muhatap alınmamaları veya bazı örgütlerin güçsüzlükten dolayı siyaset denkleminde ciddi yer edinememeleri, onları bugünkü toplumsal gidişatin mesuliyetinden kurtarmaya yetmiyor. Şahıs veya örgüt olsun fark etmez, her siyasi aktör toplumun bugününden de sorumludur; iyi olan gelişmelerden kendilerine nasıl pay çıkarma hakkına sahiplerse, kötü gidişattan kendilerine düşen payı da açıkça ifade etmeli ve çözüm konusunda girişimci olmalıdırlar.

Hem toplumsal ilerleme sürecinin her aşamasına ilişkin duyduğumuz mesuliyet, hem de egemenlerin farklı aşamalarda farklı şahıs ve konuları tahta çıkardığı seri gündemler cenderesinden sıyrılıp kendi gündemimizi oluşturma hassasiyetiyle başlattığımız partileşme

süreci, yeni bir aşamaya gelmiş bulunuyor. Farklı siyaset damarlarından gelen Kürdistanlı komünist/sosyalist kadroların birlik konusunda kat ettikleri yol ve partileşme için yaptıkları çağrılardan sonra şimdi daha umutlu olabiliriz.

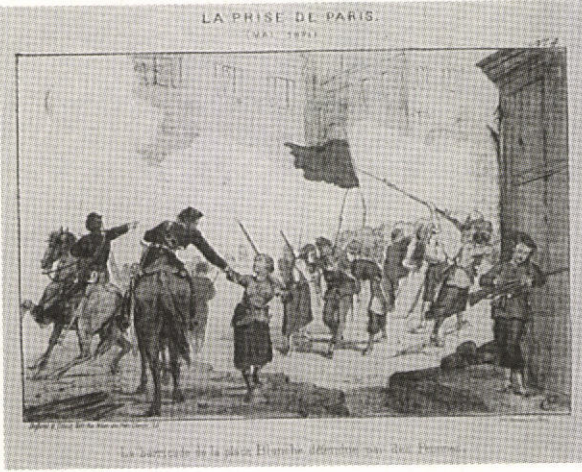
Partide ortaklaşma çabalarına karşılıklı görüş alışverişi eşlik ediyor; Hasan Fırat yoldaşın koordinatörlüğünde çıkarılan çağrıya, yazar yoldaşlarımız makaleleriyle yanıt verdiler; bu çerçevede "Nasıl bir sosyalizm?" başlıklı bir dosya hazırladık. MESOP sürecinin ilk aşamasında da benzer bir dosyayı okurlara sunmuştuk, ancak bu kez okurlarımız -deyim yerindeyse- daha cesur ve biraz daha farklı yaklaşımlarla tanışmış olacaklar.

Marksizm zemininde farklı düşünceler elbette olacaktır. Doğal olan budur. Kendi kulvarımızda küresel ölçekte yaşadığımız bunca alt-üst oluştan sonra hiçbir şey olmamış gibi davranamayız. Reel sosyalizmin çöküşünün ardından dünya komünist hareketinin yaşadığı şoku ve peşi sıra gelen tıkanıklığı aşmaya yönelik düşünce üretiminin yoğunlaşması gerekiyor. Düşünsel zenginliği, aydınlanma odağı olma niyetimizin doğal bir sonucu olarak değerlendiriyoruz.

Sadece dosya kapsamındaki makalelerin değil, dosya dışı yazıların da ilginizi çekeceğini ve zevkle okunacağını düşünüyoruz.

Gelecek sayıda daha güçlü ve daha umutlu buluşmak dileğiyle...

Aziz Mahmut AK



Nasıl bir gelecek?

Mevcut durum

G enel olarak ele alındığında ulusal hareketin Güney ve Kuzey'de varmış olduğu düzey, önemli bir gelişmeyi ifade etmektedir. Doğu ve Batı'daki durgunluk ya da genel gidişat içindeki etkisiz seyri, kalıcı ve kendi mecrasının doğal sınırlarını doldurmuş bir "statüko" olarak değil, ancak "geçici" bir durum olarak algılanmalıdır. İç ve dış dinamiklerin gelişme derecesine bağlı olarak ya da genel bir iyileşme, bu iki parçayı da şu veya bu derecede etkileyecektir. Fakat bundan "eşzamanlı" ve "bütünsel bir ilerleme"nin olacağını anlamak yanlış olur; hala, ulusal hareket, mevcut yapısıyla ve örgütlülüğüyle bunu gerçekleştirmekten bir hayli uzak ve ayrıca, parçalar arasındaki farklılıklar böyle "somut" bir zemin sunmamaktadır. Görünen odur ki daha uzun bir zaman, her bir parçanın kaderi, birbirinden etkilenmekle birlikte, esas olarak, dahil olduğu statükodaki siyasal değişikliklere bağlıdır.

Fakat ne olursa olsun, meydana gelebilecek her değişim ve

olumlu anlamdaki her gelişme, mevcut statükolar içinde kaldıkça, ancak "nicel" bir değişiklik olarak ortaya çıkacaktır, gerçek anlamda bir değişim için uzun zaman mücadele etmemiz ya da bölgesel veya dünya ölçekli gelişmelerin işimizi kolaylaştırması lazım. Diyelim ki Güney'deki fiili durum resmileşebilir ya da Kuzey'de asgari kültürel haklar elde edilebilir ama bütün bunlar, olumlu olmakla birlikte, yetersiz ve toplumsal ilerleme anlamında "nitel" bir ilerlemeyi temsil etmeyeceklerdir; daha ileri düzeyli gelişmeler yeni dinamiklerin devreye girmesine bağlıdır. Yeni siyasal statüler, niteliğinden bağımsız olarak, ya dünya ölçekli ya da bölgesel değişikliklerin meydana gelmesini gerektirir. Böyle bir ihtimal durumunda bile tanık olacağımız statü, mevcut siyasal seçenekler açısından geçerli olmak kaydıyla, insanlığın elinden bizar olduğu kapitalist sistemin dışına çıkamayacaktır. Siyasal olarak mesafe kaydetmek mümkün, fakat toplumsal gelişme anlamında ilerleme kaydetmek bir hayli zor. Dünya ve bölgedeki reel durumun yanı sıra içinde bulun-

duğumuz mevcut siyasal ve toplumsal durum da ciddi bir engel; bu nedenle, en azından şimdilik, daha ileri çözümler için gerekli donanımdan yoksunuz.

Nedir bu "daha ileri çözümler için gerekli" olan donanım? Hiç kuşkusuz daha şimdiden oluşturduğumuz ya da oluşturamadığımız siyasal ve toplumsal kurtuluş algısı, yani "gelecek toplumsal düzen" ideolojisi ve çıkarları bu toplumsal ütopuyla örtüşen sınıflara dayalı örgütlü siyasal bir yapı... Nüve olarak bulunmasına karşın, fiilen iş gören ve siyasal bir aktör olarak varlığını hissettiren bir yapının olmaması, gelecek açısından umutvar olmanın önündeki en büyük engeldir.

Ulusal hareketin bugünkü düzeye gelmesinde ciddi emeği olan sosyalist ideoloji maalesef arzulanan yerde değil ve ne yazık ki ulusal harekete yön veren aktörler toplumsal ilerlemeye yol açabilecek bir "gelecek tasavvuru"ndan yoksundurlar. Güney'deki durum bunun açık ve somut örneğidir. Devrim taktiği açısından zaman zaman "önce ulusal talepler, toplumsal talepler için mücadele

bunları takip edecektir" türünden laflar edilir. Bunlar sadece laftır ve gelecek açısından herhangi bir geçerliliği yoktur. Bu taktik, karşı taraftan çok, yönlendirilen tarafı arkalamaya yönelik bir taktik olarak işlev görür. Bugün ne düşünüyorsak, yarın kuracağımız toplumsal düzen de o olacaktır. Gerçekleşmiş bütün devrimler bunun kanıtıdır. Mevcut koşullarda ideolojisi ve politikasıyla daha adil ve demokratik bir toplumsal düzen kurmaya hazır olmayan hiçbir siyasal yapı, demokratik ve adil bir düzen kuramaz.

Mevcut durumda, sosyalistler olarak bizler de dahil, bütün ulusal güçlerin siyasal mücadelesine yön veren temel talepler, ulusaldır. Yani burjuva sınıfın siyasal gözlükleriyle hayata bakıyor ve o gözlüklerden gördüklerimizi siyasal mücadelemizin talepleri haline getiriyoruz. Bir tür burjuvazisiz burjuva mücadeledir bu. En iyi yurtseverler kuşkusuz sosyalistlerdir, fakat gelecekte burjuvaziye teslim olacak kadar da değil... Kendi siyasal araçları olmadığı sürece gelecekte etkisizleşmekten kurtulamazlar. Bugün düşündüğümüz, sadece ulusal taleplerdir ve geleceğe damgasını vuracak olan da bunlardır. Mevcut durumda, uğruna mücadele ettiğimiz toplumsal ve siyasal düzen, bizi kölelik rejimine mahkum eden kapitalist düzendir. Siyasal düzeyde kaydedeceğimiz her ilerleme, toplumsal olarak da ilerlediğimiz anlamına gelmeyecektir. Eşitlik, özgürlük, kardeşlik şiarıyla ortaya çıkan burjuvazi, iktidar olduktan sonra nasıl bu sloganları kendi ihtiyaçlarına göre anlamlandırırsa ve her şeyi kendisine göre oluşturduysa, bizler de şimdiden kurguladıklarımızı geleceğin siyasal düzeni haline getireceğiz. Yarın bizler de, bugünden mücadelemizin temeli haline getirdiğimiz ulusal taleplerin inşacısı olacağız. "Ama biz iyi niyetli sosyalistleriz,

Ulusal hareketin bugünkü düzeye gelmesinde ciddi emeği olan sosyalist ideoloji maalesef arzulanan yerde değil ve ne yazık ki ulusal harekete yön veren aktörler toplumsal ilerlemeye yol açabilecek bir "gelecek tasavvuru"ndan yoksundurlar. Güney'deki durum bunun açık ve somut örneğidir.

burjuvaziye hizmet eden bir düzen neden kuralım ki?" sorusunun en anlamlı yanıtı tam da bu "iyi niyetli sosyalistler" olmamızdır. Çünkü hayatı düzenleyen fiili güç ilişkileridir, iyi niyet değil...

Gerçekten, bir ulusun inşacısı mı olmalıyız, yoksa ulusal baskı altında olan bir halkın kendisine özgü yanlarıyla diğer halk kesimleriyle birlikte "insan toplumu" olarak hak ettiği gibi yaşayabileceği bir toplumsal düzen mi kurmalıyız? Temel soru bu olmalıdır. Eğer amaç, bugün diğer ulusları ezme zihniyetini içinde taşıyan modern uluslar gibi bir ulus inşa etmekse, bize gerek olmayabilir, değilse, bizlerin temel amacı, bugün çürümenin eşliğine gelmiş ve giderek yok olan "yaratıları" tekrarlamak değil, olduğu gibi kendisini yaşayacak insan toplumunun "insani varoluş koşullarını" yaratmayı amaç edinen siyasal bir perspektiftir... Bugün temel hedef, kapitalist düzenin dışına çıkabilecek bir ideolojiyi yeniden kurgulayabilmektir. Yeni bir toplumsal ideoloji ve toplumsal kurtuluş projesi ancak daha ileri ve gerçek anlamda bir insani kurtuluş olan sosyalizmi inşa edebilir, yoksa statüko içinde ulusal taleplere çözüm arayan milliyetçi bir düşünce değil...

Sosyalizm adını telaffuz ettiğimizde, akla gelen ve uzun uzun düşünmemize sebep olan "nasıl bir sosyalizm" sorusudur. Daha yüzünü görmesek de, binbir tür-

lüsünü yaşamış ve hiçbirinden umduğumuzu bulamamış gibi kara kara düşünür ve genellikle de "bize uymaz" anlamında başımızı sağa sola çevirip, biraz da karşımızdakine "yazık, hiçbir şeyden anlamıyor" dercesine olumsuz bir yanıtla konuyu kapatırız. Gerçekten de bu soruya verilecek yanıt, ileri doğru gidip gidemeyeceğimizi de açıklar.

Sosyalist nitelikli bir partinin kuruluşuyla ilgili eski bir yoldaşı bilgilendirirken sorduğu şu soru vardığımız yeri gayet iyi anlatmaktadır: "Bu parti özel mülkiyeti kabul ediyor mu?" Dalai Lama'nın Marksist olduğunu ve Marksizmin, üretimin eşit ve adil bölüşümünden yana olan tek etik öğreti olduğunu söylediği günümüz koşullarında, bir zamanlar için sosyalizmi savunmuş, bunun için ciddi riskler almaktan kaçınmamış birinin en temel konuda bile kafa kırıksıklığı yaşaması, karşı karşıya olduğumuz durumun ciddiyetini kanıtlayan açık bir gerçektir. Bir ara bu arkadaşın, sormuş olduğu soru nede niyle, görüşmeyeli ciddi derecede mülk edindiğini ya da babasından büyük bir miras kaldığını düşündüm. Birden özel mülkiyete vurgu yapmasının başka izahı yoktu. Ama böyle olmadığını biliyordum ve nihayetinde o da babası gibi bir emekçiydi. Fakat SSCB'nin dağılmasından sonra büyük bir saldırıya geçen burjuva ideolojisi onu, mevcut rejimin kutsalı olan özel mülkiyet konusunda dokunulmazlık bilincine erdirmişti.

Bu makalenin konusu, geleceğe ilişkin bir algı oluşturmak adına sadece bir giriş yapmaktır; ele alınacak her konunun ayrıca bir başına, ayrıntılı ve pratikler ışığında incelenmesi ve netleştirilmesi gerekecektir. Ancak bu bile "bitirilmiş ve takip edilmesi gereken kesin teorik formasyon" olmayacaktır, çünkü gerçek çözüm, bizzat pratik faaliyet olacaktır ve teori bunu takip edecektir. Yaşa-

nanlar, bize, "insanlığın nihai kurtuluşu" yolunda atılması gereken adımlar olmadığını ya da yeterli adımlar olmadığını göstermektedir, ancak nasıl olması gerektiğini ya da olup olmayacağını otomatik olarak sunmuş olmuyor; yani karşı karşıya olduğumuz "olumsuz" örneklerden ortaya çıkmış ve bizi doğru yolda yürütebilecek düzeyde netleşmiş "olumlu çözüm reçetesi" sunmuyor. Yürüyeceğimiz yolun nereye çıkacağını, bütün örneklerin ortaya koyduğu gibi, bizim atacağımız pratik ve teorik adımlar gösterecektir. Yaşanan pratiklerden, yaşanmakta olan örneklerden sonra bulunduğumuz noktada hala tek doğru ölçümüz, bizzat kendi pratiğimiz ve bundan çıkacak sonuçların bize göstereceği gerçeklerdir. Ekim Devrimi sonrasında Lenin'in dediği gibi, bu kadar deneyden sonra hala "tek yöntem, deneme yanılma"dır. Bütün zengin örneklerine karşın sosyalizm, gerçekleşmekte olduğu ülkenin özelliklerine göre bir seyir izleyecektir, hazırlanmış genel geçer reçeteleri takip etmeyecektir...

Şimdiden belirtmekte fayda gördüğümüz bir diğer konu, makalenin başlığını oluşturmaktadır: Nasıl bir gelecek? Aslında "nasıl bir sosyalizm" düşünülerek konulmuştur. Fakat, "nasıl bir sosyalizm" tabiri, herkesin temel tanım olarak üzerinde anlaştığı ama bunun farklı toplumsal ve tarihsel koşullardan ileri gelmek anlamında "çeşitli" biçimler almış bir "sosyalizm" ve bunun da "hangi biçimi"ni akla getirdiği için, bu ifadeden kaçılmış, öyle bir algı oluşmasın diye genel olarak bir "gelecek" olarak tasvir edilmiştir. Çünkü "sosyalizm" denildiği zaman bundan herkes aynı şeyi anlamıyor; yaşanan bütün örneklerle karşın hala tartışmalıdır ve bu, burada dile getireceğimiz düşüncelerin de tartışılmaya muhtaç olduğu anlamına gelir. Çünkü sosyalizm, kurucuları tarafından

Ortaya çıkan her pratik ya da toplumsal pratik ve ilerleme ya da gerileme, kendi fikrini oluşturur; oluşturulan fikir, gerileme ya da ilerlemenin nedeni değildir. Fakat atılacak olan yeni bir adımın ya da denenecek olan yeni bir çözüm anlayışının sınanmasında takip edilecek en geçerli formasyondur.

dahi, bitirilmiş ve takip edilmesi gereken bir yol haritası olarak değil, insanlığın kendi kurtuluşunu sağlama yürüyüşü olarak algılanmıştır. Ancak bu, kurucuları tarafından "sosyalizm"in "niyete göre" tanımlara cevaz verdiği anlamına da gelmiyor; yukarıda hatırlattığımız eski yoldaşımızın dediği gibi, özel mülkiyeti hoş gören ya da buna dayalı bir toplumsal düzeni "sosyalizm" olarak algılayan bir anlayış ile bizim tarif ettiğimiz ama "özel mülkiyet" değil de "toplumsal üretim araçlarının özel mülkiyeti" şeklinde düzeltilmesi kaydıyla bir sosyalizm anlayışı birbirine zıt iki anlayışı temsil etmektedir.

Pratiğin fikri

Yarını tarif etmek bugün üzerinden olmalıdır, ancak bugünün de dünün sonucu olduğunu unutmadan... Olanlara, "olsaydı" vb. şart kipiyle yaklaşmak, bizi, sadece kendimizin kurgulayacağı ve söylemek istediğimize temel teşkil edecek şekilde bir izah oluşturmak için işe yarayabilir, fakat yaşadığımızı aşan, hiç değilse "tecrübe" adına olumlu bir görüş ortaya koymamıza hizmet etmez. Bunun için yaşananların hepsi artık bizim için birer "olgu"dur, onları bu perspektifle ele alıp incelemek ve sonuçlar çıkarmak zorundayız. "SSCB'de sosyalist demokrasi olsaydı çökmezdi" demek yerine, bizim esas alacağımız SSCB'de demokrasinin

gerçekleşmemiş olmasıdır. Çünkü Marksizm, diğer bütün perspektiflerin yanı sıra esas olarak "pratiğin felsefesi"dir. Ortaya çıkan her pratik ya da toplumsal pratik ve ilerleme ya da gerileme, kendi fikrini oluşturur; oluşturulan fikir, gerileme ya da ilerlemenin nedeni değildir. Fakat atılacak olan yeni bir adımın ya da denenecek olan yeni bir çözüm anlayışının sınanmasında takip edilecek en geçerli formasyondur. Bugün karşı karşıya olduğumuz durum budur.

Marx'ın 1871'den sonra düşünceleri nasıl değişmişse, 1985'ten beri de bütün sosyalistlerin düşünceleri değişmiştir. Değişmek zorundaydı. Artık sosyalizmi, varolan bir reel durum üzerinden değil, oluşuyla dünyayı şekillendiren ve çöküşüyle yeniden şekillendiren ama artık bir başka "şey" olan üzerinden değerlendirmek durumundayız. Marx'ın 1871 öncesi fikirleri değişmişse, bunun tek nedeni 1871'in kendisidir. Ekim Devrimi ve onu izleyen yıllardaki uygulamalara temel kaynak olan görüşler, çöken, daha doğrusu imha edilen Paris Komünü'nün durumundan üretilmiş ve yeni bir işçi iktidarının nasıl yapılırsa çök-meyeceği üzerine kurulmuştur. Ya da pratik önlemler bu kaygılardan hareketle alınmıştır.

O halde Ekim Devrimi ve onu esinlenen diğer bütün bir pratik süreci, insanlık tarihinin belli bir aşamasında, sınıf mücadelelerinin keskinleştiği ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bir takım görüngüler ışığında oluşturulan marksist sosyalizm teorisinin yol göstericiliğinde Rusya koşullarında kurulmuş ve emperyalist kuşatma altında kendi varlığını korumayı amaçlamış, buna göre örgütlenmiş "tarihsel gerçek" olarak ele alıp değerlendirmek gerekmektedir. Ekim Devrimi ya da SSCB ve bir bütün olarak Doğu Avrupa ülkeleri, sözünü ettiğimiz koşulların sadece ürünü değildirler, aynı zamanda

o koşullar altında şekillenmiş ve olması gereken ya da marksizm tarafından formüle edilmiş sosyalizm teorisine göre gelişememiş örneklerdir. Önemli deneyimler olmakla birlikte, kapitalizmin kuşatması altında şekillenmiş ve onunla giriştikleri rekabet neticesinde başarısızlığa uğramış örneklerdir. Yaşamakta olan örnekler bu durumdan ders alarak sosyalist toplum doğrultusunda dönüşüm gerçekleştirmek yerine, daha da korumacı ve anti-demokratik süreçlere girmişlerdir. Özellikle Çin, sermayenin ilkel birikim dönemini aratır nitelikte bir vahşi kapitalizm sürecini yaşamakta ve sosyalizm adına aykırı ne varsa bu ülkede gerçekleşmektedir. Bu tip örnekler sosyalizm adına hareket etseler de biz onları sosyalizm çerçevesinde değerlendiremeyiz. Ama bunları, bir zamanların "sosyalist anlayış"ını yansıtan ve zaman içinde bugünkü durumu alan örnekler olarak değerlendirmek ve çıkarılması gereken dersleri çıkarmak durumundayız. Süregelen anlayış, insanlığın kendi kaderi üzerinde söz sahibi olması anlamına gelen sosyalist inşaya izin vermemiştir; işçi sınıfı ve çalışan emekçiler adına "doğru"yu yapmaya çalışan tek örgütlü güç olan parti, aslında, iktidarı halka devretmeyerek, onlar adına 'iyi şeyler' yapmaya kalkışarak sosyalist kuruluş önündeki en büyük engele dönüşmüştür.

Bugün oluşturacağımız algıyı, neredeyse bir asır süren ve nihayetinde düşünüldüğü gibi olmayan bir pratiği ve yanı sıra bu pratiğin yaşam süresi boyunca "gelişerek" biçimsel de olsa "farklılaşmış kapitalist dünya" gerçekliğinde oluşturmak durumundayız. İnsan toplumu, kendi kaderini kendisi oluşturur, fakat bunu istediği koşullarda değil, hazır bulunduğu koşullar altında, der Marks... Yüzyıl öncenin sosyalistleri, kendi koşullarında bir ütopyanın gerçek-

Ekim Devrimi nasıl yeni bir dünyanın kurulmasına yol açtıysa, 70'lerin sonuna kadar meydana gelen hemen her ulusal ve toplumsal devrimde şu veya bu şekilde rol oynadıysa, insanlığın gündemine siyasal ve toplumsal kurtuluş yolu olarak sosyalist seçeneği koyduysa, Berlin Duvarı'nın yıkılması da insanlığın fikri gerileyişini başlatmış oldu.

leşmesi için canla başla çalıştılar; işçi sınıfı, emsali görülmemiş derecede büyük fedakarlıklar yaparak büyük bir ekonominin inşacısı oldu ve kısa bir süre içinde kendisine yönelen faşist tehdidi yerle bir edecek kadar güçlü bir irade oluşturabildi. Bunu, hazır bulunduğu koşullar içinde ve kendi zamanının algısıyla yaptı. Yaşadığımız çağın değer yargıları ve siyasal anlayışıyla o zamanı eleştiremeyiz. Bizler, yeni bir gelecek düşüncesi oluşturmaya çalışırken, bunu yaşanan sosyalizm pratiğinin yanı sıra kendi somut koşullarımız üzerinden yapmak durumundayız. Sosyalizmi biz yaşamadık ve içinde bulunduğumuz toplumsal ve ekonomik koşullar, sosyalizm pratiğinden geçmiş koşullar değildir. Her zaman kapitalist sistem içinde kalmış ve uzun zamandır da ağır bir "çözülüş" içinde olan bir ülkede gerçekleştirmeye çalışacağız. Bir başka ifadeyle, soyut anlamda bir sosyalizmi tartışmıyoruz, yaşanan pratikler ışığında somut olarak, kendi ülkemizin geleceğini nasıl kurabileceğimizi düşünüyoruz. Bizim sosyalizmimiz, ancak bizim koşullarda bir karşılık bulursa anlamlı ve siyasal mücadelemizin motive edici gücü olacaktır.

Bunun birtakım handikaplara sahip olduğu açıktır. En baştaki sorun, yaşanan pratik kadar gerçek olan somut ideolojik ve siyasal gerilemedir. SSCB ve Doğu Avrupa

ülkeleri sadece olduğu kadarıyla "sosyalist" bir toplumsal düzenden vazgeçmediler, kendileri kapitalizm karşısında yenilirken, onların oluşumuna kaynaklık etmiş ama çöküşünde rolü olmamış sosyalist düşüncüyü de alıp götürdüler. Ya da bu düşünce, SSCB ve Doğu Avrupa pratiğinde farklı bir görünüm almış Marksist sosyalizm anlayışı, ciddi derecede yara almıştır. Paradoks gibi görünse de bu böyledir. Nasıl oluyor da sosyalist olmadığı halde çöken bir ülke, sosyalist fikirlere zarar verebiliyor? Örneğin, eğer SSCB ve onun yörüngesindeki ülkeler sosyalist değildiyse, nasıl oluyor da sosyalist düşünceler üzerinde olumsuz etkide bulunuyorlar?

Çünkü sosyalist düşünce, ne kadar yanlış yolda olurlarsa olsunlar, onların pratiğinde yaşıyordu ama itibarı ya da dünya halkları için önemi, onların gerçekliğinden kaynaklanmıyordu. Tam tersine, onları da kendi standartları çerçevesinde yargılamaya zorluyordu. Sosyalist düşüncenin zarar görmesi, onların iradesinden bağımsız olarak gerçekleşen bir durumdur. Çünkü onlar, sosyalist bir düşüncenin esini olarak ortaya çıktılar ve her ne kadar ona uygun bir gelişme sağlayamadılarsa da ortadan kalkışlarıyla kendilerinin esinlendiği düşüncüyü de aşağı doğru çektiler. Fikirler, olgularla birlikte vardılar, olguların başına gelen, onlara ait fikirlerin de başına gelir.

Karşı karşıya olduğumuz siyasal gerilik ve ideolojik savrulma, hiç kuşku yok ki, 1985'ten bu yana yaşamakta olan durumun sonucudur. Ekim Devrimi nasıl yeni bir dünyanın kurulmasına yol açtıysa, 70'lerin sonuna kadar meydana gelen hemen her ulusal ve toplumsal devrimde şu veya bu şekilde rol oynadıysa, insanlığın gündemine siyasal ve toplumsal kurtuluş yolu olarak sosyalist seçeneği koyduysa, Berlin Duvarı'nın yıkılması da insanlığın fikri geri-

leyişini başlatmış oldu. Bir anda gündemden çıkan siyasal düşünceler, 70 yıl öncesinin pratiğine kaynaklık etmiş sosyalist fikirlerdi.

Her pratik, insan hayatına kendine özgü fikirleriyle girer ve yine her pratik insan hayatından kendine özgü bazı fikirlerin çıkıp gitmesine neden olur. Bu, elektrik enerjisinin aniden kesilmesiyle gayri ihtiyari elimizin bir muma ya da "idare lambası"na gitmesine benzer. Böyle bir durumda kilere iner, bulduğumuz ilk eskiye ait aydınlatma aracıyla geçici olarak idare etmeye çalışırız. Bu sadece aydınlanma anlamındaki bir değişiklik değildir, aynı zamanda ve esas olarak bir düşünsel ve kültürel davranışa yöneldiğimiz anlamına da gelmektedir. Mum ışığı kapitalizm öncesi bir toplumu ve ona ait değerleri temsil eder, elektrik ise kapitalist toplumu ve ona ait her türlü teknolojik alet-edavatı, insanın yaşamını kolaylaştıran araç-gereci ve düşünsel gelişmeyi temsil eder. Bireysel olarak ele alındığında, hayatımızda meydana gelen bu günlük ve anlık değişikliklerin etkileri pek büyük olmayabilir, fakat toplumlar söz konusu olduğunda durum daha farklıdır ve siyasal geri düşüşün etkileri daha dramatiktir. SSCB'nin çöküşü, insanlık toplumunun hayatında buna benzer bir etki yarattı. Herhangi kapitalist bir ülkeden daha çok insani olmakla birlikte insanlığın tarihsel rüyasına cevap veremeyen SSCB, ortadan kalkışıyla ideolojik olarak büyük bir gerilemeye yol açtı. Sosyalizm, insanlık için bir nihai kurtuluş rüyasıydı ve onun SSCB nezdinde itibar kaybına uğramasıyla insanlık adeta karanlığa gömüldü; gelecek ufku yitirdi; dünyayı değiştirebileceği ve kendisine layık bir toplumsal düzen yaratabileceği umudundan koptu. Hızla, bir köylünün kilere inip gaz lambasını yakarak aydınlanmayı tercih etmesi gibi, geriye döndü ve hafızasında-

İnsan toplumu olarak temel bir tercihle karşı karşıyayız: Ya yaşam araçlarını sağlamak için bireysel çabalarla büyük paralar kazanmanın yollarını ararız ve bu yolla geçimimizi güvence altına alırız ya da herkesin, rengine, dinine, diline, ırkına ve siyasal düşüncesine aldırmadan asgari yaşam koşullarını güvence altına alan toplumsal bir düzen kurarız...

ki referanslar vasıtasıyla kurtuluş aramaya başladı. Sosyalizmin genel insani değerler üzerinde yükselen birleştirici özelliğinden uzaklaştı, geric ve insani inancına, ırkına göre ayıran ve sömüren ideolojilerin etkisine girdi. Kapitalizmin yıkılamayacağını düşündü; dinin, hayatın acı gerçekleri karşısında teskin edici gücüne teslim olarak kişisel kurtuluşun yollarını aramaya başladı. Geleceğe doğru ilerlemenin bir açmaz olduğunu sanarak hızla geriye doğru, dinsel metinlerde yer aldığı haliyle "atalarının dinine" doğru bir kaçışa yöneldi. Yaşamakta olduğumuz "gericilik günleri", yani ABD'nin dizginsiz saldırıları, kapitalist devletlerin vahşi önlemleri ve işçi-emekçi yığınların daha da yoksullaşması vb. bütün olumsuzluklar bu gelişmenin somut örnekleridir. Kapitalizm, SSCB'nin yıkılmasıyla, bütün zamanların "kötücül düşüncesi sosyalizm"i alt etmişti ama yaptıklarıyla yeniden sosyalizmin aslında tek kurtuluş yolu olduğunu da kanıtlamaktadır.

SSCB yıkılışıyla sosyalist fikirlerin etkisinin azalmasına nasıl sebep olduysa, kapitalist devletler de icraatlarıyla bizzat sosyalizm fikrinin yeniden ve daha güçlü bir şekilde gündeme gelmesine hizmet etmektedirler. Yaşamakta olan mali ve ekonomik krizle birlikte yeniden sosyalizmi hatırlar olduk. Hatta Marx'ı canlandırdık, adeta onun ruhunu çağırdık.

Marksist düşüncenin doğruluğunu, hem SSCB'nin çöküşünde ve hem de onun ardından dizginsiz saldırılarla kendisini kanıtlayan kapitalizmin durumunda görüyoruz. Doğru, yaşanan sosyalizm pratikleri insanlığın beklediği ölçüde çözümler oluşturamadılar, fakat kapitalizm de çözüm olmadığını gün begün daha güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır. Bizim irademizden bağımsız olarak sosyalizm, yeniden ve hızla dünya halklarının gündemine girmektedir ve bizim ülkemizde de bu bir kader olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü emperyalizm, dizginsiz saldırı günlerinde değil insanlığın temel sorunlarını çözmek, daha da derinleştirdiğini kanıtlamıştır. Aslında her gün biraz daha anlaşılıyor ki SSCB'nin varlığı, dünya halkları açısından ciddi bir kazanımdı; her ne kadar arzulanan siyasal ve toplumsal bir düzen oluşturmayı başamadıysa da varlığıyla daha iyi bir dünya kurulabilir fikrinin "canlı örneği"ydi. Ve yeniden bu düşünce gündemleşmektedir. Ve gerçekten de eğer önümüzü ileriye doğru çevireceksek, kapitalizmin barbarlığa yönelişini önlemenin biricik yolu budur.

Sosyalizmden ne anlamalı?

Yaşadığımız çağda insan toplumu olarak kaygısını duyduğumuz en önemli tehdit, ekonomik geçim araçlarından yoksunluğun ötesinde, fiziksel varlığımızı sürdürme riskidir. Gelecek güvencesi her gün biraz daha elimizden kayıp gidiyor. Bir yanda açlık ve sefalet, diğer yanda insanlık nüfusunu defalarca besleyebilecek üretim bolluğu... Akan bir nehrin kıyısında susuz kalmak gibi bir şey bu... Buna, kar amacı güden üretim zihniyetinden kaynaklanan doğal felaket ve yıkımları da eklemek gerekiyor... Sadece geçim araçları olarak değil, yaşamamızın doğal ortamı da hızla ve hoyratça tüketilmektedir. Doğal

çevreyi yok eden binlerce örneğin sonuncusuna Meksika körfezin- de tanık oluyoruz. BP'ye ait bir petrol platformunun patlamasıyla denize dökülen ham petrol, doğal çevreyi canlı varlığın yaşamasına kapatacak şekilde imha etmekte- dir. Sovyetler Birliği'nde Baykal Gölü vakası ve nükleer sızıntıları görmüştük, etkileri hala devam etmektedir.

İnsan toplumu olarak temel bir tercihle karşı karşıyayız: Ya yaşam araçlarını sağlamak için bireysel çabalarla büyük paralar kazanmanın yollarını ararız ve bu yolla geçimimizi güvence altına alırız ya da herkesin, rengine, dinine, diline, ırkına ve siyasal düşüncesine aldırmadan asgari yaşam koşullarını güvence altına alan toplumsal bir düzen kurarız... Birincisi, yaşamakta olduğumuz kapitalist düzene denk düşer ve karşı karşıya olduğumuz her türlü bireyciliğin, yozlaşmanın, ahlaki düşkünlüğün, çıkarıcılığın, savaş ve soygunun kaynağıdır. İkincisi, insanı doğasıyla birlikte ele alan,

dayanışma, işbirliği, dostluk ve insani değerleri esas alan sosyalist toplum anlayışına tekabül eder.

Kapitalizm koşullarında in- sanın tedricen daha iyi bir hayat standardına ulaşacağı sadece bir illüzyondur. Tanık olduğumuz gibi kapitalizmin tarihi, insanı her gün biraz daha geçim araçlarından mahrum bırakması ve yoksullaş- tırması tarihidir. Büyük bir üretici kitle, küçük bir azınlığın mutlu- luğu için çalışmaktadır, doğanın büyük bir kesimi küçük bir azınlık mutlu olsun diye tüketilmektedir.

Marks, sosyalizmi insanlığın nihai kurtuluşu olarak tanımlar. Tarihi boyunca varlığını güvence altına almaya çalışırken açlığın, hastalığın ve doğal afetlerin teh- didini hissedenden insanlığın, gerçek anlamda kendisini doğal orta- mıyla birlikte var ettiği toplumsal bir düzen... Kar amacıya piyasa için değil, toplumsal ihtiyaçlarına göre belirli bir plan çerçevesinde doğayı koruyarak ürettiğinin ege- meni olduğu, bölüşümde adaleti gözettiği ve zaten bunu yapmanın

insani bir sorumluluk olarak algı- landığı toplumsal bir düzen... Tam demokratik bir katılımıla oluşturu- lan siyasal erki bir tahakküm aracı olarak değil, toplumsal hayatı düzenlemenin bir aracı olarak al- gıladığı bir düzen...

Kapitalizm koşullarında bu nihai kurtuluş mücadelesinin ön- cüsü işçi sınıfı olsa da amaç, yeni bir sınıfın egemenliğine dayalı im- tiyazlı bir düzen değil, "eşit haklar ve görevler ve her çeşit sınıf haki- miyetinin kaldırıl"dığı toplumsal bir düzen kurmaktır. Doğal olarak bu toplumsal düzen, kendinden önceki kapitalist düzendeki "her çeşit köleliğin, tüm sosyal sefalet- in, manevi alçalmanın ve siyasal bağımlılığın temelinde" yatan, toplumsal üretim araçları üzerin- deki özel mülkiyetin kaldırılması- la -her ne kadar eski bir yoldaşın hoşuna gitmese de- mümkün ola- bilir. Dolayısıyla "her türlü siyasal hareketin bir araç olarak tabi ol- ması gereken büyük amaç" budur.



Nasıl bir sosyalizm?

Nasıl bir sosyalizm sorusu, sosyalizmin farklı farklı yorumlanabileceğine ve yer, zaman, topluma göre değişiklik gösterebileceğine işaret etmektedir.

Hem Marksizm öncesi (ütöpik sosyalizm gibi) hem de Marksizm sonrası (nasyonal sosyalizm gibi) "sosyalizm" adı altında farklı hatta karşıt anlayışların varlığı, **"nasıl bir sosyalizm"** sorusunu kaçınılmaz kılıyor.

Aynı düşünsel kaynakları referans almalarına karşın geçmişte SSCB, ÇİN, ARNAVUTLUK gibi ülkelerin farklı uygulamalara, "sosyalist" anlayışlara sahip olmaları da **"nasıl bir sosyalizm"** sorusunun önemini göstermektedir.

Türkiye özeline bakıldığında, kendilerine sol/sosyalist diyen çoğu kesimin içinde bulunduğu düşünsel düşkünlük onları öyle bir noktaya getirmiş ki, pratikte Kemalist/faşist sistemi korumak adına her yola başvurabilmektedirler; bazen direkt, bazen de utangaçça...

Sistemle iç içe geçmiş bu "sosyalistlerin" yegane silahı işçi sınıfının çıkarlarından yana tutum alıyor görünmeleridir. Sosyalizm savunusunu işçilerin ekonomik çıkarlarına indirgeyen bu anlayış, sınıf bilincinden yoksun, sistemle

politik bir hesaplasmaya girmekten özenle kaçınan ve sistemi rahatsız eden farklı gelişmeler yaşandığında **"kazanımları korumak adına"** acilen devreye girip sistemle dayanışma içerisine giren **'devletçi sendikaları'**, dolayısıyla sistemin kendisini meşrulaştırmaktan başka bir şey yapmıyorlar.

Sosyalizmin ilk etapta ve herkesten önce işçileri çağırması doğru ve anlaşılırdır. Ancak işçilerin sadece bazı ekonomik kazanımlarıyla sınırlı ve diğer ezilen kesimlerin sorunlarına kayıtsızlığın ismi sosyalizm olamaz; olsa olsa nasyonal sosyalizm olur. Bu açıdan da bakıldığında **"nasıl bir sosyalizm"** sorusu hayati bir önem taşıyor; özellikle de Kuzey Kürdistanlı komünistler için.

Türkiye'de, Kemalizm ile bağlarını koparmamış kesimlerin (en azından bir kısmının) kendilerini **"ulusal sol"** olarak tanımlamaları, kendilerine yönelik olarak kullanılan/kullanılacak olan **'nasyonal sosyalist'** tanımlamasını bir suçlama/itham olmaktan çıkarıp, sadece olanı olduğu gibi gösterme çabasına dönüştürmektedir. Kendilerine **"ulusal sol"** demeseler de, Kemalizm'i dolaylı yollardan (Kemalizm'i güncelleştirmeyi amaçlayanlar veya Kemalist cum-

huriyeti anti-emperyalist(!) bir ulusal kurtuluş hareketinin ürünü olarak gören herkes bu kapsama giriyor) savunan diğer kesimlere de **'utangaç nasyonal sosyalistler'** demek haksızlık olmasa gerek. Bu kesimleri çıkmaza sürükleyen ve sistemin yedek gücü haline getiren şey, (bilerek ya da bilmeyerek) altyapı-üstyapı ilişkisini mekanik/kaba bir tarzda algılamaları sonucu **'altyapı üstyapıyı belirler'** gibi klişeleşmiş bir yargıdan beslenmeleri ve her şeyi ekonomi ile açıklamakla **"ekonomizm"** bataklığına saplanmalarındır...

Türkiye'deki **"sosyalist basın"**a bakıldığında haber ve yorumların büyük çoğunluğu ekonomi ile ilgili olanlardır. Bir işçinin işten atılması veya küçük bir iş yerinde alınan bir grev kararı, Türkiye'nin Güney Kürdistan'ı bombalamasından ve işgal senaryolarını açıkça dilendirmesinden çok daha önemli olabiliyor.

İşçilerin (ekonomik alanla sınırlı olsa da) kazanımları, diğer ezilen kesimlerin insanca yaşama talebiyle/özgürlük sorunuyla çelişmediği sürece anlam kazanır ve sosyalizmin genel özgürleştirici özelliğini yansıtır.

Ancak, başka halkları yok sayan/inkar eden, katliam/soykırım uygulayan ırkçı bir devletin aynı

anda işçilere bazı haklar vermesini/vermek zorunda kalmasını sol/ sosyalizm adına **"kazanım"** olarak gören anlayışın bir tek ismi vardır; nasyonal sosyalizm...

Bu anlayışın dışavurumuna verilebilecek en somut örnek 1960 darbesi ve darbe ürünü 1961 Anayasası'dır. İşçilere bazı sendikal hakların verilmesini, örgütlenme önündeki bazı engellerin kaldırılmasını "sol" adına alkışlayanlar ve militaristlere/ırkçılara ileriliklik sıfatı yakıştıranlar, aynı darbecilerin Kürtçe ve Ermenice yer isimlerini yasakladığını/Türkleştirdiğini görmezden geliyorlar ve görülmesine de engel olmaya çalışıyorlar...

Bilindiği gibi 1910 yılında İttihat-Terakki ile başlayan coğrafi yer isimlerinin değiştirilmesi anlayışı, 13 Mayıs 1913 tarihinde çıkarılan **"İskân-ı Muhacirin Nizamnamesi"** adlı genelge ile resmileşti. (Bu girişim aynı zamanda tüm halkları kapsayan Türkiye solunun 'Türk solu'na dönüştürüldüğü ve gericileştiği dönemdir.) Cumhuriyet dönemine de olduğu gibi geçen bu Türkleştirme anlayışı 1960 darbesinden sonra çok kapsamlı, sistemli bir şekilde hayata geçirildi...

Yakın zamanda **"Tekel direnişi"** ne yüklenen anlam da o kadar abartılıydı ki, sanki sosyalist bir devrimin arifesindeymiş gibi ve yine sanki Tekel işçileri muazzam bir sınıf bilinciyle sisteme karşı mücadele ediyormuş gibi bir hava yaratılmaya çalışıldı...

Oysa Tekel işçilerinin büyük çoğunluğunun **"tek bayrak, tek devlet, tek millet"** paradigması üzerine inşa edilen faşist/Kemalist sistemle hiçbir politik sorunun olmadığı gerçeği görülmek istenmiyordu. Yaşar Okuyan gibi faşistliği tescilli insanların bile "Tekel direnişi" ne destek vermesi, eylemin sınıf bilincinden yoksun ve genel anlamda sosyalist bir eksende yürümediğini anlamamız bakımından yeterli göstergelerdi. Sistemin iç hesaplaşmasına alet edilen Tekel işçilerine verilen ihtiyatsız destek, sistemin en ırkçı kanadı olan Kemalistlerin mevzi kazanmasının aracı haline getirildi ne yazık ki. İşçilerin sorunu sadece

Sosyalizmin ilk etapta ve herkesten önce işçileri çağrıştırması doğru ve anlaşılırdır. Ancak işçilerin sadece bazı ekonomik kazanımlarıyla sınırlı ve diğer ezilen kesimlerin sorunlarına kayıtsızlığın ismi sosyalizm olamaz; olsa olsa nasyonal sosyalizm olur. Bu açıdan da bakıldığında "nasıl bir sosyalizm" sorusu hayati bir önem taşıyor.

ekonomikti ama onları destekleyenlerin farklı farklı amaçları vardı. Sadece ekonomik olan taleplere sosyalizm adına bu kadar abartılı anlam yüklenmesini, tarihsel materyalizmin kaba yorumlanmasına bağlamak gerekiyor...

Bilimsel sosyalizmin bilimsellik iddiasının dayanağı, Tarih bilimi ni/tarihsel materyalizmi referans almasındandır. Marksist felsefenin en önemli ve aynı zamanda en **"sorunlu"** kavramlarından biri olan Tarihsel Materyalizmin farklı farklı algılanması sadece bugüne özgü değildir. Marks-Engels'in, yaşadıkları dönemde bile bu kavramın çarpıtılması/kabalaştırılması karşısında yaşadıkları sıkıntıları sıkça dillendirme/eleştirme gereği duymaları da **'yanlış algılama'** ya da bilerek çarpıtma sorununun derin ve geçmişi dayandığını göstermektedir...

Tarihte belirleyici etkenin son kertede gerçek yaşamın üretimi ve yeniden üretimi olduğunu belirten Engels, kendisinin ve Marks'ın da bundan daha çoğunu hiçbir zaman ileri sürmediklerini belirtir. **"Bundan ötürü, herhangi bir kimse ekonomik etken biricik belirleyicidir dedirtmek üzere bu önermenin anlamını zorlarsa, onu, boş, soyut, anlamsız bir söz haline getirmiş olur"** diyerek, tarihsel savaşımın gidişi üzerinde etkide bulunan hukuksal, siyasal, felsefi teoriler ve dinsel görüşlerin iç bağlantılarının ve karşılıklı etkileşimlerinin değerlendirilmelerinde göz ardı edilmesinin sakıncalarına dikkat çeker. (Engels'ten Joseph Bloch'a, 21 Eylül 1890)

Engels'in 120 yıl önce gençlere yönelik bir başka eleştirisi de, bugünün Türkiye'sinde (hiç de genç olmayanlar) ekonomik yana abartılı anlam yükleyenlere bir cevap niteliğindedir adeta:

"Gençlerin zaman zaman ekonomik yana gerektiğinden daha çok ağırlık vermelerinden Marx'la benim de kısmen sorumlu tutulmamız gerekir. Hasımlarımız karşısında, onların yadsıdıkları ana ilkeyi vurgulamamız gerekiyordu ve etkileşime katılan öbür etkenleri onlara uygun ölçüde vurgulayacak ne zaman, ne yer, ne de fırsat bulabildik. Ama bir tarih kesimini sunmak, yani, pratik uygulamaya geçmek söz konusu olur olmaz sorun farklıydı ve hiçbir yanılgıya yer yoktu. Ama, ne yazık ki, yeni bir teorinin ana ilkelerini, her zaman doğru bir biçimde olmasa bile, benimser benimsemez o teoriyi tamamiyle anladıklarını sananlar pek sık görülüyor. Şimdilerde yeni 'Marksist' olmuşların birçoğunu bu kınamanın dışında tutamam; çünkü en şaşırtıcı saçmalıklar o çevrede üretiliyor..." (21-22 Eylül 1890, Engels'ten Joseph Bloch'a.)

Türkiye'de kendilerine sosyalist diyenlerin çoğunu Engels'in bu eleştirilerinin dışında tutmak olanaklı olmadığından, bu kesimlerle keskin bir düşünsel hesaplaşmaya girmek ve tereddütsüz bir kopuşu hayata geçirmek Kürdistanlı komünistlerin önceliklerindendir.

Engels'in ekonomik yana ağırlık verme gerekçeleri de, Kürdistanlı komünistlerin yaşadığı başka bir sıkıntıyı anlatır gibi... Engels'in, **"Hasımlarımız karşısında, onların yadsıdıkları ana ilkeyi vurgulamamız gerekiyordu ve etkileşime katılan öbür etkenleri onlara uygun ölçüde vurgulayacak ne zaman, ne yer, ne de fırsat bulabildik"** yakınmasını benzer bir şekilde, ulusal sorunda bizler yaşıyoruz.

Kürdistanlı devrimciler açısından da, en önemli ve öncelikli sorun olan ulusal sorun, Türkiye'deki **"sosyalistler"**in büyük çoğunluğu tarafından yadsındığı için ısrarla bu nokta üzerinde yoğunlaşmak zorunda kalıyoruz. Ulusal soruna

yoğunlaşmamız diğer sorunların önemsizliğini göstermez kuşkusuz. Ulusal soruna yoğunlaşmamızın nedeni oldukları için kendi şoven yaklaşımlarını gözden geçirmeleri gerekenlerin bizleri **"ilkel milliyetçi, burjuva milliyetçisi"** olarak suçlamaları da, **"halkların kardeşliği"** söylemlerinde ne kadar samimi olduklarının göstergesidir.

Kürdistan'da nasıl bir sosyalizm?

a- Evrensel olan ile yerel olanın birliğini sağlamak. İndirgemeci anlayışlardan uzak durarak, Marksizm'i, bugünkü Kürdistan'a sorunsuz uygulanabilecek bir teori olarak görmemek. Marksizm'in temel ve aynı zamanda evrensel olan ilkeleri ile Kürdistan'ın özgün koşullarından kaynaklanan ve yerel olan sorunlarının birliğini sağlamak. Yerel ve evrensel olanın birbirini dışlamadığı gerçeğinden hareketle birini diğerine feda etmeden onların birliğini sağlamak...

b- Türkiye solunun Türk soluna dönüşmesiyle tutuculaşmasına benzer bir sapmaya girmemek. 'Kürt solu' yerine **'Kürdistan solu'**

olmak. Aynı coğrafyayı paylaştığımız diğer halkları/kültürleri Kürtleştirmeden, farklılıklarını korumaları ve geliştirmelerinin, ulusal, kültürel ve dinsel taleplerinin güvencesi olmanın adresi olmak...

c- Türkiye'de yaşanan/yaşanacak olan militarizm-sivilleşme hesaplaşmasında militarizme karşı tavır alan kesimlerle (geçici ve sınırlı da olsa) ittifaklar geliştirmek. Bu anlayışı Ortadoğu'da yaygınlaştırmak için çaba sarf etmek...

d- Sömürge bir ülkenin öncelikli sorununun ulusal haklar olduğu gerçeğini göz ardı etmeden, ulusal soruna duyarlılık kriterinden hareketle ilişkiler geliştirmek...

e- Halkların dayanışmasını, Ortadoğu'daki gerici rejimlerle dayanışmaya dönüştürmemek; İran gibi sömürgeci/gerici devletlerin bazı emperyalist devletlerle yaşadığı özel sorunlardan dolayı onları olumlamamak ve sömürgeci/gerici konumlarını meşrulaştırmamak...

f- Emekten yana bir tutum benimserken **"ekonomizm"** bataklığına saplanmamak. Ülkenin özgün

koşulları, kültürel etmenler, bilinç düzeyi vs. faktörleri dikkate almak ve buna göre tutum belirlemek...

g- Her ne kadar kapitalizmin araçları, ürünleri Kürdistan'a girmiş olsa da, üretim araçlarının henüz gelişimini tamamlamadığı ve iç dinamikleriyle gelişen bir kapitalizmden söz edilemeyeceği ortadadır. Kapitalizme özgü tüm olumsuzlukların (ekonomik alanda) yaşanmasına karşın, burjuvazinin **"tarihsel devrimci rolü"**nü henüz oynamadığı, dolayısıyla cemaat kültüründen bireyselleşmeye, özgür bireye geçişin henüz sağlanamadığı gerçeği, Kürdistan'da iktidar veya iktidar ortağı olmayı (belli bir süre için) öncelik olarak görmemek. Bunun yerine iktidarlar üzerinde baskı yaparak emekten yana kazanımlar elde etmeye çalışmak... Bu tutum, iktidar ilişkilerinin yarattığı yozlaşmalardan korunmayı sağlayacak ve bir şeyleri koruma kaygısıyla yaşanan tutuculaşma tuzağına düşmeyi engelleyecektir. Aynı zamanda bu tutum, eleştirel anlayışı sürekli kılacağı için sosyalist eksenden kaymanın da önünü kesecektir...



Sosyalizme sorunlu yaklaşım

Seksenli yılların sonu ve doksanlı yılların başında sosyalist blok dağılırken ortalığı saran genel hava şaşkınlıktı. İki kutuplu statüko oturmuştu, içten gelen sarsıntılarla sosyalist sistemin aniden ve hızla çökeceği öngörülmüş, hesaplanmış değildi.

Gorbaçov "değişim, yeniden yapılanma, yenilenme, açıklık" sloganlarıyla işbaşına geldikten sonra emperyalist batıya göz süzüp kaş oynatmaya başladığında, bunun değerini sınıf içgüdüleriyle ilk sezinleyen burjuvazi oldu. Adanmış yere göğe sığdırmıyor, el üstünde tutuyor, öve öve bitiremiyorlardı.

Sovyetler yıkıldı gitti; bilim bizim tekelimizde değil ya, burjuva iktisatçıları, siyaset bilimcileri, tarihçileri de; sosyalizmin şu ya da bu rengiyle kendini tarif eden sosyalistler de "89-90 Devrimi"(!) üstüne o zamandan beri sayısız inceleme yaptı, yazı yazdı. Gazetemizde de zaman zaman konuya ilişkin yazılar yazıldı.

Newroz Gazetesi'nde, yıkılan sosyalist sistem hakkında Ali Kar ismiyle iki yazı çıktı. İlk yazının başlığı: "Sovyet Sistemi Neden Yıkıldı?" Soru güzel. Önce teşhis koyacaksın ki, sonra tedavi önerebilesin... İkinci yazı tedavi

önerilerini kapsıyor: "Yeni Planla-
manın Stratejik Hedefi veya İnsani
Boyutu".

Sayın Ali Kar ilk yazısında şöyle diyor: "Demokrasinin maddi zemini demokratik mülkiyettir? Mülkiyetin demokratik olabilmesi, ancak üretenlerin kolektif mülkiyetiyle mümkün olabilir. Bolşevikler üretim araçlarının mülkiyetini devlet mülkiyetine geçirmekle demokrasinin yaşayıp gelişme şansını ortadan kaldırdılar."

"Demokratik mülkiyet" sözlerini irdeleyelim. Mülkiyet bir iktisadi terimdir; bir hukuki ilişkiyi, üretim ve tüketim araç, nesne ve ürünlerinin mal edinilmesini, malikliğinin ifade eder. Mal edinen şahıs, mal sahibidir, maliktir. Mülkiyet, mülkiyetin nesneleri şeyler ya da nesne haline getirilmiş insanlar -köleler, esirler, cariyeler, serfler- üzerindeki bir hukuki ilişkidir. Bunlara, yani üretim araçlarına, üretilen nesnelere, kullanım malzemelerine sahip olmak siyasal bir "durum" değil, hukuki bir durumdur.

Bir alanın kavramlarını öbür alanın kavramlarıyla keyfi biçimde karıştırıp ucube kavramlar üretmezsiniz.

Mülkiyet, mallar üzerindeki hukuki sahiplik hakkıdır ve bu hak

ancak iki türlü olabilir: Özel ya da toplumsal. Özel mülkiyet hem tüketim malları hem de üretim araçları ve üretim malları üzerinde kişisel hak sahipliğini ifade eder. Buna karşılık toplumsal mülkiyet üretim aracı durumundaki "mallar" üzerinde "toplumsal mal sahipliği"ni anlatır.

Komünistler temel üretim araçları, büyük toprak parçaları, ormanlar, meralar, sular, enerji kaynakları, toplu taşıma araçları, ulaşım yolları, kitlesel iletişim araçları, medya, büyük sanayi ve fabrikalar, büyük tarımsal ve ticari kuruluşlar, bankalar ve kredi-sigorta, sağlık, eğitim, güvenlik kurumları gibi şeylerin özel mülkiyetine karşı üreticilerin kolektif mülkiyetini savunur. Bu kolektif mülkiyet, değişik biçimler alabilir: Ortak komün mülkiyeti, devlet mülkiyeti, kooperatif mülkiyeti, köy mülkiyeti gibi.

Mülkiyetin tek elde toplanması (tekellerde merkezileşmesi ve yoğunlaşması) kapitalizmin temel bir eğilimidir. Bu özellik, mülkiyetin küçük bir azınlığın elinde toplanmasını uluslararası dev tekkelci kuruluşların oluşumuna kadar varırmıştır. Bunun anlamı aslında üretim araçları üzerindeki küçük

çaplı özel mülkiyetin bizzat kapitalizm altında yokedilmesi; sadece küçük burjuva kitlelerin değil çeşitli büyüklüklerdeki kapitalistlerin de mülksüzleştirilmesidir. Komünistlerin yapmak istediği şey mülksüzleştirmeye, mülk sahibi olan azınlığın mülküne, kitlelerin toplumsal mülkiyetini gerçekleştirmek için el koymaktır. Bu, Komünist Manifesto'daki deyimle "mülksüzleştirilenlerin mülksüzleştirilmesi"dir.

Bunu yapacak olan güç, proletaryanın iktidarındır. **Proletarya, burjuva devlet makinasının yerine yeni tipte bir devleti koyar. Bu devlet, sadece bir iktidar, bir sosyalist kuruluş aygıtı değil, aynı zamanda proletaryanın toplumsal mülkiyetinin temel organizasyon biçimidir. İşte sorun bu organizasyonun "demokratik" olup olmaması sorunudur; mülkiyetin değil.** Devlet, proletaryanın sözde değil gerçek denetiminde olduğu zaman devlet elindeki "toplumsal mülkiyet" gerçekten proletaryanın, tüm halkın mülkü olacaktır. Yoksa bu mülkiyet yozlaşıp bozulacak, toplumsal mülkiyet biçimi altında "bürokrasinin mülkiyetine"(!) dönüşecek ve eninde sonunda ya yeni bir proleter devrimle gerçekten sosyalizme yönelmek gerekecek ya da bu "bürokratik sosyalist mülkiyet" üzerinde "geçici" egemen bir geçiş sınıfı olan, halktan ve proleter sınıftan kopmuş devlet bürokrasisi eliyle kapitalizme yuvarlanmak kaçınılmaz olacaktır.

Mal sahipliği, malikiyet ya da mülkiyet demokratik yahut anti-demokratik, monarşik, liberal vs. olamaz. Demokratik mal sahibi, demokratik malik, demokratik mal sahipliği (mülkiyet) biçiminde bir kavramlaştırma doğru olmaz; zaten yoktur. Mülkiyet ya özel ya toplumsaldır. "Demokrat mülkiyet" diye bir kategori yoktur. Toplumsal (sosyalist) mülkiyette de demokrat yahut demokrat olmayan mülkiyet diye bir şey olamaz. Bir mülkiyet ya sosyalist mülkiyet değildir ya da sosyalist bir mülkiyettir. Bunun bir de demokratiği

Mülkiyet bir iktisadi terimdir; bir hukuki ilişkiyi, üretim ve tüketim araç, nesne ve ürünlerinin mal edinişini, malikliğine ifade eder. Mal edinen şahıs, mal sahibidir, maliktir. Mülkiyet, mülkiyetin nesneleri şeyler ya da nesne haline getirilmiş insanlar -köleler, esirler, cariyeler, serfler- üzerindeki bir hukuki ilişkidir.

olmaz.

Demokrasi bir siyaset bilim kategorisidir; bu kavram "mülkiyet" in "demokratik"(!) olmadığı bir çağda ortaya çıkmıştır: Antik Yunan'da... Demokrasi köleci Atina topluluğunun yönetim tarzıdır. "Demokrasinin maddi zemini demokratik mülkiyettir." Hayır, böyle bir açıklama doğru değildir; sınıflarüstü demokrasi olmaz. Demokrasi sınıfsaldır. Sınıflı toplum demokrasisinin maddi zemini özel mülkiyet ve sınıflı toplumdur. "Krası" (güç, iktidar) sahibi olan "demos" ("deme": mahalle, "demos": mahalle halkı) büyük çoğunluğuyla büyük mülk sahiplerinden oluşur. Bu özellik Antik Yunan'da olduğu gibi, modern kapitalist toplumda da böyledir. "Burjuva demokrasisi"nin maddi zemini burjuva özel mülkiyet düzenidir.

Sosyalist demokrasi ise burjuva özel mülkiyetinin lağvedilmesini; üretim araçları üzerindeki mülkiyetin toplumsallaştırılmasını gerektirir. Üretim araçları üzerindeki mülkiyetin toplumsallaştırılabilmesi için gereken şey toplumun o zamana kadarki siyasal organizasyonunu buna uygun olarak değiştirmektir. Halkın gerçek demokrasisinin tezahür edeceği alan işte bu organizasyondur; **komün** ya da **sovyet tipi**, giderek devlet olmaktan çıkıp erksiz idari bir organ durumuna evrilecek olan bir **işçi devletidir** bu organizasyon.

"Mülkiyetin demokratik olabilmesi, ancak üretenlerin kolektif mülkiyetiyle mümkün olabilir. Bol-

şevikler üretim araçlarının mülkiyetini devlet mülkiyetine geçirmekle demokrasinin yaşayıp gelişme şansını ortadan kaldırdılar." Bu sözler sosyalist bir kimse olduğunu düşünen yazarın sosyalizmden epeyce uzaklaştığını gösterir. **Sosyalistler mülkiyeti "demokratikleştirmek" derdinde değildir; bunu kapitalistler zaten yapıyor: "Mülkiyeti tabana yayma", "kooperatifler kurma", "işçileri işletmelere ortak etme" gibi yöntemlerle "halk kapitalizmi", "üretenlerin kolektif mülkiyetini" çoktan gerçekleştirmiştir(!) Buradaki "mülkiyeti demokratikleştirme", "üretenlerin kolektif mülkiyeti" türünden sözler aldatmacadan başka bir şey değildir. Üretenlerin gerçek kolektif mülkiyeti, onların önce "kolektif mülkiyetlerini" tesis ederek değil, devleti ele geçirip, mülksüzleştirme eylemini gerçekleştiren tesis edilir. Üretenler devlet olarak örgütlenirler, başka bir deyişle devlet tamamen üretenlerin devleti olarak yeni baştan örgütlenir. Bu, yepyeni türden bir devlet, Engels'in deyişiyle devlet olmayan bir devlettir. Bu türden bir devletin elindeki mülkiyet üretenlerin kolektif mülkiyetidir. Bu, Marxizmin alfabetesidir. Üretim araçları mülkiyetini proletaryanın devletinin üzerine almak Lenin'in, Bolşeviklerin icadı değildir. Bu, Komünist Manifesto'dan beri Marxizm ile her türden sosyalist akım arasındaki temel farklılıktır.**

"Demokrasinin gelişme şansını üretim araçları üzerindeki mülkiyetin proleter devletin tekelinde olması" ortadan kaldırmadı. Sorunu böyle koymak onu yanlış ele almaktır. Önce **hangi demokrasiden** söz ettiğinizi açıklayacaksınız. **Soyut, evrensel, sınıflarüstü demokrasi yoktur. Eğer proleter demokrasisinden söz ediyorsanız bunun iktisadi düzlemde değil, siyasal düzlemde gerçekleşeceğini peşinen kabul edeceksiniz. İktisadi alanda gerçekleştirilecek olan şey demokrasi değil mülksüzleştirme ve kamulaştırmadır. Bu ise temel üretim araçlarının zamanla sö-**

nümlenecek olan proleter devlet mülkiyetine alınmasıyla gerçekleşir.

Mülkiyetin işçi devletinde olması işçi demokrasisinin gelişmesi için sadece elverişli olanak sunar ama bu gelişmeyi teminat altına almaz. Çünkü hem (sosyalist de olsa) halen mülkiyetten söz edilmesi, başka bir deyişle mülkiyetin varlığı, hem de (sosyalist de olsa) devletin varlığı komünizmin ilk aşamasının yani sosyalist evrenin zaaf noktası, zayıf noktasıdır. Bu, atlanamayacak, yürünüp geçilmesi zorunlu olan, ama aynı zamanda başarısızlık, geriye dönme riskini de içinde barındıran bir aşamadır. Yine de buna teşebbüs etmeyen, asla sosyalizme teşebbüs etmemiş demektir. Buna cüret etmeyen komünizme geçmeye cüret etmemiş demektir. Cüret etmek elbette yetmez; devamı gerekir; kuruluş ve ilerleme sürecinde ortaya çıkacak sorunları çözmek gerekir. Bu ayrı bir konudur. Ama Bolşevikler buna hem cüret etmiş, hem de uzun ve başarılı bir kuruculuk süreci başlatmışlardır. Bu süreçten gerekli dersleri çıkarmak ve bu derslerden yararlanmak sosyalistlerin, komünistlerin görevidir. Bu dönemi yar-
gılamak ve **sosyalizmin çöküşünü sosyalizmin temel özelliklerine bağlamak** sosyalistlerin işi olamaz. Bu işi emin olun burjuva kalemşörler bizlerden daha iyi becerir. Adamların yazıp çizdiklerini olduğu gibi alıp yayımlamak -affederseniz ama böyle savunulardan- daha öğretici olur.

Çöküşün nedenlerini anlamak ve 20. yüzyıl sosyalizm deneyimini iyi kavramak için yüzeysel yargılardan kaçınmak, daha kapsamlı incelemeler yapmak gerekir. Bu incelemeler sonucunda bu yıkılışın nedenini **sosyalizmi sosyalizm yapan özellikler** olarak yorumlayan "sosyalistler" olabilir. Böyle bir sonuç çıkaranların "sosyalist kalmakta ısrar" etmesine, halen "sosyalistim, Marksistim" demesine, sosyalizm adına ve sosyalist

Devlet var olduğu sürece asla ekonomik aktörlerden, en büyük mülkiyet sahiplerinden biri olmaktan çıkmamıştır, çıkamaz da. En liberal kapitalist ekonomilerde dahi devlet aynı zamanda bir iktisadi güçtür. Bu, bunalım, savaş ve devrim dönemlerinde daha da belirginleşir; öne çıkar.

basında yazmalarına gerek yok; liberal basında pekala yazabilirler. Tabii bu durumda entelektüel piyasanın taleplerine uygun bir düzey tutturmaları, "cahil alim" izlenimi vermekten kaçınmaları gerekir.

"Ateşli silahlarla yoğunlaştırılan devlet denilen diktatörlük aracına ekonomik iktidar da teslim edildi." Sınıflardan bağımsız, onların dışında ve üstünde soyut devlet yoktur. Bolşevikler "devlet denilen diktatörlük aracına" önce el koydular; bu aracı olduğu gibi kullanamazlardı, o yüzden onu parçalayıp yepyeni türden bir devlet mekanizması kurdular; daha doğrusu bu mekanizma devrimin ateşleri içinde kendiliğinden oluştu; Bolşevikler sadece bu mekanizmada kendi üstünlüklerini kurdular. Bu, "İşçi Köylü Asker Sovyetleri Devleti"ydi. Sovyetler, Şubat Devrimi esnasında köylerde, işçi semtleri ve işletmelerde, askeri birliklerde kendiliğinden kurulan **komün** örgütleriydiler. Şubat Devrimi sonucunda kurulan geçici hükümetin yanı sıra ikinci bir iktidar odağı durumundaydılar. Kerenski hükümeti sovyetleri ortadan kaldırıp bu ikili iktidara son vermeye çalışıyordu. İlk zamanlar sovyetler içinde Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler gibi partiler egemen durumdaydı. Zamanla Bolşevikler, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde çoğunluğu elde etmeyi başardılar. Bolşevikler "sovyetler" in içinde çoğunluğu elde eder etmez onların siyasal iktidara tek başlarına el koymalarına öncülük ettiler;

hepsi o kadar. Bu iktidar, Paris Komünü'nün birkaç aylık iktidar dönemini saymazsak, sömürülen sınıfların tarihte kurduğu ilk emekçi iktidarıydı ve derhal emperyalist savaşa karşı koşulsuz, tazminatsız barış, ulusların kaderlerini serbestçe tayin hakkı, tüm büyük mülklerle, bankalara el konulması gibi bir dizi kararı alıp uygulamaya koydu. Dünya tarihinin yönünü değiştirdi. Kapitalistlerin yıllarca korkulu rüyası, ezilen sınıfların ve halkların umut ışığı oldu.

Mülkiyeti bu yeni tip devletin elinde toplamak, Komünist Manifesto'dan beri ortaya konulan proleter sosyalist programların hepsine uygundu. Sonradan kapitalist düzenin sistem içi partilerine dönüşecek olan II. Enternasyonal partilerinin programlarında da bu vardı; zamanla komünist partilere dönüşecek olan devrimci sosyal demokrat partilerin programlarında da. Kaldı ki kapitalizmdeki süreçler de bir yandan uluslararası dev tekellerin güçlenmesine yol açarken, bir yandan da ekonomiyeye devlet müdahalelerine, tekелci devlet kapitalizmine yol açar. **Devlet var olduğu sürece asla ekonomik aktörlerden, en büyük mülkiyet sahiplerinden biri olmaktan çıkmamıştır, çıkamaz da. En liberal kapitalist ekonomilerde dahi devlet aynı zamanda bir iktisadi güçtür.** Bu, bunalım, savaş ve devrim dönemlerinde daha da belirginleşir; öne çıkar. Devletin ekonomide etkin olması, en büyük mülk sahibi olması sistemin özünü değiştirmez; siyasal yapısını da belirlemez. Bu, kapitalizmde bile böyleyken sosyalizmde haydi haydi böyledir.

Farklılık her iki sistemdeki devletin kuruluşundadır, yapısında, içeriğinde, örgütlenmesinde. O yüzden **Marxizmin temel problemlerinden birisi daima devlet ve iktidar** konusu olmuştur. Mülkiyetin proleter devlet elinde merkezileştirilmesini, onu revizyondan geçirmek gerektiğini düşünen Bernstein gibilerin dışında, hiçbir Marxist tartışmamıştır; ama

bu devletin nasıl olacağı, olması gerektiği, bürokrasinin egemenliğinden nasıl kaçınılacağı daima tartışılmıştır.

"Devlet diktatörlüğü aynı zamanda parti diktatörlüğüyle iç içe geçti, iki kademeli bir diktatörlük yaratıldı. Böylece özgürlüğe ve demokrasiye giden yol kapatıldı."

Bu sözler devletin zaten diktatörlük demek olduğunu unutmuş birinin sözleri. Devlet, özü itibarıyla, bir sınıfın başka sınıflar üzerindeki diktatörlüğüdür; "diktatörlüğün diktatörlüğü" saçma bir ifadedir. Bu yüzden "devlet ve parti diktatörlüğü iç içe geçti, iki kademeli diktatörlük yaratıldı" sözleri anlamsızdır. Özü proletarya diktatörlüğü olan devlet üzerinde egemen olan işçi sınıfının özgül hükümet şeklinin ya da yönetim aygıtının "parti diktatörlüğü" biçiminde olmasından mecazi anlamda bahsedilebilir; ama bu, "iki kademeli bir diktatörlük" yahut "aynı anda devlet ve parti diktatörlüğü" demek değildir.

"Özgürlüğe ve demokrasiye giden yol kapatıldı" sözleri de anlamsızdır. Burjuva özgürlüğü ve burjuva demokrasisinin önünü kapatmayacak bir proleter devrim, proleter devrim değildir; proleter demokrasisi ise bu "iki kademeli diktatörlük"(!) kurulmadan önce tam anlamıyla gerçekleşemez.

Yazar, Bolşeviklerin bu iki kademeli diktatörlüğünün temellerinin ne zaman ve nasıl atıldığını soruyor. Soru ortaya! Cevabı yazarda yok! Sonra devam ediyor: "Terazinin bir kefesinde amansız bir diktatörlük, öbür kefesinde son derece zayıf ve mecalsiz demokrasi. Böyle bir olgu sosyalizmi inşa edebilir miydi?"

Bir devrim hükümetinin, yenilmiş ama henüz yok edilmemiş olan burjuvaziye ve burjuva düzene geri dönüşü sağlayacak olan her türden devrim muhalafetine **karşı** "terazinin bir kefesinde amansız bir diktatörlük, öbür kefesinde son derece zayıf ve mecalsiz demokrasi" uygulaması olmaksızın sosyalizm inşa edilebilir mi? Dev-

Amansız bir diktatörlük ve mecalsiz bir demokrasi uygulanması nedeniyle aslında sosyalizmin kurulmadığını ima etmiş oluyor. Yıkılan sosyalizmin sosyalizm olmadığını söylemek bizi onun neden yıkıldığını açıklamak zahmetinden kurtarabilir, ama o sosyalizmin deneylerinden doğru ders çıkarılmasını da engeller.

rimin yerleşip, yeni düzenin oturmasından sonra, yani sosyalizmin kurulmasından sonra bu "amansız diktatörlük" tabii ki gereksizleşecektir; çünkü üzerinde diktatörlük uygulanacak bir sömürücü sınıf ya da eski düzene geri dönüşü sağlayacak bir **iç güç** kalmayacaktır.

Ama yazarın meramı sadece bu yansıttığımız değil; onun sorusundan ikinci bir anlam daha çıkıyor: Amansız bir diktatörlük ve mecalsiz bir demokrasi uygulanması **nedeniyle** aslında sosyalizmin kurulmadığını da ima etmiş oluyor. Oysa bu, doğru değildir. Kendimizi kandırmayalım: Yıkılan sosyalizmin sosyalizm olmadığını söylemek bizi onun neden yıkıldığını açıklamak zahmetinden kurtarabilir, ama o sosyalizmin deneylerinden doğru ders çıkarılmasını da engeller.

Yazar, Bolşeviklerin "belki de tarihin bir daha insanlığın karşısına çıkaramayacağı fırsatı, Ekim Devrimi'yle değerlendir"melerini tabii ki takdir ediyor. Ama arkasından şöyle söylüyor: "Ne var ki, mülkiyet demokratikleştirilemedi. Üretim demokratikleştirilemedi ve bölüşüm demokratikleştirilemedi." Böylelikle "mülkiyetin demokratikleştirilmesi" görevi yanında bir de "üretim ve bölüşümün demokratikleştirilmesi" diye bir sosyalist amaç olduğunu öğrenmiş oluyoruz! Böyle bir amaç ve görevin sosyalist literatürde bulunmadığını düşünerek, söylenenlerin sadece cehaletten kaynaklandığını zannetmeyin! Burada tabii ki Marxizme katkıda bulunmak, onu yenilemek,

çağa uygun hale getirmek, düşünsel üretim yapmak gibi samimi(!) bir niyet de var. Fakat bu samimi niyet ne yazık ki "sosyalizmin enkazı" altında örselenmiş, sonuçta nadim olmuş bir sosyalistin kaş yapmak isterken göz çıkarmasını engellemiyor.

Mülkiyetin, üretimin ve bölüşümün demokratikleştirilememesinin sonucunu ise yazar şöyle dile getiriyor: "Bu üç temel kural yok sayıldığı için, diyalektiğin gelişim kanunlarına aykırı olarak kendi elleriyle var ettikleri statükonun yıkılışını durduramadılar." Bu açıklamayla "sovyet sistemi neden yıkıldı" sorusunun cevabını da öğrenmiş oluyoruz!

Yazardan ilginç aktarmalara devam edelim: "Karl Marx'ın en önemli tespitlerinden birisi: 'Kapitalizm üretici güçlerin önünde engeldir. Üretici güçlerin gelişmesine müsaade etmez.' Bu tespit, kapitalist sürecin bugün varılan aşamasında geçerliliğini yitirmiş bulunuyor. Kapitalizm üretici güçleri geliştirdi. Ama neyin pahasına?" Kapitalizmin üretici güçleri ne kadar **pahalı** geliştirdiğini yazar elbette söylüyor! Ama önemli olan bu değil, bunlar "dostlar alışverişte görsün" kabilinden söylenen sözler. Asıl mesele yazarın, Marxizmin kapitalizm ve üretici güçlerin gelişmesi meselesi hakkındaki yorumudur. Bu yorumun Marxizmin doğru bir yorumu olmadığını, yazarın kendi eksik/yanlış Marxizm kavrayışını yansıttığını söylemek zorundayım. "Karl Marx'ın en önemli tespitlerinden birisi: Kapitalizm üretici güçlerin önünde engeldir; üretici güçlerin gelişmesine müsaade etmez" **değildir**; tam tersine pek çok eserinde Marx, **kapitalizmin üretici güçleri nasıl geliştirdiğini** uzun uzun anlatır. Kaldı ki üretici güçlerin gelişmesi, üretim biçimlerinden bağımsız, evrensel bir yasadır. Ancak üretici güçler, içinde bulundukları mevcut üretim ilişkileriyle uygunluk içerisindeyseler hızlı gelişirler; değilse gelişimleri engellenir ve üretim ilişkileriyle üretici güçler

arasında ancak **zor** yoluyla çözüme bağlanacak bir çelişki, çatışma oluşur. Bu dönem Marx'ın deyişiyle "toplumsal devrim çağıdır". Fakat "toplumsal devrim çağı" bir **imkanı** ifade eder; devrimin mutlak olarak gerçekleşeceğini ve başarılacağını değil. Pekî üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki uyumsuzluk derinleşmiş, çatışma şiddetlenmiş olmasına rağmen "toplumsal devrim" gerçekleşmezse ne olur? Kapitalist üretim ilişkileri, mevcut üretici güçleri tahrip ederek sistemi stabilize eder; ve zorunlu olarak yeniden üretici güçleri geliştirir. Çelişki yine **zor** yoluyla çözülmüştür; üretici güçler yığınsal olarak değersizleşmiş, üretim dışına itilmiştir. Milyonlarca işçi işsizdir artık; eski fabrikalar, makinaların çoğu daha matları bile doldurmadan devreden çıkarılmıştır vs. Sosyalist sistemin geride bıraktığı muazzam üretici güçlerin kapitalizm tarafından nasıl tahrip edildiğini hepimiz gördük.

"*Kapitalizmin üretici güçleri neyin pahasına ve nasıl geliştirdiğini*" de yazar şöyle anlatıyor: "*Bir elinde kırbaç, öbür elinde havuç, insan unsurunu korkunç boyutlarda tahrip ederek... İnsanı insanlıktan çıkarıp, cürümüş, bencil, aşırı tüketimin kölesi, yoz yaratıklar haline dönüştürdü.*" İyi güzel de, üretici güçlerin en temel unsuru olan "*insan*" bu kadar "*korkunç boyutlarda*" tahrip edilmişse, üretici güçlerin geliştirildiğinden nasıl söz edilebilir? Üretici güçler sadece üretim teknolojileri, üretim araçları değil ki!

Yazar kapitalizmin "*yoksul üçüncü dünya halklarını açlığın çıkmaz felaketine mahkum etti*"ğini de söyledikten sonra soruyor: "*Buna mukabil reel sosyalizm üretici güçleri ne ölçüde geliştirdi? 70 yıl sonra neden yıkıldı?*" Neden yıkıldığını biliyoruz; yazar yukarıda zaten söylemişti: Üretim, mülkiyet ve bölüşüm demokratikleştirilemediği için(!) "*Reel sosyalizmin*" kapitalizme mukabil "*üretici güçleri ne ölçüde geliştirdiği*" sorusunu soran yazarın buna da bir

Ekonomi siyasetle yönetilir; bu, Bolşevik icadı değildir. Siyaset, var ve gerekli olduğu sürece, işlevlerinden biri ekonomiyi yönetmektir. Bu, kapitalizmde de, sosyalizmde de böyledir. Ekonomik programı, projeleri, hedefleri olmayan parti olur mu? Partilerin programlarının önemli bir bölümünü ekonomi oluşturur.

cevabı yok. Olmayabilir; şahsen benim de yok. Çünkü bu sorunun cevabını verecek bilgi kaynakları, belgeler, istatistikler elimde yok. Yine de reel sosyalizmin üretici güçleri kapitalizmden hem daha "**ucuz**" hem daha **hızlı** hem daha az tahribatla ve "**insani**" olarak geliştirdiğini söyleyebilirim. **Yıkılışın nedeni** üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkide değil; başka yerlerde aranmalıdır. Yaşanan **olay** bir **restorasyondur** ve restorasyonlar daima **konjonktürel, siyasal** özellikler taşır; **strukturel** (yapısal) değil.

Yazar, Lenin'in "Bütün İktidar İşçi, Köylü ve Asker Sovyetlerine!" sloganını da beğenmiyor; "*Lenin, iktidarı birbiriyle eşit olmayan üç ayrı toplumsal güce emanet ediyor. Bunlar sırasıyla işçi sınıfı (üreticidir), köylülük (üreticidir) ve askerler (tüketicidir). Askerler aynı zamanda silahlı iktidara sahip oldukları için bu nitelikleriyle işçi sınıfı ve köylüler karşısında güçlü konumdadırlar*" diyor. Yazarın askerlerden anladığı nedir, bilmiyorum; ama devrimde "asker sovyetleri" kuran askerlerin sadece silah altına alınmış işçi ve köylülerden başkası olmadığını belirtmek durumundayım. Bunlar Çarlık ordusunun savaşa sürdüğü "üretici"lerdir; askerlikleri profesyonel değildir. Er ve erbaşlardan ve kısmen de alt rütbelerdeki subaylardan oluşurlar. Öyle "silahlı iktidara sahip" falan değildirler ve "işçi ve köylüler karşısında güçlü konumda oldukları" da yazarın hayal gücünün bir yanılsamasıdır. Lenin'in iktidarı

birilerine emanet etmesi de söz konusu değildir. Bu sovyetler 1905 devriminde olduğu gibi 1917 Şubat devriminde de kendiliğinden ortaya çıkmış ve özellikle Moskova ve Petrograd gibi önemli bölgelerde fiilen iktidar olmuşlardır. 1917 Şubat'ıyla 7 Kasım arasındaki sürede Rusya'daki siyasal durumun ayırdedici özelliği, aynı anda iki iktidar gücünün, biri ötekini er ya da geç tasfiye etmek zorunda olan Geçici Hükümet ile Sovyetlerin egemenliğidir. Bu ikili iktidar Bolşeviklerin iradeleriyle ortaya çıkmamıştır; devrimin, olayların gelişim seyri içinde böylesine geçici bir tablo oluşmuştur.

Yazar dayanaksız savunularına şöyle devam ediyor: "*Bolşeviklerin iktidar anlayışı ekonomiyi siyasetle yönetmektir. Siyaseti de üreten sınıfın bizzatı kendisi değil, onun adına parti diktatörlüğüyle, devlet denilen silahlı diktatörlüğün tekelinde tutmaktır.*" Fesüphanallah! Bunları kendini halen "sosyalist" kabul eden bir kalem yazıyor!

Ekonomi siyasetle yönetilir; bu, Bolşevik icadı değildir. Siyaset, var ve gerekli olduğu sürece, işlevlerinden biri ekonomiyi yönetmektir. Bu, kapitalizmde de, sosyalizmde de böyledir. Ekonomik programı, projeleri, hedefleri olmayan parti olur mu? Partiler, programlarını uygulamak için iktidara gelirler; programlarının önemli bir bölümünü ekonomi oluşturur. "Siyaseti sınıfın adına parti diktatörlüğüyle yürütmeye" gelince, bu bir çarpıtmadan ibarettir ve Bolşeviklerin pratiğinde "parti diktatörlüğü" devrimin tehlikede olduğu iç savaş ve dış müdahale dönemi olan 1918-1921 yıllarında, Kulakların tasfiyesi sırasında ve Nazi işgaline karşı anayurt savunması sırasında **sınıfın kesin desteği ile uygulanan **zorunlu** bir politikaydı.**

Yazarın bundan sonraki sözleri Bolşevik iktidarın "*silahlı askeri diktatörlük*" olduğu iddiasını tekrarlamaktan ibaret. Doğrusu iyi cesaret! "*Cahil cesareti*" dedikleri, bu olmalı! Burjuva tarihçileri, ideologları bile Bolşevik iktidarı

nın "silahlı askeri bir diktatörlük" olduğunu yazıp söylemediler. Okuyalım: "Devrimin başlangıç döneminde ekonomi ve siyasi iktidar işçi sınıfıyla köylülerin egemenliğinde değil. Askerler silahlı avantaja sahipler. Bu durumda işçi sınıfıyla köylüler askerlere göre zayıf konumdalar. Aynı zamanda askerler eski iktidarın, devlet denilen diktatörlük aracının silahlı çekirdek kadrosunu oluşturmaktadırlar. Nice yüzyılların savaş ve egemenlik entrikalarıyla pişmiş, örgüt ve yönetim deneyimine sahiptirler. Bu özellikleri ister istemez onları işçi sınıfı ve köylü üreticiler karşısında güçlü kılmaktadır. Lenin, daha başlangıç aşamasında askerleri iktidara ortak ederken, işçi sınıfıyla askerler arasında mevcut ve hasımca olmayan çelişkinin, demokrasinin zayıf olduğu bir zeminde zamanla hasımca çelişkilere dönüşebileceğini hesaba katmamış olmalı."

Sosyalist sistemin çöküp, kapitalist **restorasyonun** başarı kazanmasının beni en çok üzen yanı işte bu: Sosyalizm adına sosyalizmin tarihini tahrif etme! Söylenenlerin özüne bakın: Lenin, askerlerle işçi sınıfı arasında hasmane olmayan çelişkilerin zamanla hasımca çelişkilere dönüşeceğini hesap edememiş de, silahlı avantaja sahip askerleri iktidara ortak ederek, demokrasinin zayıf olduğu zeminde diktatörlüğün önünü açmış(!) Aptal Lenin! Her şeyi hesaplıyor; dünyayı sarsan, halkların kaderini değiştiren, 20. yüzyıla damgasını vuran **İhtilal-i Kebiri** başarıya eriştiriyor ve sonra da bu iktidara nice yüzyılların savaş ve egemenlik entrikalarıyla pişmiş, örgüt ve yönetim deneyimine sahip, eski iktidarın devlet denilen diktatörlük aygıtının silahlı çekirdek kadrosunu oluşturan askerleri ortak ediyor! Vah ki vah! Şimdi, yapılacak iş mi bu Allahınızı severseniz! Böyle bir sosyalizm yıkılmaz mı(!)

Sevgili okurlar, ben bu yazarı tanımam ama anlaşılan kendini **mesul** sayan bir sosyalist. Ne dersiniz; bu arkadaşın kendini emekliye ayırması daha uygun

Üretim araçlarının mülkiyetine geçirildiği devlet; mal, hizmet, bilim ve sanat üretkenlerin bütünüyle iktidara el koyduğu, böylelikle burjuva demokrasisinin proletaryanın ve müttefiklerinin iktidarına feda edilip gerçek demokrasinin mümkün kılındığı Sovyet devletidir. Özel mülkiyete el koyması, giderek iktidarsızlaşmasının baş şartıdır.

değil mi? Yazarın ikide bir "iktidara ortak edildiğini" söylediği askerlerin öyle "nice yüzyılların savaş ve egemenlik entrikalarıyla pişmiş, örgüt ve yönetim deneyimine sahip, eski iktidarın devlet denilen diktatörlük aygıtının silahlı çekirdek kadrosunu oluşturan askerler" olmadığını, aslında seferberlik sırasında Çarlık rejimince askere çağırılmış işçi ve köylüler olduğunu yukarıda söylemişim. Peki, Çarlık zamanının devlet bürokrasisinde ve subay kadroları arasında yer alan kimseler devrim sırasında buharlaştılar mı? Hayır. Bunların bir kısmı yurt dışına kaçtı; bir kısmı devrime karşı oluşturulan beyaz ordularda, devrimden sonra kurulan Kızıl Ordu'yla savaştı; bir kısmı da devrimin tehlike altında olduğu kritik zamanda, yani geleceğin belirsiz olduğu, dolayısıyla devrime katılmanın kimseye menfaat getirmeyeceği, tam tersine risk olduğu bir zamanda devrime katıldı. Devrimin Kızıl Ordusu tamamen işçiler, köylüler ve devrime katılan işte bu "eski rejim subayları ve memurları"ndan oluştu.

Kızıl Ordu elbette devrimin kılıcı oldu; ama **sapı** partinin, işçi ve köylülerin elinde bulunan; **ağzı** karşı devrimcileri kesen bir kılıç! O, işçi ve köylülere, hatta devlete hakim değildi; hiçbir zaman da olmadı. İlk dönemlerde subayları bile seçimle görevlendirilen veya azledilen, profesyonel olmayan bir orduydı; ama karşı devrimin basıncı altında zamanla profesyonelleşme kaçınılmaz oldu. Yine de

Sovyet Kızıl Ordusu'nun iktidarda egemen olduğunu söylemek doğru değildir. Savaş zamanlarında, yani bir ordunun en çok öne geçeceği, ağırlık kazanacağı zamanlarda dahi Kızıl Ordu'nun ipleri **siyasi gücün** elindeydi; siyasi güç Kızıl Ordu'nun değil!

Kızıl Ordu'nun Sovyet toplumunda ağırlık kazandığı iki dönem vardır: Birisi devrimin ilk yıllarındaki iç savaş dönemi; diğeri de Nazi işgaline karşı anayurt savunması dönemidir. Birinci dönemde ipler Lenin'in, ikincisinde Stalin'in elindedir. Ama her iki dönemde de işçi sınıfına ve köylülere, Sovyet halklarına karşı değil, karşı devrimcilere ve Nazilere karşı savaştı.

Yazarın düşüncelerini okumaya devam edelim:

"İşçi sınıfı ve köylüler üretici olmaları nedeniyle demokrasiyi temsil eden yegane sınıfı oluşturmuyorlardı. Askerlere gelince, onlar silahlı iktidarı temsil ediyorlardı. İşte denklem bu iki güç arasında, yani demokrasiyle iktidar arasında iktidardan yana kuruldu. Tüketici askerlerin üretici sınıfla eşit oranda iktidara ortak edilmesi, bürokratik diktatörlüğün temellerini oluşturan ilk adımlar oldu. Bu adımlar mal, hizmet, bilim ve sanat üretkenler karşısında tüketici parti ve devlet bürokrasisinin demokratik olmayan iktidarını güçlü hale getirdi."

Bu satırlarda bir yenilik yok; ama bu türden tutarsız düşünceleri okuyunca aklıma gelen bir fikri belirtmek zorundayım: Bu "demokrasi aşığı" arkadaş bu türden zihinsel atıkları neden başka bir yere değil de Newroz Gazetesi'ne döker; ve neden bu gazete kendinin bir liberal zehir sahası olmasına müsaade eder? "Sosyalist bir gazetede liberal kimseler yazamaz mı?" diye sorabilirsiniz. Elbette yazabilir. Kendi açık siyasal, ideolojik kimlikleriyle her "fikir sahibi" fikrini devrimci basında da ifade edebilir; ama belirli bir entellektüel düzey tutturmalara ve cidden tartışılacak bir değer taşımaları koşuluyla.

Alın size bir ilginç düşünce daha:
"Üretim araçlarının devlet mülkiyetine geçirilmesiyle birlikte, mal, hizmet, bilim ve sanat üretenler bütünüyle iktidardan uzaklaştırılmış, böylece demokrasi iktidara feda edilmiştir. Kısaca tekrarlırsak; iktidar önce Sovyetlere denmiş, hemen akabinde işçi - köylü dışlanarak iktidar parti ve devlet bürokrasisinin tekeline alınmış. Bu aynı zamanda üretim dışı imtiyazlı parti ve devlet bürokrasisi tarafından iktidarın gasp edilmesi anlamına gelir."

Yazık, çok yazık! Bu tür lafları öteden beri sarf edegelen kaşarlanmış sosyalizm karşıtları, kendi tezlerini daha incelikli, daha edebi dile getirirlerdi!..

Üretim araçlarının mülkiyetine geçirildiği devlet; mal, hizmet, bilim ve sanat üretenlerin bütünüyle iktidara el koyduğu, böylelikle burjuva demokrasisinin proletaryanın ve müttefiklerinin iktidarına feda edilip gerçek demokrasinin mümkün kılındığı Sovyet devletidir. Bu devletin özel mülkiyete el koyması onun demokrasisini geliştirip, giderek iktidarsızlaşmasının baş şartıdır. İktidarın önce Sovyetlere denilip akabinde el çabukluğuyla işçi-köylü dışlanarak parti ve devlet bürokrasisinin tekeline alınması; başka bir deyişle gasp edilmesi ise yazarın iddiasıdır. Kurulan devlet her kademesinde işçi ve köylülerin işbaşında olduğu yeni tipte bir devlettir; memur, bürokrat devleti değildir. Memurlaşma ve bürokratlaşma devlet devlet olarak var olduğu sürece ona içkin bir olgu olarak baştan sona kadar var olmakla birlikte, öyle birkaç sene, hatta birkaç on yıl içerisinde olabilecek bir şey değildir. O yüzden Bolşeviklerin iktidarını gaspedilmiş bir iktidar, proleter demokrasisini ise buna feda edilmiş bir kurban gibi göstermek konuya -cahillikten kaynaklanmıyorsa- art niyetli bir yaklaşımdır.

"Gaspın olduğu yerde çürüme başlar. Karşı devrimcilerin neden olduğu iç savaşta işçi sınıfının en bilinçli militan unsurları hayatlarını

Sosyalizmi gözden düşürmek isteyenler eskiden Lenin'e ilişmeye pek cesaret edemezler, Stalin'e sataşmayı daha uygun bulurlardı. Şimdi topun ağzında Lenin de var. Önemli değil; Stalin'e, Lenin'e sataşmak onların değerini düşürmez. Ama Lenin'le boy ölçüşecek adamın biraz çaplı olması gerekir.

yitirdiler. Onların yokluğu büsbütün iktidarın çok kolayca bürokratlar tarafından sahiplenilmesini sağladı. Aristokrat işçilerin çok az bir bölümü hariç, işçi sınıfının ana gövdesi yönetimden dışlandı. Azınlık aristokrat işçilerin parti içindeki rolleri figüranlığın ötesine geçmemiştir. Ne acı ki, bu yapının adına işçi sınıfının partisi ve işçi sınıfının devleti denildi. Bizler de pir aşkına secde edip inandık! Körün dolma yemesi gibi (köfteleri) çiftler çiftler yuttuk." "Çoğumuza yutturdular. Kimileri de iktidar hırsından suskunluğu tercih etti."

İşte bütün mesele budur: Gemi seyr u seferdeyken, fırtına, dalga yokken geminin birinci sınıf kamaralarında keyifle yolculuk edenler pir aşkına kaptan ve yardımcısına dua edip duruyor; körün dolma yemesi gibi köfteleri çiftler çiftler yutuyorlardı; gemi batmaya yüz tutunca kaptanları eleştirmeye başladılar; battıktan sonraysa her şeyi tu kaka ediyorlar. Tevekeleli değil, gemi batarken onu ilk terkedenler, onu batıranlar oldular ve eskiden nasıl ki o zamanın kaptan köşkü önünde secde ediyorlarsa, kapitalizm gemisine bindikten sonra da onun kaptanlarına secde etmeye başladılar. Bir de takıyyeciler çıktı: Aslında çoktandır kapitalizm gemisine binmiş olmalarına rağmen sureti haktan görünüp sözde kapitalizm eleştirilerine devam ediyorlar; ama bu eleştirileri, soyut "trafik canavarı" üretip trafik kazalarının suçunu bu hayali canavara yükleyenlerin tavrından farksız bir eleştiri; "iş olsun" eleştirisi. Böyle-

leri kayıkçı döğüşü cambazlarıdır. Asıl eleştirileri ise sosyalizmedir. Olabilir; hiç kimse ile nihaye sosyalist kalmak zorunda değil!

Şimdi bu çift köfte yutan, körü körüne her şeye inanan derviş çok pişman; bu pişmanlıkla "çoğumuza yutturdular" diye hayıflanıyor. İyi de senin yutmayı alışkanlık haline getirmedğin; bu defa da aldanmadığın ne malum?

Bunlar boş laflar; sadece züğürt tesellisi.

İşçi sınıfının ana gövdesi yönetimden dışlanmadı. Ana gövde baştan itibaren iş başındaydı; ama bu ana gövdenin iş başında olması devletin zamanla bürokratik bir aygıt dönüşmesini ve giderek sınıftan kopup, sınıfın üstünde bir güç haline gelmesini engellemez. Bu ihtimal devlet sönümlenmediği sürece vardır. Fakat bu da bir süreç işidir; alttan alta işler, olgunlaşmasının belirli bir aşamasında farkına varılır ve zamanında müdahale edilemezse tamamen başat hale gelir. Bu, elbette bir kader, kaçınılmazı olanaksız bir tanrı buyruğu değildir. Tarihsel bir çerçevede anlaşılabilir bir olaydır; ama tarihin böyle yüzeysel, keyfi yorumuyla değil.

Her şeye rağmen sosyalist sistemin son zamanlarına kadar özünde sosyalist nitelik taşıdığı; devletin de proletarya devleti olduğu, son zamanlarda önemli oranda bürokratikleşmekle birlikte sosyalist demokrasiyi geliştirme, sovyetleri yeniden aktifleştirme, devrimi tazeleme imkanlarının var olduğunu düşünüyorum. Gorbaçov karşı-devrimi engellenebilirdi. Emperyalist kapitalist sistemde derin gedikler açılıp, kopmalar sağlanabilir ve sosyalist sistemin çözülmesinin, yani restorasyonun mümkün hale gelmesinin ve buna yol açan bürokratik yozlaşmanın önü kesilebilirdi. Komünistlerin en büyük gafleti burada olmuştur. Sistemin sorunları, sistem içinde "kapitalist reformlarla" çözülmeye çalışılmıştır.

Devam edelim:

"Lenin, devlet ve demokrasi

teziyle iki zıt olguyu yan yana koyarak sosyalizme ulaşmak istiyordu. Sosyalizme gidebilmek için demokrasinin yol arkadaşı 'devlet' denilen diktatörlük aracı olunca, daha yolun başında devlet, demokrasi denilen geleceğin umudunu yok etti."

Sosyalizmi gözden düşürmek isteyenler eskiden Lenin'e ilişmeye pek cesaret edemezler, Stalin'e sataşmayı daha uygun bulurlardı. Şimdi topun ağzında Lenin de var. Önemli değil; Stalin'e, Lenin'e sataşmak onların değerini düşürmez. Bunu geçelim. Ama Lenin'le boy ölçüşecek adamın biraz çaplı olması gerekir. Devlet ve demokrasi iki zıt olgu değildir. Demokrasi devlet biçimlerinden biridir ve bir tarafta demokrasi denilen geleceğin umudu, bir tarafta da devlet denilen diktatörlük aracı gibi birbirine zıt iki olgu yoktur. Demokrasinin kendisi de diktatörlüktür. Ama çıplak diktatörlük biçimlerinden biçimsel olarak farklıdır. Öz olarak değil.

Şimdi de sosyalist demokrasinin neden gerçekleştirilemediğine dair sıralanan mazeretlere bakalım (sosyalist demokrasinin kurulmadığı yazarın peşin yargısı zaten):

"Sosyalist demokrasi henüz yaşanmamış bir toplumsal yönetim tasarısıydı. Yeni doğuyordu. Yeni doğan bütün canlılar cılız ve zayıftırlar." "Bolşevikler, Ekim Devrimi ile birlikte sosyalist demokrasiyi devlet denilen diktatörlüğün zemininde oturarak yaratabileceklerini düşünüyorlardı. Devletin silahlı iktidarı yetmiyormuş gibi, üretim araçlarının mülkiyeti de devlete verilerek, ekonomik ve silahlı olmak üzere korkunç bir iktidar hegemonyası yaratıldı. Denetimi olanaksız bu iktidar devi, zamanı gelince bizim cılız demokrasiyi hiç zahmet çekmeden yutacaktı. Yaşananlar özetle böyle gelişti."

Gülmeyin, aynen böyle yazıyor. Benim eklemem yok! Söylenenler hep aynı şeyler. Temcit pilavı gibi ısıtılıp ısıtılıp ileri sürülen fikirler aynı fikirler. "Korkunç iktidar hegemonyası", "denetimi

Sovyet proletaryasının kendi mülkiyetine sahip çıkmak için meydanlara çıkmamış, geriye dönüşü sessizce onaylamış olması, devlet mülkiyetinin kamusal niteliğini, halka ait olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Ortak mülkiyet her zaman bir bakıma sahipsizdir. Herkesin malı, aynı zamanda kimsenin malı değildir.

olanaksız iktidar devi", "devletin silahlı iktidarı", "devlet denilen diktatörlük zeminine oturtulan cılız demokrasi", "zamanı gelince bizim cılız demokrasiyi hiç zahmet çekmeden yutacak" canavar. İşte "Ekim Devrimi ile birlikte üretim araçlarının mülkiyetini devlete vermek suretiyle, devletin silahlı iktidarı yetmiyormuş gibi bir de ekonomik hegemonya kuran" Bolşevikler!.. Ne dersiniz sevgili okurlar; yoruma hacet var mı?

"Demokrasi boşlukta, ayakları havada yaşayan Sovyet, bir kavram olmanın ötesinde mutlu toplumun mutlu bireyini yaratmak için vazgeçilmez bir araçtır."

Dil insanın kimliğidir; kullandığı dil, kişinin kimliğini yansıtır. Yazarımızın referansları "mutlu toplumun mutlu bireyi", "insan", "insanlık", "demokrasi", "özgürlük" vb. soyut burjuva kavramlar. Bunlar böyle soyut halleriyle liberalizmin ideolojik silahları olmaktan öteye gidemezler. Bu kavramlara somut devrimci içerik ancak "sınıf bakış açısı" ile verilebilir ki sanırım yazar açısından bu da "dar", "eskimiş", "aşınmış" bir bakış açısıdır.

Arada söylenen öteki lafları geçelim ve şu sözlerle göz atalım:

"Reel sosyalizm neden yıkıldı? Dolaysız verilecek tek cevap: Üretici güçleri yeterince geliştiremedi."

Burada bir an için duralım. Korkunç diktatörlük, üretici güçleri geliştirmeyen, demokrasiyi yutar ve her türlü melaneti bağrında taşır bir düzen; kapitalizmden daha kötü değil midir? Elbette öyledir

ve zaten söylenen de budur. İyi de böyle bir düzenin yıkılmasından sana ne? Varsın sosyalistler bunu açıklasın, gereken dersleri çıkar-sınlar; sana ne oluyor utangaç liberal kardeşim?

Soruya verilen cevabın doğru olmadığını; sosyalist sistemin yıkılmasının esasen doğrudan iktisadi nedenlerden kaynaklanmadığını söylemiştim. Restorasyon için doğrudan iktisadi neden gerekmez. Restorasyon, ileri atılımı duraksayan, olduğu yerde kalakalan, sıçrama yapamayan her bitmemiş devrimin başına gelebilecek bir olasılıktır.

"Tıkandı ve çürüyerek son durakta kapitalizmle kucaklaşıp bütünleşti. Bu bütünleşme esnasında Sovyetler Birliği'nde işçi sınıfı neden milyonlarca üyesiyle Kızıl Meydan'da toplanıp, 'bizim birikimimiz olan mülklerimiz kapitalistlere veremezsiniz' diye haykarak karşı çıkmadı. Geriye dönüşü sessizce onayladılar. Çünkü üretim araçlarının mülkiyeti işçi sınıfının değildi. Mülkiyet devlet tekelineydi. Devlet de kendisine ait olan mülkleri özel kapitalist mülkiyete dönüştürdü. Yeni kapitalist mülk sahipleri, yetmiş yıl boyunca sosyalizm adına yöneticilik yapan üst düzey parti ve devlet bürokratlarından oluştu."

Ömer Seyfettin'in Nadan adlı bir hikayesi vardır. Orada siyasetten, dünya işlerinden vazgeçip artık ahret için dua eden, ibadetten başka bir şey yapmayan bir eski vezirin hikayesi anlatılır. Ülkede asayişsizlik, kötü yönetim ve bunalmış had safhaya varınca buna çareler arayan padişaha herkes Köse Vezir'i önerir. Bu işleri yoluna koyacak en iyi siyasetçi odur derler. Ama bir güçlük vardır: Köse Vezir artık siyasete girmek istememekte, ibadet ve günlük yaşam gereklerinin başka şeylerle ilgilenmemektedir. Buna rağmen padişah kendisini çağırır; sadrazam olmasını emreder; ama Köse Vezir bu görevden bağışlanmasını, siyasete girmeyeceğini bildirir. Padişah bir türlü ikna edemez. En sonunda kızar ve

"götürün bunu" der. Bunun anlamı açıktır: "Götürün ve kellesini vurun!" Ancak bir süre sonra anlık bir öfkeye yenik düşmesine pişman olur ve öldürülmemesini, zindana atılmasını emreder. Bu arada Köse Vezir'i nasıl yola getirebileceğini düşünür. Ne ölüm, ne işkence, ne zulüm... Bunlardan hiçbirinin fayda etmeyeceğini bilmektedir. Derken aklına eğitmeninin çocukken kendisine söylediği bir söz gelir: "Alim adama yapılacak en büyük zulüm onu bir nadanla (cahille) bir arada tutmaktır" demiştir hocası. Bunun üzerine, "Gidin memleketin en nadanını bulup getirin" der. Arar tarar en sonunda bir keçi çobanını dağda tutup getirirler. Adam bağırır, çağırır, küfreder, "keçilerim de keçilerim" diye kendini yırtar ama aldırılmazlar. Götürüp Köse Vezir'le aynı hücreye atarlar. Köse Vezir sürekli dua etmekte, kellesinin vurulmasını beklemektedir. Keçi çobanı ise adeta çılgına döner; en ağır küfürleri savurur. Allah, kitap, padişah hiçbir şey koymaz. Keçilerinden uzak düşmek onu delirtmiştir. Köse Vezir'e de demediğini bırakmaz, küfreder, birkaç tellik sakalını çeker, ibadet esnasında önüne geçer. Her şeyi yapar. Derken günün birinde kendi kendine gülmeye başlar. Köse Vezir ona niçin güldüğünü sorar. "Hiiiç, senin köse sakalını görünce benim köse çebişi hatırladım" der ve makaraları koyuverir. Köse Vezir'in direnişi bu noktada kırılır. Cellatları çağırır, "Beni buradan çıkarın, ne gerekiyorsa onu yapacağım" der. İşleri ele alır ve birkaç senede her şeyi yoluna koyar.

Bu hikayeyi şunun için aktarıyorum: Herkesle tartışabilirsiniz, ama bilmeyen ya da bildiklerini de unutmuş olanlarla asla tartışamazsınız. Çünkü anlamaz.

Sovyet proletaryasının kendi mülkiyetine sahip çıkmak için meydanlara çıkmamış, geriye dönmüş sessizce onaylaması, devlet mülkiyetinin kamusal niteliğini, halka ait olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Ortak mülkiyet her zaman bir bakıma sahipsizdir.

Sovyet sisteminin mal ve hizmet üretenlerin güncel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu doğru değildir; ama yaşam standartlarının emperyalist ülkelerde varolan standarttan düşük olduğu doğrudur. İyi de, kapitalist dünyanın yaşam standardı ileride kaç emperyalist ülkesi var? Ülkelere çoğunluğu sefalet içinde yaşamıyor mu?

Herkesin malı, aynı zamanda kimse malı değildir. Bu, kamu mallarına karşı duyarsızlığı besleyecek olan bir çelişkidir. Bunun sonuçları bazen kamu mallarının aşırılması, bazen üretime ilgisizlik biçimlerine bürünür. Bunlardan kaçınmazsınız. Bu alışkanlıkların tarihe gömülmesi kuşaklar boyu bunların zihinlerden silinme mücadelesini ve kamu mülkiyetinin bir daha asla geri dönüşmez biçimde dünyanın büyük bölümünde egemen olmasını gerektirir. Restorasyonlar, devrimci sınıfların gevşediği, devrim ve iktidar üzerinde ağırlıklarını yitirdikleri dönemlerde ortaya çıkar ve başarıya erişir. Sovyet proletaryası meydanlara çıkacak devrimci atılımını yitirmemiş olsaydı restorasyon bu kadar kansız kavgasız zaten başarılamazdı.

Sovyet proletaryası geri dönüşe karşı çıkmadı; çünkü geri dönüşü onun partisi başlatmıştı. Bu dönüşe karşı çıkacak başka bir siyasal irade yoktu. Sosyalist bir toplumda burjuva demokrasilerindeki çoğulculuğun bulunmaması, zorunlu değilse de aykırı bir durum da değildir. Buna tarihsel olaylar karar verir. Burjuva demokrasilerindeki çok partiler de aslında kriz dönemlerinde daha da belirginleştiği gibi tek partidirler. Milli birlik ve bütünlüğün gerekli olduğu her kesitte tüm burjuva partilerinin tek parti gibi bütünleştiğini ya da tüm partilerin kapatılıp bir tek bir siyasal otoritenin işbaşına geçtiğini biliyoruz. Tehlike geçer geçmez partiler de çoğalır, çeşitlenir, burjuva sını-

fın farklı katmanlarının, kesimlerinin çıkarlarını temsil etmek üzere parlamento ahırında ve hükümette yer edinmek için çaba harcar.

Mülkiyetin devlet tekelinde olması elbetteki sosyalizmin belirtisi olamaz; ama devlet var oldukça ağırlığın devlet mülkiyetinde olmadığı bir sosyalizm de sosyalizm olamaz. "Üretim araçlarının mülkiyeti işçi sınıfında değil, mülkiyet devlet tekelinde" demek konuyu çarpıtmaktan başka bir şey değildir. Devlet tekeli dışında sınıfın kamu mülkiyetini nasıl oluşturacağını? Komünlerin mülkiyeti mi? İyi de komünler, köyler, aşiretler, topluluklar halindeki birimlere ait ortak, kolektif mülkiyetler sosyalizm demek değildir ki. Bu tür mülkler tarihin her döneminde, sınıflı toplumların bağrında da var olmuşlardır ve sosyalizmle alakaları yoktur. Sınıflı bir toplumda sosyalizme en yakın, bir adım ötesine geçildiğinde yani iktidar proletaryanın eline geçtiğinde tam anlamıyla sosyalist bir mülkiyet halini alacak olan kolektif mülkiyet türü kapitalist devlet mülkiyetidir. Bu ikisi arasında devlet mülkiyetinin kapitalist mi sosyalist mi olduğunu belirleyecek olan şey devletin sınıf niteliğidir. Durum buyken mülkiyet devlette olduğu için işçi sınıfında değildir demek ancak küçük köylü kooperatiflerini, çeşitli hisse senetli şirketleri vs. sosyalizm sayan ve bunu önüne gelene yutturmaya çalışan bir küçük burjuva sosyalistinin varlığına delalet eder.

"Devlet mülkiyeti özel kapitalist mülkiyete dönüşürken işçi sınıfı seyirci kaldı." Bu, devlet mülkiyetinin sosyalist olmayacağına kanıt olamaz.

"Seyirci kalışın temel nedenlerinden biri de şuydu: İşçi sınıfına yapısal olarak yabancılaşmış bir sistem, mal ve hizmet üretenlerin güncel ihtiyaçlarını karşılamaktan öylesine uzaktı ki, yaşam standartları kapitalist ülkelerde varolan standardın çok gerisine düşmekteydi. Mülkiyet demokratik değildi. Üretim demokratik değildi ve nihayet bölüşüm hiç demokratik

değildi."

Bu yazıyı yazan arkadaşın yazıyı yayına vermeden önce fikrini sorabileceği bir dostu, devrimci arkadaşı hiç yok muydu; merak ediyorum. En azından uyarır, hata seviyesinin biraz daha düşük olmasını sağlardı. Neyse, geçelim.

Sovyet sisteminin mal ve hizmet üretenlerin güncel ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak olduğu doğru değildir; ama yaşam standartlarının emperyalist ülkelerde varolan standarttan düşük olduğu doğrudur. İyi de kapitalist dünyanın yaşam standardı ileride kaç emperyalist ülkesi var? Geriye kalan halkların, ülkelerin büyük çoğunluğu sefalet içinde yaşamıyor mu? Hatta emperyalist metropollerin kendileri farklı sınıfların yaşam standartlarında derin uçurumlar taşıyor mu? Kaldı ki bunlar 300 yıldan fazla bir zamandır dünyanın ilğini sömüren, Amerika'nın, Afrika'nın yerli halklarını yok etme veya köleleştirme, zenginlik kaynaklarını yağmalama pahasına servet biriktiren ülkeler.

"Sosyalizm demokratik mülkiyet temeli üzerinde inşa edilmedi. Üretim de tüketim de asla demokratik değildi. Demokratik mülkiyet, demokratik üretim, demokratik bölüşüm; bu üç temel kuralın ve hayata geçirilmesinin teminatı yalnız ve yalnız işçi sınıfıdır."

Bu tekerlemeyi sık sık vermenin sebebi, yazarın temel fikrinin bu olmasıdır. Yazar her fırsatta bu nakaratı tekrarlamakta, bunu anahar bir fikir olarak ileri sürmektedir. Ama yazarın en zayıf noktası da bu ana fikridir. Pusula yanlış. Kanıtlanamama gerek yok. Kanıtı kendi içinde. İsteyen bütün bir literatür tarasın ve demokratik mülkiyet, demokratik üretim, demokratik üleşim kavramlarını bulup izah etsin.

Yazarın bundan sonraki düşüncelerinin bir kısmını yine es geçeceğim. Bazı kısımları özetlemem gerekiyor. Yazar kafa ve kol emekçilerini, işsizleri, yoksulları "kapsayıp kucaklayan bir misyon

Daha şimdiden birer sınıf örgütü olmaktan ziyade birer şirket olan ve seçkin bir sendika CEOları grubunun kontrolünde olan, epeyce de mülk sahibi olup da bunları sendika memurları dışında kimseyle paylaşmayan sendikalara mı mülkiyeti devredeceksiniz? Deneyin bakalım. Ama bu, sosyalizm falan değildir.

ancak insanlığın bütününü kurtarabilir. Sadece insanlığın bütününü kurtaracak misyon meşrudur." O halde yaşasın insancıl sosyalizm, güleryüzlü, demokratik sosyalizm, kahrolsun bürokratik diktatörlük! Aybar'ı hatırlamamak mümkün mü?

"İnsanlığın bütününün" kimden, neden kurtarılacağını merak ediyorum. Herhalde "kapitalizmden". İyi de insanlığın dışında, ötesinde, üstünde soyut bir kapitalizm yok ki. Kapitalizm sınıflı bir toplumdur ve temeli kapitalist mülkiyettir. Mülkiyet sahipleri ve düzenden nimetlenen milyonlarca insan "insanlık ailesi"nin dışında değildir; bunları mülkiyetlerinden, ayrıcalıklarından kurtardığın zaman bunlar sana düşman olacaktır. Kapitalizm "trafik canavarı" değil. Bizim hedefimiz de canavarın elinden insanlığı kurtarmak değil. İki yüzlü burjuva hümanizmini sosyalizme sokuşturmaya yeltenmeyin. Sosyalist hümanizm bu değildir. *"Sadece insanlığın bütününü kurtaracak misyon"* misyoner misyonudur ve o misyoner misyonunun ne demek olduğunu gidin Afrika'nın, Amerika'nın yok edilen veya köleleştirilen halklarına sorun. Size anlatacaklardır.

"Belli bir azınlığın tekelinde olan misyon, azınlığın diktatörlüğüne götürür. Bu nedenle; 1- sanayide mülkler sendikaların kolektif mülkiyeti olmalı, 2- araştırma, geliştirme ve üretimin yeniden planlanmasını yapan bilim teknik araştırma merkezlerine bağlı fabrikalar, hem üretim yapmalı hem

de işçileri yoğun eğitimden geçiren eğitim merkezleri olmalı."

*"Sendika mülkiyeti"*nin sendika bürokratlarının kontrolüne girmeyeceği ne malum? Daha şimdiden birer sınıf örgütü olmaktan ziyade birer şirket olan ve seçkin bir sendika CEOları grubunun kontrolünde olan, epeyce de mülk sahibi olup da bunları sendika memurları dışında kimseyle paylaşmayan sendikalara mı mülkiyeti devredeceksiniz? Deneyin bakalım. Ama bu, sosyalizm falan değildir. Bu da bir çeşit hisse senetli şirkettir ve yaygın olarak gerçekleşmesi de olanaksız bir hayalden ibarettir.

Mülkiyetini sendikalara verdiği-niz fabrikaları bilim-teknik araştırma merkezlerine bağlıyor, ilaveten bunları işçileri yoğun eğitimden geçiren eğitim merkezleri olarak tasavvur ediyorsunuz. Yani köle okulları, köle işletmeleri. Kusura bakmayın sevgili arkadaşım, belki farkında değilsiniz ama siz sosyalizmi değil, kapitalizmi de değil, kapitalizme içkin yeni bir köleci sistemi savunuyorsunuz.

Sizin bu söyledikleriniz, o çok yakındığınız, canınızı çok fena incittiği anlaşılan "azınlığın diktatörlüğü"ne götürür; sosyalizme falan değil.

Arkadaşın tarım alanındaki önerisi de yukarıdakilerden farklı değil:

"Mülkiyet köylü üretim kooperatiflerinin denetiminde olmalı. Sanayide olduğu gibi tarımda da bilimsel araştırma çiftliklerine bağlı kolektif çiftlikler bir yandan araştırma yaparken, diğer yandan köylüleri eğitimden geçirmeli. Küçük mülkiyet bütün alanlarda serbest olmalı."

Arkadaşın neden demokratik mülkiyet, demokratik üretim, demokratik bölüşüm diye avaz avaz bağırıldığını ve devlet mülkiyeti sözlerini duydu mu irkilip azınlığın diktatörlüğü diye haykırdığını anlamışsınızdır. Sendika mülkiyeti ve kooperatif mülkiyeti, bir de bütün alanlarda serbest olacak olan küçük özel mülkiyet... İşte size insancıl, demokratik sosyalizm,

insanlığın kurtuluşu, özgürlüğe ve demokrasiye götüren yol(!) Pes doğrusu!

Daha başka inciler de var. Bakın:

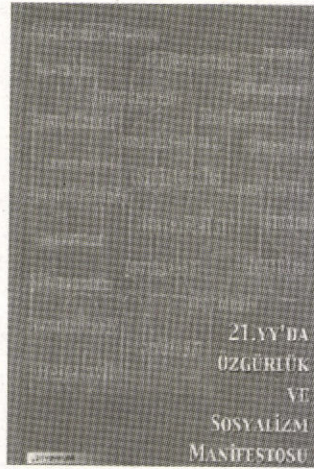
“Politika üretmenin en yakın ve doğal alanı sendikalardır. Sendikalarda alınan siyasi kararlar üretim temeline dayandığı için, meşruiyeti ve demokratik niteliği tartışılmayacak ölçüde açık ve nettir. Parti bürokrasisini yaratan maddi şartların yaşama alanı ancak politikanın sendikalarda yapılmasıyla ortadan kalkabilir. Politikanın sendikalarda yapılmasıyla partide tam gün profesyonel çalışmaya gerek kalmaz. Parti yöneticileri haftada iki buçuk gün partide çalışmalı, iki buçuk gün de mesleğiyle ilgili üretim alanında çalışmalı. Profesör ders verecek, laboratuarda çalışacak, araştırma yapacak, şoför beledi-

ye otobüsünü sürecektir. Hemşire hastalara bakacak, maden işçisi maden çıkaracak, pilot uçak kullanacak, veteriner hayvanları tedavi edecek. Herkes kendi üretim alanında üretime katılarak mal ve hizmet üretecek. Böylece bürokratik egemenlik önlenmiş olur.” Ve tabii mutlu toplumun mutlu bireyi de zuhur eder!

Aslında partiye de gerek yok ama alışkanlık işte; yazar şimdilik proleterya partisini tamamen gereksiz saymıyor; fakat profesyonel devrimciler örgütü mü? Aman ha, sakın! Bürokratik egemenlik bununla başlar. Ne olacak? Herkes işine bakacak; arada bir de gelip partide çalışacak. Böyle bir model var mı? Evet var! İsviçre siyasal sistemi; sadece partiler değil, devlet sistemi de böyle. Ama; aması var. Allah izin verir, sizler

de gerek görürseniz kazın ayağının nasıl olduğunu başka bir yazıda ele almayı umuyorum. Şimdilik bunu geçelim. Politika üretmenin en yakın ve doğal alanı sendikalar değildir! Sendikalarda alınan siyasi kararlar üretim temeline dayandığı için, meşru ve demokratik değildir! Kısacası yazarın aklına estiği gibi savunduğu sözlerin hiçbirisi sınıf mücadelesinde proletaryanın sınıf davası için söylenmiş sözler değildir. Ama insanlığın, demokrasinin, küçük mülkiyetin, sendika sosyalizmi ve demokratik mülkiyetin, yani kapitalizmin ruhuna son derece uygundur. Yakışır!

Böylelikle yazarın birinci yazısını ele almış bulunuyoruz; ikincisini umarım başka bir yazıda tartışırız.



Programın (özgürlük ve sosyalizmin) ana hatları

Giriş

Programı tartışıyorsak, analizlerden kaçınan, kısa, en özlu tespit ve tutumları içeren bir belgenin üretimini hedeflememiz gerekir. Dünya, bölge, Türkiye ve Kürdistan'da belli başlı temel olgu ve akışkan süreçleri, sürecin ana eğilimlerini belirleyen bir program üretmeliyiz. **Kısacası hayatı tüm zenginliği ile algılayan ama olabildiğince de sade ve özlu olarak politikanın diline tercüme edilmiş bir program!**

Güncel siyasetin doğru algılanmasının anahtarlarını bize sunan ama güncel boğulmadan temel stratejik yönelimlerini ana hatlarıyla belirleyen ve gerek stratejik gerekse güncel sorunların ruhuna, dokusuna ideolojik, felsefi duruşunu emdiren **politik bir eylem kılavuzu olarak program!**

Değerleri, halkın ulusal özgürlüğüne, emeğin kurtuluşuna, birden fazla baskı altında inleyen kadının özgürlüğüne, nihayet doğa ile insan arasındaki organik birlik ilişkisine odaklanmış değerleri, işçi-emekçi halkların mücadelesi içerisinde büyümeyi hedefleyen bir politik program! Kürdistan'da ulusal ve sınıfsal özgürlüğe odaklanmış, açık ve meşru zeminde partileşmeyi önüne koymuş bir

komünist hareketin, "kitlelerle nasıl buluşurum, büyürüm" sorunu kadar **"değerleri kitlelerle nasıl buluşturarak büyütürüm" hedefini de gözetin bir program!**

Ezilen halkımızı, işçileri, işsizleri, kadınları ve elbette gençleri bugünün hak alma kavgasına ve yarının nihai kurtuluşuna inandıran, kendilerini, geleceklerini bütününde ya da herhangi bir bölümünde bulabilen ve programın hayatta vücut bulmasının kavgasını verecek kadroların iddiasını ve elini güçlendirecek olan bir program!

Kürdistan komünist/sosyalist hareketinin tarihsel köklerini, yani üzerinde büyüyeceği ana damarlarını temel hatlarıyla belirleyen ama esas neyin nasıl yapılacağına ana yönelişlerini tarif eden bir yol haritası olarak program! Nereden geldik, önemli ama esas önemli olan nereye, nasıl yöneleceğimize. Çünkü yeniden yön arayan tarihin yapılsını, genel tarih yapıcılarının bir parçası olarak bizlerin nereye yöneleceği belirleyecektir. Bir parçasını oluşturduğumuz uluslararası emek hareketi, ezilen halklar, sermayenin sömürü ve baskıları altında yaşam kavgası veren emekçiler, uluslar arası komünist, ilerici hareket ve bütün bu dinamiklerin hem ortak paydası haline gelen hem

de özgün dinamikleri de bulunan doğa ve çevre hareketi yeniden yön arayan tarihin yeni yapıcıları olarak hareketleniyorlar. Bu hareketlenmeyi dikkate alarak yön belirleyen bir program!

Genelde olduğu gibi Kürdistan'da da siyaset özelde de burjuva siyaset tabiri uygunsa şirazesinden çıktı, ölçü ve nitelik kaybına uğradı. Siyaset yelpazesinin komünist alanında devam eden boşluk, bir bütün olarak siyaseti olumsuz etkilemektedir. Bu boşluğu özgürlüğümüzde doldurabildiğimiz oranda, ulusal özgürlük, sosyalizm ve sınıf mücadelesi davasına ivme katmanın yanı sıra genel olarak ulusal demokratik siyasetin nitelik kazanmasına da katkı yapmış olacağız. Demek ki herhangi bir program değil, siyaset yelpazesinin komünist alanındaki programatik ve politik boşluğu dolduracak bir program sorunumuz var.

20.yy, 19. yy.'ın gölgesinden çıkabildiği oranda kendisi olabilmış ve tarihte taş üstüne taş koymuştu. 2000'li yılların komünist hareketi de, öncelikle ciddi bir kopuşla 20. yüzyılın gölgesinden çıkarak kendisi olabilmeyi hedeflemelidir.

"Tarihte her zaman kopuş ile süreklilik yan yana gelişmiştir. Her kopuş aynı zamanda geçmişle

gelecek arasında köprü olarak sürekliliği de içerir. Bugün komünist hareket, Marksizm ve 20. yüzyılın göğe akın eden devrimci ruhunu temel alarak sürekliliği; ancak 20. yüzyıla özgü politik program, pratik mücadele tarzı ve önemlisi artık belirleyici yönüyle sol milliyetçi ya da liberal sol gibi yeni bir sosyal demokrat harekete dönüşen eski komünist yapıyla bağını kopararak da kopuşu gerçekleştirmelidir." Kürdistan özgülünde kopuş ve sürekliliği bu bütünlük içerisinde ele alan bir program üretebilmeliyiz.

Program Kürdistan kavramını kullanmalı ve savunmalıdır

Kürdistan kavramının hâlihazırda Anayasa Mahkemesi tarafından onaylanmayacağını bilerek bu kavramı programda kullanmalıyız. Bu kavram kullanılmalı, siyasi ve hukuki savunması yapılmalıdır.

Kürtler, Kürt halkı, Kürt ulusu varsa, barındıkları kadim coğrafya olarak ülkeleri de vardır. Bu ülke Kürdistan'dır. Kürdistan'ın büyük parçası önce Osmanlı, sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin denetimi altındadır.

Anayasa Mahkemesi, HAK-PAR'a federasyonu savunan programı nedeniyle dava açmış ama kapatmamıştır. Bu önemli bir gelişmedir, çünkü federasyon savunusu farklı coğrafya ve o coğrafyalar üzerinde yaşayan halkların varlığı ile birlikte yaşamasını amaçlar. Farklı halkların farklı coğrafyaları var, bunların adları da var ama adlarının kullanılması yasak. Program bu yasak ile mücadele etmelidir. Kürtler varsa yaşadıkları coğrafya olarak Kürdistan da vardır, program bu gerçeği içermelidir ve parti bunun siyasi, hukuki mücadelesini vermelidir.

Enternasyonalizm ve Doğu-Batı uygarlığının yeni bir sentezi

Genel olarak Kürdistan'dan bölgeye-dünyaya, tersinden de Kürdistan'a bütüncül bakan ve aynı yaklaşımla **enternasyonalizm** olgusunu ele alan bir program üretebilmeliyiz. 21. yüzyıl başında dünya komünist hareketinin enternasyonal

Kürdistan komünist/sosyalist hareketinin tarihsel köklerini, yani üzerinde büyüyeceği ana damarlarını temel hatlarıyla belirleyen ama esas neyin nasıl yapılacağının ana yönelişlerini tarif eden bir yol haritası olarak program! Nereden geldiğimiz önemli ama esas önemli olan nereye, nasıl yöneleceğimizdir.

birliği, 19. ve 20.yy.'a oranla kendini daha yakıcı olarak dayatmış bulunuyor. Program öncelikle bu tespiti yapmalıdır.

21.yy komünist hareketi, 150 yıllık çağdaş komünist hareketten, özellikle de daha çaplı deneyleri içeren 20. yüzyıl komünist hareketinden alacağını almalı ama asla onları tekrara kalkmadan kendisi olabilmelidir. Artık tek başına herhangi bir parti veya coğrafya merkezli komünist enternasyonal oluşturulamaz. Dünya komünist hareketi, Moskova, Pekin ya da X ülkesinin deney sahibi 'abi' komünist partilerine ihtiyaç duymayacak kadar zengin bir deneyim arkalayarak olgunlaştı.

Deney sahibi 'abi' partilerin önerilerde bulunup elinden tuttuğu genç ya da küçük seksiyon komünist partiler türünden ilişkiler yerini eşitlerin ama gerçekten eşit kardeşlerin karşılıklı zengin görüş, deney aktarımına ve eylem birliğine dayalı bir enternasyonal ilişkiye artık bırakmak zorundadır.

Dünya komünist hareketi bunu başarabildiği oranda Avrupa merkeziliğini nihai olarak yıkabilir ve Doğu merkeziliğini doğuracak bir yönelime girmeden Ekim Devrimi'ni yeniden üreterek yeni bir Doğu-Batı sentezini kurabilir.

Günümüz komünist partileri "fikren yani ideolojik-teorik olarak dünyasal/evrensel, fakat politik kalkış noktası olarak yerel-ülkesel-bölgesel zeminlerde yeniden kurulabilirlerse, işte bu koşullarda herkesin merkeze akış sağladığı

ve merkezin organik bir parçası olarak davranacağı yeni bir Dünya Komünist Partisi" yaratılabilir. (21.yy.'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, Gün Yayıncılık)

Enternasyonalizm ile bağlantılı önemli bir konu daha var: **Doğu ile Batı uygarlıklarının** yeni bir sentezi sorunudur. Program bu konuda da perspektif sunmalıdır.

Tarih ve uygarlıkların Avrupa merkezci bakışla dünya halklarına dayatılmasına, "medeniyetler arası çatışma"ya, Doğu ile Batı uygarlıklarının farklı olmalarının ötesinde birbirine "karşıt" oldukları türünden yanıltıcı iddialara ilişkin kısa, özlü tespitlerle karşı tutum alan bir programa ulaşmalıyız.

"Kültürler, uygarlıklar tarih içerisinde geçişlidir, iç içe geçmiştir. Bakıldığında, hiçbir homojen, katıksız değil, hepsinin orijinal dokusu karşılıklı geçişlerle farklılaşarak, yekpare olmaktan çıkarak melezleşmiştir... Yunan uygarlığı içerisinde Mezopotamya-Pers uygarlığı; Mezopotamya-Pers uygarlığı içerisinde Yunan; Roma uygarlığı içerisinde Mısır-Anadolu; Mısır-Anadolu uygarlığı içerisinde de Roma vardır. Daha kapsayıcı olarak kültür, bilim ve felsefe alanında Batı Doğu'yu, Doğu da Batı'yı içerir. Kültürler, uygarlıklar tarih boyunca geçişli olmuşlardır. Bunun tipik örneklerinden biri olarak Roma İmparatorluğu'nun Asya'da doğulaşmasıdır." (a.g.e)

Program'da Avrupa merkezcilik reddedilirken, alternatif olarak Asya ya da Doğu merkeziliği savunulmadan, Batı ile Doğu'yu karşıt değil birbirini tamamlayan geçişli uygarlıklar olarak görüp savunmalı. Ekim Devrimi'nin bakışıyla, Doğu'ya karşı Batı, Batı'ya karşı da Doğu kutsanmadan, küresel çapta yeni büyük bir buluşma, bir sentez hedeflenmelidir.

Programın çizgileri net olmalıdır

Kürdistan'da, ulusal-sınıfsal kurtuluşu bütünlüklü savunan her komünistin, sosyalistin yer alacağı; Marksizm ve sosyalizm savunusu temelinde zengin ideolojik, felsefi

tartışma ve arayışları temel bir yöntem olarak savunup hayata geçiren ve bu eksenindeki ideolojik, teorik farklılıkları örgüt dokusuna dinamizm katan zenginlik olarak algılayan bir parti yaratmak istiyoruz. Böylesine bir örgüt içi işleyişin aksine parti programının ise stratejik ve güncel tüm konulardaki çizgileri olabildiğince net olarak belirlenmelidir. Parti yapısı nasıl ki Marksizm ve sosyalizm savunusu temelinde zengin ideolojik, felsefi yaklaşım farklılıklarını barındırıyor, program ise partideki iktidar ve muhalefetin demokratik mücadelesi sonucunda net çizgilerle şekillenmelidir. Biraz ondan, biraz öbüründen türünden eklektik, net tarif ve hedefleri içermeyen, muğlak ve her yöne çekilebilen içerikten uzak olmalıdır. Program net olmalıdır, dolayısıyla parti içi iktidar ile muhalefetin farklılıkları da net olmalıdır. Mücadele içerisinde başarı ile başarısızlıkların sahiplerinin belirgin olduğu dinamik bir yapıda bugün muhalefet olan yarın iktidar olabilir. Kalıcı koltuklara "hayır" şiarımız da ancak böyle bir işleyişle somut içerik kazanabilir!

Yaşamdan kopuk donuk ilkeler üzerinden değil de akışkan dinamik farklılıklarımızla birlikte parti birliği yaratmak istiyorsak, o zaman program ve dolayısıyla iktidar ve muhalefet de net çizgilerle şekillenmelidir, çünkü program üzerinden siyaset yapacağız. **Siyaset ise netliği gerektirir, aynı anda hem sağa hem sola yürümeyi ya da hem eylem hem eylemsizliği kaldırmaz.** Netliğe ulaşmak için partide zengin tartışmayı geliştirmekle, söz konusu zenginlik üzerinden oybirliği ile ya da çoğunluk oyuyla net siyasi hedefler belirlemek farklı şeylerdir. Hedeflediğimiz dinamik parti yapısı açısından bu ikili işleyiş birbirini tamamlayan unsurlar olup var olmaları zorunludur, ama birbirine karıştırılmamak kaydıyla!

Bu sorunla bağlantılı son bir şeyi daha belirteyim: Partide Marksizm ve sosyalizm savunusu ekseninde zengin, akışkan farklılıkların dinamik varlığı ile "ideolojisi parti" farklı şeylerdir. İdeolojisi

Parti yapısı nasıl ki Marksizm ve sosyalizm savunusu temelinde zengin ideolojik, felsefi yaklaşım farklılıklarını barındırıyor, program ise partideki iktidar ve muhalefetin demokratik mücadelesi sonucunda net çizgilerle şekillenmelidir. Biraz ondan, biraz öbüründen türünden eklektik ve her yöne çekilebilen içerikten uzak olmalıdır.

olmayan herhangi bir parti yoktur, olamaz; **ideolojisiz bir komünist parti hiç ama hiç olmaz!**

Toplum, siyaset, parti

Siyasetin rotasını belirleyen programdır, parti ise örgütlü araçtır. Parti sadece siyasetin aracı değil, aynı zamanda siyasetin örgütlü dinamiği hatta öncü öznesidir. Bu manada hangi açıdan bakarsak bakalım siyasetin partizan bir yanı vardır ve daha uzun süre de öyle kalacaktır. "Partizansız" siyaset Ortadoğu'da özellikle de daha devletleşmemiş halk olarak Kürtler ve Filistinlilerde uzun süre düşünülemez. Siyasal olanla toplumsal olanın adım adım örtüşmesi olarak siyasetin toplumsallaşması veya aynı manada toplumun siyasallaşması derinleştikçe partilerin siyaset yapma gereği ve gücü de o oranda zayıflar.

Halklar, işçi-emekçiler, gençler ve elbette kadınlar siyasetin nesnesinden öznesi olmaya yol aldıkça, temsili demokrasilerde halka seçimden seçime oy vermekle sınırlı biçilen siyaset rolü aşıldıkça, halk siyasetin nesnesinden öznesi olma yolunda ilerledikçe, siyaset toplumsallaşır. **Siyaset toplumsallaştığı oranda da kendiliğinden gereksizleşir**, dahası siyasetin aşılmasının zeminleri de giderek olgunlaşır. Öyle ya; siyasetin toplumu sarıp sarmaladığı, halkın gerçek manada nesneden dinamik özneye dönüştüğü evreye ulaşıldığında, kim kime niçin siyaset yapacak? Bu evreye ulaşmak demek; **birincisi**,

demokrasiden demokrasizliğe ya da aynı manada devletten devletsizliğe (devlet bir yanıyla siyasetin yoğunlaşmış biçimidir) geçişin; ikincisi, partiden partisizliğe ve bunların toplamından olmak üzere siyasetten siysetsizliğe geçiş olarak siyaset gereksizleşir. Sosyalist iktidar altında hedeflenen de zaten iktidarın adım adım siysetsizleştirilmesi, Marksist vurgu ile devletin sönmemesi değil midir?

Bu açıdan genelde Kuzey Yarımküre, özelde de Batı Avrupa, Ortadoğu coğrafyası ile kıyaslandığında nesnel süreç olarak birkaç adım öndedir. Bu durum halkların ağırlıklı siyasetin nesnesinden öznesine dönüşmesi sonucunda değil, kendini tekrarlayan biçimsel demokrasiye artan ilgisizlik ve ulusal para, sınır, istihbarat, bayrak gibi sembollerin zayıflamasıyla paralel bize göre birkaç adım öndedirler.

Barındırdığı çelişki ve sıcak çatışmalar nedeniyle Ortadoğu coğrafyasında ve özelde de Kürtler ile Filistinliler de siyasete ilgi daha yoğundur. Yoğun olmak zorunda, zira bu iki halk birkaç kuşaktan beri siyasetin başka araçlarla devamı olan silahlı çatışmaların, savaşların içerisinde doğup büyümektedir. Batı Avrupa ve genel olarak Kuzey Yarımküre'de, özellikle siyaset bilimcileri "partizansız siyaset'i, "iktidara programlanmamış parti"yi, hatta parti yerine "siyasal kooperatif" vb tartışıyorlar, tartışılmalıdır da. Ama bu tartışma bizim coğrafyamız, özelde de Filistin ve Kürt halkı açısından lükstür. Kaldı ki kapitalizm ve onun koruyucu bekçisi olarak devlet aşılmadığı sürece Batı Avrupa için de bu tartışmanın yaşamda karşılığı olmayacaktır.

Bir de siyaset var, siyaset var! Kürt halkı önemli ölçüde siyasallaşmış, ama nasıl? Sadece sınıfsal kurtuluş açısından değil, ulusal özgürlük ve iç demokratik içerik yönünde de sorunlarla yüklü bir siyasallaşma bu! Biz komünistlerin hedefi herhangi bir siyaset değil, genelde ulusal demokratik içerikli bir siyasetin, özelde de halklarımızın vicdanına hem seslenecek hem

de vicdanlarının sesi olacak komünist siyasetin toplumsallaşmasıdır.

Siyaset sadece tartışmak ya da fikir alışverişi yapmak değil de iktidar için mücadele etmekse -ki öyledir-, o halde amiyane tabirle bize tepeden tırnağa siyaset yapacak bir parti ve siyasetin yol haritasını ana hatlarıyla belirleyen bir program lazım. Siyaset yapacağız, ama biliyoruz ki en uzun ömürlü siyaset bile son tahlilde konjonktürelirdir. Partinin sınıfsız-sömürsüz toplum hedefi, bu hedefe giden yolda stratejik önemdeki siyasal (iktidar hedefi), ekonomik (anti-kapitalist köklü dönüşümler) vb. hedefleri hariç, parti programı konjonktürel olup kongreden kongreye olmasa bile sıklıkla değişebilir. Süreç değişimin verileriyle yüklü ise, ulusal-toplumsal kurtuluşun dinamikleri güçlüyse, elbette bu sürecin aktif bir politik ögesi olarak partinin siyaseti de hareketli ve değişken olmak zorunda.

Neyin, hangi çelişki ve çatışma noktalarının üzerinde siyaset yapacağız? Bu sorunun yanıtı üzerinde yazının devamında ayrıntılı duracağım, burada sadece şunu belirtmekle yetineceğim:

Kürdistanlı komünist/sosyalist hareketin programını tartışıyoruz, o zaman programın stratejik hedefleri, işçi-emekçi halkın şoven rejim ve kapitalist düzenle uzlaşma noktaları üzerinden değil, uzlaşmaz çelişki ve çatışma noktaları üzerinden kurgulanmalıdır. Uzlaşma noktaları üzerinden sistem ve rejim içi ulaşılmaması gereken reformları değerlendiren taktiklere karşın, stratejik olarak kendini rejim ve kapitalizm dışında kuran, kurgulayan bir politik program! Böyle bir program hayatın akışı içerisinde vücut bulduğu oranda, sermayenin son yıllarda küresel çapta ve de Türkiye’de oynadığı **demokrasi oyununu** oynamasına ya tümüyle son verilmiş olunur ya da en azından halkların kazanımlarının içerik kattığı burjuva demokrasisinin sınırları genişletilmiş olur.

Küresel çapta düşünüldüğünde ise, sınıflar arası mücadelenin gelişmesi, komünist, devrimci,

Kapitalizmin küremizin ekolojik dengesini bozması yeni değil, yeni olan bir süreden beri tehdidin ağırlaşmasıdır. Ağırlaşan tehdidin temelinde kürenin sınırlı kaynaklarının kapitalist tüketim toplumunun yükünü kaldıramaması ve teknolojik girdileri de arkalayan burjuvazinin artan düşmanca iradi müdahalesi yatıyor.

ilerici siyasetin toplumsallaşması ve tüm bunlarla halkların demokrasi ve özgürlük mücadelesine içerik katmaları başarılabilirliği oranda, emperyalizmin, özelde de **ABD emperyalizminin “özgürlük silahı”** da elinden alınmış olacaktır.

Uluslararası ekonomik, siyasal durumda 20.yy’dan farklı ne değişti?

Program, küresel kapitalizmin mevcut durum ve krizine, belli başlı siyasi aktörlerine ilişkin kısa, özlü tespitlerle birlikte varsa yeni gelişme eğilimlerine de kısaca yer vermelidir.

Ekonomik kriz açısından, “21. yy’da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu”ndaki şu tespit yerindedir:

“Kapitalizmin birikim (aşırı üretim) krizinin temelinde ya piyasanın ilgili ürün/ürünlere olan talepte doyuma ulaşması ya da toplumda talep açılığının rağmen alım gücünün olmaması nedeniyle oluşan talep yetersizliği bulunur. 2000’li yıllarda başta Kuzey toplumlarında olmak üzere, dünyada her iki unsur da kapitalizmin krizini derinleştiriyor.

Kapitalizmin 2000’li yıllarda yaşadığı yapısal bunalım, geçmişte yaşadığı dönemsel bunalımlardan hem nitelik hem de nicelik bakımından farklı olup derin, süregelen ve küreseldir.”

Programın bu bölümünde; kapitalizm ile mülkiyetin ilişkisi, kapitalizm ile genelde çalışma özelde de iktisadi çalışmanın, kapitalizm ile devletin özelde ulus devletin, kapi-

talizm ile ailenin özelde çekirdek ailenin dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin kısa tespit ve tutumlarla yer verilmelidir.

Kimi yeni gelişmelerle birlikte kapitalizmin mevcut durumunu aşağıdaki paragraf özetlemektedir: “Kapitalizm tarihsel olarak giderek meşruiyetini yitiriyor. Sadece işçilerin, sömürülenlerin nezdinde değil, giderek insanlığın bilincinde ve vicdanında da yargılanır hale geldi. Kapitalizm, ilk boy verdiği Kuzey’de hem yatay hem de dikey olarak gelişiminin doğal sınırlarına dayandı ve hızla üretici niteliğini yitirmeye başladı. Çin ve Hindistan başta olmak üzere Güney’de emperyalist-kapitalist sermayenin doğrudan üretime yönelmesi, başka faktörlerle birlikte, başta bu gelişmenin ürünüdür. Yeni bir coğrafik genişleme alanı olarak Güney’in derinlemesine kapitalist tüketim kültürüne açılmasının ilk adımlarının atıldığı 2000’li yılların başında, kapitalizm fiziksel (doğal) gelişmesinin de sınırlarına dayanmaya başladı. Dünyanın ve kaynaklarının da bir sınırı vardır. Çin, Hindistan başta olmak üzere Asya, Afrika ve Latin Amerika, Batı toplumları düzeyinde kapitalist tüketim kültürüne çözüldükçe dünyanın kaynakları bu yükü taşıyamaz; bu yükü taşıyamayacağının ilk ciddi sinyallerini bir süreden beri yayıyor.” (21.yy’da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, sf 14)

Kapitalizmin küremizin ekolojik dengesini bozması yeni değil, yeni olan bir süreden beri tehdidin ağırlaşmasıdır. Ağırlaşan tehdidin temelinde kürenin sınırlı kaynaklarının kapitalist tüketim toplumunun yükünü kaldıramaması ve teknolojik girdileri de arkalayan burjuvazinin artan düşmanca iradi müdahalesi yatıyor. Günümüz komünist partilerinin programlarında mutlaka yer alması gereken bir diğer sorun, küremizin ekolojik dengesine ilişkin alınacak tutumdur.

Kapitalizm, emperyalizm ve küreselleşmede yeni gelişme adına somutta ne/neler var?

Birincisi: Üretim, reel üretim

Kuzey'den Güney'e, özelde de Çin-Hindistan-Türkiye-Brezilya hattına kaydırılmaktadır. Tarihsel trend olarak ekonominin ağırlık merkezi giderek Batı'dan Doğu'ya kaymaktadır. Bu yönelim Güney'de sınıfları ve sınıf savaşımının koşullarını güçlendirirken, Kuzey'de ise büyüyen işsizlik ve ekonomik durgunluğa yol açıyor. Çünkü bugün genelde Güney'de, özelde Çin, Hindistan, Türkiye hattında işçilere 200 yıl öncesinin vahşi kapitalizminin çalışma koşulları dayatılıyor. İşçiler için 1830 Lyon'u ya da 1819 Manchester'ı neyse, bugünün Varanasi (Hindistan), Şenzen'i de (Çin) odur. Bu gelişmeler beraberinde Kuzey ile Güney'in işçi ve emekçileri arasında 21.yy enternasyonal mücadelesinin de nesnel koşullarını güçlendiriyor, güçlendirecektir.

Küresel sermayenin başka hesaplarıyla birlikte yukarıdaki yöneliminin de gereği olarak küresel sermaye ittifakının G-8'den G-20'ye doğru genişletilerek yeniden kurulması önemli bir durumdur. Bu gelişme önemli ekonomik, siyasal sonuçlar doğuracaktır.

İkincisi; emek-sermaye çelişkisinin küresel çapta özellikle de sermayenin yeni genişleme alanları diye belirlediğimiz alanlarda derinleşeceğidir. Başka bir ifadeyle; üretimin toplumsal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki artık ve çoktandır küresel çapta derinleşiyor. Çünkü üretimin toplumsal temeli teknolojik gelişmeyle paralel genişliyor, ancak bununla ters orantılı mülkiyetin özel niteliğindeki daralma/tekelleşme de devam ediyor. Kapitalizm, teknoloji ve insan ilişkisi, programın üzerinde duracağı bir başka konudur. Kapitalizmin hiçbir toplumun ulaşamadığı düzeyde teknolojiyi geliştirdiğine, ancak teknolojinin insanlığın değil bir avuç sermayedarın hizmetinde olduğuna kısa ve özlü olarak yer verilmelidir.

Kimi bilim adamları ve siyasetçiler, "bilim/bilgi çağı"nda, "teknoloji sayesinde üretimde canlı emek gücü ihtiyacı aşıldı ve **emek-ser-**

Küreselleşme bir olgu olduğu kadar bir süreçtir de. Hem öyle ki insanlığın uygarlaşma yürüyüşü ile yaşıt bir süreç. Küreselleşmenin belli başlı her evresi yerel, küresel aktörlerin kültürel, ideolojik, politik etkisi altında işledi, gelişti. Bugünün egemen sınıfı burjuvazidir, küreselleşme süreci de burjuvazinin küresel ve bölgesel çıkarları esas alınarak geliştiriliyor.

maye çelişkisi ortadan kalktı" vb. diyorlar. Bu iddialara karşı program net olarak tutum almalıdır. "Emek ile sermaye arasındaki çelişki hem dünya çapında derinleşiyor hem de insan ile kapitalizm, doğa ile kapitalizm arasında büyüyen çelişki ile artan oranda örtüşüyor. Kapitalist sistemin insanla, insanlıkla büyüyen çelişkilerinin emek-sermaye çelişkisinden beslenerek gelişmesi öyle bir noktaya gelmiş bulunuyor ki anti-kapitalist mücadele, özelde ücretli emek gücünün, genelde ise bir avuç egemenin dışında tüm insanlığın sorunu haline dönüşüyor" (a.g.e) şeklindeki yaklaşım doğrudur.

Üçüncüsü; küreselleşme nedir, ne değildir; bir olgumu dur, yoksa bir süreç midir?

Küreselleşme yeni değil, "Kökleri, insanlığın... ilk köy-kentte yerleşik yaşama geçiş olarak tarımsal devrime kadar uzanır. 'Verimli hilal'deki ilk antik köy ve kentlerin kendi ekonomik, sosyal, kültürel kabuklarını (sınırlarını) aşmaya doğru her arayış ve hamleleri evrenselleşmenin ilk adımlarıdır...

Akdeniz sahillerinden başlayıp Asya'yı baştanbaşa geçerek eski Çin'e dek uzanan İpek Yolu, bu geniş coğrafyada toplumlar arasında karşılıklı ekonomik, ticari olduğu kadar kültürel, felsefi ve giderek askeri, siyasi etkileşimin de köprüsüydü. Akdeniz sahillerinden Kürdistan, İran, Afganistan, Pamir'e uzanan bu uzun kervan yolu üzerinde belli aralıklarla kurulan ve bir nevi o zamanın serbest bölgeleri

olan 'Taş Kule' denilen yerlerde Doğu ve Batı'dan gelen kervanlar buluşur, zengin bir alışveriş gerçekleştirirdi...

Hindistan'dan Balkanlar'a kadar uzanan ve 300 yıl devam eden Pers İmparatorluğu, tersinden Balkanlar'dan Hindistan'a kadar etkinlik kuran Büyük İskender'in 'kalplerin birliğine dayanan dünya imparatorluğu' silahların gücüne dayansa da, Balkanlar'dan Hindistan'a uzanan coğrafyada askeri, siyasi, kültürel, ekonomik olarak geçişler yaşanmıştır.

Derken bu süreci dev adımlarla hızlandıracak olan kapitalist sanayileşme devreye girdi. 'Burjuvazi, pazarını sömürmekle her ülkenin üretimine ve tüketimine kozmopolit bir nitelik verdi... Nihayet Marks, 'Uluslar arasındaki iş bölümü ile çeşitli ulusların başlangıçtaki kendi başarılarına olma durumu yıkıldıkça, tarih de gittikçe dünya tarihi haline dönüşür.' (Alman İdeolojisi, sf. 66) diyecekti. Marks ve Engels, günümüz sanal bilgi otoyolu olan interneti, Çin ile ABD arasındaki 500 milyar dolarlık ticaret hacmini, kıtalar arası sanayi taşıma hareketini, borsanın ulaştığı hacim ve coğrafik yayılımını, küresel çapta kara, deniz, hava yolu ulaşımındaki teknolojik boyutu, Doğu-Batı enerji bağımlılığını ve nihayet AB sürecini görselerdi, acaba 'ulusların çok yönlü karşılıklı bağımlılığının aldığı' boyuta, sermayenin ulus-devleti aşma yönelimine ve her ülkenin üretimi ile tüketiminin 'kozmpolit' niteliğine ilişkin ne derlerdi diye insan merak ediyor." (21.yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, sf 25, 26)

Demek ki küreselleşme bir olgu olduğu kadar bir süreçtir de. Hem öyle ki insanlığın uygarlaşma yürüyüşü ile yaşıt bir süreç. Küreselleşmenin belli başlı her evresi yerel, küresel aktörlerin kültürel, ideolojik, politik etkisi altında işledi, gelişti, gelişiyor. Bugünün egemen sınıfı burjuvazidir, küreselleşme süreci de burjuvazinin küresel ve bölgesel çıkarları esas alınarak geliştiriliyor. Yarın işçi sınıfı küremize egemen olursa doğaldır

ki onun ideolojik perspektifinde ve yönlendiriciliğinde küreselleşme/ evrenselleşme derinleştirilecektir.

Burjuvazinin 1990'lı yıllarda kapitalist kürselleşme sürecini hızlandırmasının temelinde ise iki unsur yatar. SSCB ve sosyalist blokun yıkılması ve dünya komünist, işçi hareketindeki ciddi gerilemeyle sermayenin soldan, sosyalizmin basıncından yakın vadede kurtulmasıyla küresel çapta ulusal ekonomilerin etki alanını daraltma yönelimi; ve bu gelişmeyle paralel krizin yükünü genelde işçi, emekçi yığınların, özelde Güney halklarının sırtına yüklemek amacıyla küreselleşme trendi hızlandırıldı.

Dördüncüsü; yukarıdaki gelişmeler emperyalizm olgusunda kimi yeni gelişmelere de işaret eder. Sermayenin en üst düzeydeki küresel ittifakı G-8'den G-20'ye genişletildiyse; Avrupa kıtasında ulus-devlet ötesi adımları içeren AB süreci sorunlarla yüzleşse de devam ediyorsa; Avrupa sermayesi ulusal para, sınır, bayrak, sembol ve değerleri AB sembol ve değerleri lehine geride bırakmada yol alıyorsa; sermaye grupları arasında ulusal hatta uluslararası sermayeden uluslar ötesi sermaye kartellerine doğru bir gelişim yaşıyorsa, küresel pazarların ve finans merkezlerinin denetimi ulusal pazarların denetiminden daha fazla önem kazanmaya başlamışsa; uluslar arası işçi sınıfı hangi coğrafyadan olursa olsun bu sermaye gruplarının ortak sömürü alanları haline gelmişse kimi yeni gelişmeler de var demektir. Kimi yeni gelişmeler var ama bunlardan hareketle "ulus ötesi imparatorluk", "merkezsiz ve topraksız yönetim" ya da "ultra emperyalizm"den söz edilemez. Bu yeni gelişmelere rağmen belli başlı emperyalist güç merkezleri ve bunlar arasındaki çelişki ve çatışmalar da devam ediyor. Sermayenin gerek derinleşen uluslar ötesi niteliği, gerekse herhangi bir coğrafyada/ülkede birden fazla emperyalist sermaye grubunun büyüyen ortaklığı ve kullanımı da yok etme potansiyelini taşıyan nükleer silahların varlığı gibi fak-

Program emperyalizme karşı net tutum alırken iki şeyden kaçınılmalıdır. Bunlardan biri, 20. yy'dan farklı olarak günümüz komünist hareketi emperyalizme karşı tutumu kapitalizme karşı tutumdan ayırt etmeden geliştirmelidir. Diğeri ise, bugün Türkiye sosyalist/komünist hareketinin düştüğü sol milliyetçi politikadan uzak durmalıdır.

törler emperyalistler arası doğrudan bir çatışmayı frenliyor.

Programın tutum alması gereken bir diğer yeni durum; ABD, İngiliz emperyalist blokunun 21.yy'da büyük Asya üzerinde egemenlik kurma hedefini içeren 'Avrasya üzerinde egemenlik kurma stratejisi' ve yol açtığı/açacağı sonuçlardır. Irak ve Afganistan askeri işgalleri önemlidir, zira bu işgaller hem emperyalistler arası çatışmalı ilişki ve egemenlik arayışlarına hem de "topraksız", "merkezsiz" yönetim iddialarına canlı hayatın içerisinde yanıtı da içerir.

Program emperyalizme karşı net tutum alırken iki şeyden kaçınılmalıdır. Bunlardan biri, 20. yy'dan farklı olarak günümüz komünist hareketi emperyalizme karşı tutumu kapitalizme karşı tutumdan ayırt etmeden geliştirmelidir. Diğeri ise, birincisiyle bağlantılı olarak komünist hareket antiemperyalist tutumu geliştirirken, bugün Türkiye sosyalist/komünist hareketinin düştüğü sol milliyetçi politikadan uzak durmalıdır.

Küremizde insanlığın yarısının akşamleyin aç ya da yarı aç yatığı günümüzde, kapitalist sanayi uygarlığını kökten sorgulayan bir program üretebilmeliyiz. Program kapitalizm karşısında net bir tutum alarak, yeni bir dünya düzeninin ana hatlarını tarif etmelidir. Yeni bir dünya düzenini hedefleyen bir program, ama gerçekten yeni bir dünya düzeni, yoksa ABD'de iktidara gelen her yeni hükümet ile birlikte "geldi" denilen "yeni dünya

düzeni" değil!

Beşincisi; programda, emperyalizm ile sömürge ve ezilen halklar arasındaki çelişkinin, klasik sömürgecilik sisteminin belirleyici olarak tasfiye edilmesiyle birlikte biçimsel olarak aşıldığı günümüzde, istisnalar hariç klasik sömürge ve sömürgeci sorununun artık bittiğine yer verilmelidir.

Ulusal bağımsızlık mücadelelerinin belirleyici olarak aşılması, kapitalizmin küresel çapta yatay-dikey olarak gelişmesi, köylülüğün parçalanması gibi nedenlerle artık günümüzde genel işçi-köylü ittifakı ve emperyalizme karşı "dünya işçi sınıfı ve sömürge (ezilen) halkları birleşiniz" stratejisi ve şiarları da değiştirilmek zorunda.

Program hazırlanırken bunların da göz önünde bulundurulması gerekiyor.

Altıncısı; günümüz komünist hareketinin, 20. yüzyıl komünist hareketinden modernizm, modernist kurum ve disiplin alanında da farklı ve yeni bir duruş belirlemesi gerekir. Bu konuda da uzatmadan yine bizim Manifesto'dan aktaralım:

"Kapitalizmin bunalımının giderek sanayi uygarlığının bunalımına dönüştüğünün tipik yaşandığı alanlardan biri de modernist olgudur-felsefe alanıdır.

Bunlar sanayi uygarlığının ve modernizmin bunalımının doruğudur. Akıl devletleşmiştir, devlet ise sermaye yasalarının özlü ifadesidir. Sermayenin ve devletin temsilcileri, 'piyasa kuralları' ya da 'kara kaplı kitabın (anayasa, yasaların) emridir' dediklerinde, özgür ve yaratıcı akıl yerini akı ve bilimi içselleştiren yasaların esiri olmuş davranışlara bırakarak, akılcılık akıldışılığa ve bilim de bilim dışılığa vardırılmış demektir. Modernizmin devinimini kaybetmesinin asıl nedenlerinden bir diğeri de aklın ve bilimin yasaların emrinde bir disipline dönüştürülmesidir.

Komünistler modernizmi ve belli başlı disiplinlerini sorgulayıp eleştirirken, çözüm yollarını post-modernizm, post-fordizm veya

'elektronik köşk', 'kapitalist olmayan kapitalizm', 'teknokratlar', 'bilgi toplumu' vb. kapitalizmi aşmayan alternatiflerde değil, kapitalist özel mülkiyet ve siyasal rejimlerin sınırlarının dışında aramalıdır." (a.g.e)

Modernizm, Marks hatta kısmen Lenin döneminde kapitalist sanayi uygarlığına dinamizm katan, ilerleten felsefe-doku-olgu iken, yaşadığımız evrede derinleşen bunalımı ile sanayi uygarlığının nefesini kesen bir disipline dönüşüyor. Modernizm artık enternasyonalistin, liberalin, komünistin, muhafazakârın ve de fütürizmin, nihilizmin, romantizmin, klasizmin ve devrimcinin yükünü aynı anda taşıyamıyor.

Ortadoğu

Programın Ortadoğu perspektifi belirlenirken şunlar göz önüne alınmalıdır:

Birincisi; 1900'lü yılların başında İngiliz, Fransız emperyalizminin çıkarları ekseninde belirlenen ve yeni "ulusal" sınırlarla oluşturulan statüko devam ediyor. İradeleri dışında kendilerine zorla giydirilen deli gömlek misali bu statüko altında halklar nefes alamıyor. Özellikle bu halkların başında da Filistin ve Kürt halkı gelmektedir. İşgal altındaki Kürdistan ve Filistin, Ortadoğu'nun devam eden sorunlarının ötesinde artık kangrenleşmiş sorunlara dönüşmeye başladılar. Ortadoğu'da belirlenen statüko sadece Kürt ve Filistin halkı açısından, hatta sadece etnik açıdan da değil, dini inançlar açısından da halklara nefes aldırmayan deli gömlek özelliğini koruyor.

Ortadoğu kavimleri ve dinler kapısı deyip geçemeyiz; Musevilik, Hristiyanlık, Müslümanlık olarak üç büyük semavi din aynı "Verimli Hilal"de doğup geliştiler. Birbirinin devamı ve geçişli olan bu semavi (tek tanrılı) dinlere ilk geçişi temsil eden Zerdüş de aynı coğrafyada doğup gelişmişti.

Ortadoğu'nun etnik ve dini inanç bakımından zengin farklılığı mevcut statükoları ve ulusal

Dini inançların özgür olmasını savunmak ile halklara dine dayalı çözüm arayışlarını dayatmak ayrı şeylerdir. Ortadoğu'da, "milli yarar" siyasetinin yanı sıra dini referanslı siyaset de, her açıdan zengin farklılıklar içeren toplumların sorunlarını çözme, halklar arası kardeşliği yaratma gücünden ve felsefesinden yoksundur.

sınırları aşan ve halkların özgür birliğine dayanan yeni çözümler gerektiriyor. Öncelikle program bunu temel bir yönelim olarak öne çıkarmalıdır. Unutmamak gerekir ki, tarih içerisinde Şam-Diyarbakır-Erbil-Basra hilali kendi içerisinde birçok açıdan birbirini tamamlayan, bütünleyen bir coğrafya idi, bugün de öyledir.

İkincisi; Ortadoğu'da yeni gelişmeler de var. ABD'nin Avrasya stratejisinin bölgeye uyarlanması'nın ilk önemli sonucu olarak Irak'ın işgali; bölge enerji kaynaklarının güvenli olarak Batı'ya ulaştırılması başta olmak üzere bölgenin Türkiye üzerinden Batı'ya entegrasyonu; ABD'nin Obama iktidarı ile birlikte bölgeye dönük siyasetinde taktik değişime giderek, siyasal İslam ile uzlaşma arayışı ve bölgeyi militan silahlı hareketlerden arındırma yönelişleri vb. Elbette bütün bu sorunlara, özellikle değişken günlük siyasi sorunlara programda yer verilemez, ama yeni gelişmelerin ana eğilimi ve halklar açısından neleri ifade ettiğine yer verilmeli ve halklara çağrılar çıkarılmalıdır.

Bu eski ve yeni gelişmelerle birlikte Ortadoğu'da sorunların nihai çözümü veya kalıcı barış, her ulusun milli yarar siyasetine dayalı çözümleri aşan ve büyüğü-küçüğü ile tüm halkların özgür birliği ile gerçeklik kazanabilir.

Kısacası program, "21. yy'da Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu"nun sorun ile ilgili şu yaklaşımını gözetmelidir:

"Milli yarar eksenli bir siyasetle ne dünyanın ne de Ortadoğu'nun

sorunlarına halklar lehine bir çözüm getirilemez. Çünkü her devletin, her ulusun 'milli çıkarları', başta komşuları olmak üzere bir başka devletin ya da ulusun/ulusların 'milli çıkarları'nı az ya da çok mutlaka zedeler. Devletler ya da uluslar arasında son 200 yıldır devam eden kanlı boğazlaşmaların asıl nedeni herkesin kendi 'milli çıkarları'nı komşularının ve başkalarının 'milli çıkarları' aleyhine genişletme arayışlarıdır. Bu 'milli yarar' eksenli siyaset dost değil düşman üretir."

Dini inançların özgür olmasını savunmak ile halklara dine dayalı çözüm arayışlarını dayatmak ayrı şeylerdir. Ortadoğu'da, "milli yarar" siyasetinin yanı sıra dini referanslı siyaset ve elbette şeriat düzeni de her açıdan zengin farklılıklar içeren halkların, toplumların sorunlarını çözme, halklar arası büyük kardeşliği yaratma gücünden ve felsefesinden yoksundur. Şia-Sünni ve daha bir dizi alt mezhep ile tarikatlar arası kanlı kavgalarıyla kendi içerisinde bile kökleri çok eskilere dayanan ve günümüzde de devam eden bölünmüş İslam ve elbette siyasal İslam coğrafyamızın sorunlarını çözemez.

Ayrıca siyasal İslam kendisi olamadı, olamıyor. Emperyalizm ve bölge gerici rejimleri siyasal İslamı bölge halklarının denetlenmesinde amiyane tabirle kullandılar, halen de kullanıyorlar. ABD dün "Yeşil Kuşak" siyaseti gereği radikal İslamı, bugün ise Avrasya stratejisi gereği ılımlı İslamı geliştiriyor, kullanıyor. Türkiye rejimi ise yıllarca komünistlere, gayrimüslimlere, Alevilere ve nihayet Kürt ulusal demokratik hareketine karşı siyasal İslamı kullandı. Siyasal İslam Türkiye özelinde Türkçüdür; Türk İslam Sentezi ise Türk rejiminin harcıdır.

Tarihsel deneyimler kanıtlamıştır ki, şeriat olarak siyasal İslam ne demokrasi ne de laiklikle bir arada yaşayamaz. 30 yıldır İran'da uygulanan pratiği ile kanıklanmıştır ki İran şeriat rejimi, Fars şovenizmi ve ırkçılığının katı temsilcisidir. İran başta olmak üzere şeriat ile yöne-

tilen İslam rejimlerindeki kapitalist sömürü düzeninin işçi-emekçilere dönük vahşi yüzü, genelde küresel kapitalizmin, özelde Batı Avrupa kapitalizminin vahşi yüzünden çok daha ağırdır.

Türkiye

Program, öncelikle Türkiye devletinin yapısını, öne çıkmış belli başlı özelliklerini; hükümetlerin değil, TC rejiminin izlediği iç ve dış siyasetin temel hatlarını belirlemelidir. Daha ilk kurulurken Kürt halkına, komünistlere, Alevi toplumuna ve genelde dini inanca yönelik izlediği siyasetin belli başlı çizgilerine vurgu yapılmalıdır.

Küresel sermayenin, ABD'nin ve Türkiye'deki kimi sermaye çevreleri ile AKP hükümetinin çıkarlarının kesiştiği hat üzerinden TC rejiminin yeniden dizayn edilmesi, bu çerçevede sürdürülen Ergenekon operasyonlarına, yapılan kimi açılımlara ve küresel sermayenin bölgesel düzlemde kendisine yüklediği misyona kısa belirlmelerle yer verilmeli midir? Düşünmeliyiz.

Türkiye'deki kapitalist ekonominin gelişim düzeyi, Türkiye ekonomisinin dünya ekonomisi içerisinde 17. büyük ekonomi olması ve G-20 olarak genişletilen yeni küresel sermaye ittifakına Türkiye'nin de alınmış olmasının ne anlama geldiği yine ana eğilimler olarak programda özetlenmelidir. Sermayenin genişletilen yeni küresel ittifakı ile paralel kimi ülkelere, bölgesindeki ekonomileri küresel ekonomiye, özelde de Batı ekonomilerine entegre etme misyonunun yüklenişine, bu genel yönelimin bir parçası olarak Ortadoğu ile Güney Kafkasya'nın Avrupa'ya entegrasyonunun gerçekleştirilmesinde rol model görevin Türk Devleti'ne verilmiş olmasının ekonomik ve siyasi sonuçlarına vurgu yapılmalıdır.

Türk Devleti'nin kuruluşundan gelen iki temel özelliği olan üniter ve şoven milliyetçilik, Kürt ve Kürdistan sorununa yaklaşımını dün de bugün de belirlemektedir. Dolayısıyla Türkiye rejimi, Türkleştirme hedefine bağlı olarak Kürdistan'ın Türkiye'yle enteg-

Program, Kürt ulusal sorununun çözümünün, biçimden bağımsız olarak özü itibarıyla kendi ulusal devletini kurma hakkı olduğunu; bu temel tespitten hareketle, sorunun TC'nin üniter yapısının sınırları içerisinde çözülemeyeceğini belirtmelidir. Sistem içi çözüm geçici bir barış ortamını sağlayacak, ancak kalıcı barışı getiremeyecektir.

rasyonunu geliştirip güçlendirme siyasetinde, entegrasyonun ikiz kardeşi olarak asimilasyonu planlı geliştirmiştir. Bugün de kimi ufak tefek yasal dayanakları olmayan değişimlerle birlikte bu siyasette ısrar etmektedir. Program özetle Türk rejiminin Kürt ve Kürdistan'ın varlığını ret ve inkâr siyasetine ana hatlarıyla yer vermemelidir.

Kürt ve Kürdistanlı işçi ve emekçilerin gerek bir ekmek kapağı uğruna, gerekse savaş stratejisi çerçevesinde rejim tarafından zorla Türkiye kentlerine göç ettirilmeleri sonucu Türkiye kentlerinde ciddi bir Kürt azınlığı oluşmuştur. Öyle ki; toplam Kürdistan'ın nüfusunun yarısı gibi bir oran Türkiye kentlerine yerleşmiş bulunuyor. Bu durum, Türkiye metropollerinde Kürt ulusal azınlığının oluşmasıyla paralel Kürt halkının ulusal, kültürel ve demografik yapısının parçalanması gibi olumsuzluklara da yol açtı. Ama Türkiye ve Kürdistan halkları arasında birleşik mücadelenin zeminlerini de güçlendirdi.

Türkiye Kürdistan'ı

Bu bölümde program ana hatlarıyla şunları içermelidir:

Birincisi; Kürdistan'ın ve ezilen ulus olarak Kürt halkının statüsü/statüsüzlüğü ve başat çelişki olarak ulusal çelişkinin çözümü ele alınmalıdır.

Kürdistan'ın siyasal statüsü sömürge ya da ilhak olarak ifade edilsin, özü itibarıyla Kürt ulusu ezilen bir ulus olup tüm ulusal haklarından yoksun bırakılmıştır.

Sınıfsal çıkarlarını Türkiye burjuvazisiyle birlikte davranmakta gören ve Kürdistan'ın yanı sıra Türkiye kentlerinde (özellikle li-man kentlerinde) de ekonomik olarak yatırım, gelişme ve büyüme imkânları bulan Kürt/Kürdistan burjuva sınıfı -istisnalar hariç- ulusal özgürlük uğruna mücadelenin karşısında yer almaktadır. Bu çıkar birliği bugün de devam ediyor. Bu durum ulusal kurtuluşu ağırlaştıran bir faktördür.

Program, Kürt ulusal sorununun çözümünün, biçimden bağımsız olarak özü itibarıyla kendi ulusal devletini kurma hakkı olduğunu; bu temel tespitten hareketle, sorunun TC'nin üniter yapısının sınırları içerisinde çözülemeyeceğini belirtmelidir. Kürt ulusal sorununun sistem içi çözümü geçici bir barış ortamını sağlayacak, ancak kalıcı barışı getiremeyecektir. Ulusal çelişkinin çözümü ile birlikte sınıfsal çelişkiler temelindeki mücadelenin belirleyici hale geleceğini, bir yoldan tabiriyle sınıfsal çelişkinin özgürleşeceğini; Kürdistan'da ve dünyada kalıcı barışın yolunun ancak kapitalizmle birlikte özel mülkiyet düzeninin aşılması ile açılacağını belirtmelidir.

Program, Türkiye halkları ile Kürt halkının ortak mücadelesine yer vererek, ikili bir iktidar hedefini önüne koymalıdır. Rejimin ve kapitalist sistemin sınırları içerisinde ulusal sorunun **burjuva demokratik** çözümünü temel stratejik hedefine bağlı olarak belirlemeli ve bu savunusunu **"demokratik federasyon ve azınlık hakları"**nı içeren siyasal bir tezle güncelleştirmelidir. Stratejik hedef olarak ise, rejimi ve kapitalizmi aşan ortak siyasal devrimin hedefine, **halkların eşit iki cumhuriyetli sosyalist federasyonunu koymalıdır.**

İkincisi; Kürdistan'da, çoktandır ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamı belirleyen kapitalist üretim tarzıdır. Sanayinin yanı sıra tarım ve hizmet sektöründe de artık belirleyici olanın kapitalizme özgü üretim-tüketim ilişkileri olduğu, özellikle son 15 yılda kapitalizmin

yatay-dikey olarak nasıl ciddi bir gelişme gösterdiği özetlenmelidir.

Kapitalist gelişmenin kaçınılmaz bir sonucu olarak Kürdistan'da modern sınıfların oluştuğu, ezilen Kürt ulusunun kendi içerisinde karşıt sınıf çıkarlarına sahip burjuvazi ile işçi sınıfının yanı sıra yaygın ara tabakaları da barındırdığı, parçalanmış köylülüğün bir yandan tarım ve toprak burjuvaları, diğer yandan yaygın tarım işçileri, yoksul köylülük, mevsimlik işçiler, küçük ve orta köylülük olarak ayrıştığı özetlenmelidir.

Kapitalist gelişmenin bir başka sonucu da kadın ve çocuk emeğinin gittikçe büyüyen oranda kentte ve tarımsal alanlarda üretime çekilmesidir. Sendikası, sigortası, sosyal haklardan yoksun kadın ve çocuklar, Kürdistan burjuvazisinin üzerinde en fazla artı değer sağladığı ücretliler ordusudur.

Çarpık ve ağır sorunlarla birlikte kentlerin oluştuğuna, kentlerin nüfusun yanı sıra ekonomik, sosyal, siyasal gelişmenin ve dolayısıyla devrimci değişimin de çekim merkezleri haline geldiklerine yer verilmelidir. Kısacası Kürdistan'da toplumu kuşatan kapitalizme özgü çelişkileri izah eden, dahası bu çelişkiler üzerinden işçi-emekçi yığınlar nasıl gidileceğini ana hatlarıyla tarif eden bir programa ulaşmalıyız.

Bütün bunların toplamından program, Kürdistan'da burjuvazi ile işçi-emekçiler kitlesi arasında emek ile sermaye çelişkisinin gittikçe derinleştiğini; sosyal, sınıfsal çelişki ve çatışmaların bu çelişki ekseninde geliştiğini içermelidir.

Program, kapitalizm düzenine son verecek olan toplumsal devrimi stratejik olarak hedeflerken, bu temel hedefe bağlı olarak reformlar uğruna işçi-emekçi halkın mücadelesinin önemini vurgulamalı ve bu çerçevede işsizliğin, yaygınlaşan fuhuş ve hırsızlığın, dilencilüğün, varoşlarda artan uyuşturucu kullanımının esas doğup büyüdüğü zemin olan kapitalist sömürü düzenini sorgulayıp kitlelere hedef göstermelidir.

Kapitalist gelişmenin bir başka sonucu da kadın ve çocuk emeğinin gittikçe büyüyen oranda kentte ve tarımsal alanlarda üretime çekilmesidir. Sendikası, sigortası, sosyal haklardan yoksun kadın ve çocuklar, Kürdistan burjuvazisinin üzerinde en fazla artı değer sağladığı ücretliler ordusudur.

Üçüncüsü; siyasal devrim ile toplumsal devrim ilişkisini nasıl güçlendireceğiz?

Kürdistan komünist hareketinin programını tartışıyorsak, o zaman siyasal olanla toplumsal olanı bir başka açıdan da ele almamız gerekir. Daha çok siyasal alanı kapsayan ulusal kurtuluş ile daha çok toplumsal alanı kapsayan sınıfsal kurtuluşun birliği sorununuz vardır. Kurulması hedeflenen partinin esas üstlenmesi gereken misyonu da bu olmalıdır.

Demokrasi gibi devletin de sınıfsal dinamiği vardır. Sınıflar üstü devlet kadar demokrasi iddiası da yanıltıcı bir propagandadır. Demokrasi mücadelesinin sınıfsal özü gereği her sınıf kendi sınıfsal çıkarlarından hareketle demokrasi mücadelesini geliştirir ki, zaten ulusal sorunun çözümünün her hâlükarda sınıfsal olması da buradan gelmektedir. Kimi ara ya da geçici çözümler hariç, ister burjuvazinin ya da genel olarak egemen güçlerin etkinliğinde olsun, ister işçi-emekçi sınıfların perspektifinde olsun ulusal sorunun çözümü sınıfsal olur. Güney Kürdistan, Filistin (kısmi çözüm) ve Güney Afrika, burjuva ve egemen güçlerin etkinliğinde ki çözümün en yakın örneklerini oluşturuyor.

Birey, toplum ve özgürlük

Devletler hatta uluslar geçicidir ama halklar kalıcıdır. Kalıcı olan Ermeni, Arap, Türk, Fars, Kürt, Rus, Fransız, Çin vb. halklarıdır. Programımız, öncelikle "her şey devlet için, her şey ulus için" de-

mek yerine, "her şey halk/halklar için, her emek için, her şey özgür insan için" yaklaşımını öne çıkarmalıdır.

Sermaye, insanı "meta üreten makinenin tamamlayıcı unsuru" ve ürettikleri metaları (malları) tüketen canlı "yaratık" olarak görür. Kapitalizmin günümüzde bireyi/bireyciliği görünüşte kutsaması sadece ve sadece bireyin tüketim kültürünün bir unsuru, dahası esiri haline getirilmesinden ibarettir. Program bu yaklaşımı kökten reddetmelidir.

Özgürlük sorununu devlet çerçevesinde ortaya koyan liberal doktrine karşı Marksizm, bu sorunu "devlet olmayan devlet" olarak geçiş devleti perspektifiyle, yani sınırları çok daha geniş bir ufukla ele aldı. Fakat sosyalist rejimler teoride öngörülen "devletten devletsizliğe geçiş"i gerçekleştiremediler; devlet adım adım sönmek yerine, aksine güçlendi; dolayısıyla bürokrasi belası yıkımın esas nedenlerinden birisi oldu. Halkın iktidarı süreçte partinin iktidarına dönüştüğünden, parti egemen siyaset kültürü aşılamadı. Bu nedendir ki; SSCB ve diğer sosyalist ülkelerde devrim öncesinde "her şey insan için" denmesine rağmen, sosyalist rejimler altında birey ve bireyin özgürlüğü, kolektivizm, toplumsallık ve güçlü devlet kütlesi altında adeta ezildi. "Bireyin sosyalist rejime yabancılaşması derinleşti, rejim sahipsiz ve savunmasız kalarak yıkıldı. Ayrıca görüldü ki her toplumsal dönüşüm; teknik ilerleme, iktisadi ve siyasal sorun olduğu kadar ruhsal, zihinsel bir sorundur da."

Halkların, ezilen sınıfların ve nihayet bu kolektif kimliklerin bir parçası olarak bireyin, şoven rejim ve sermaye iktidarı karşısında sürekli özgürlük sınırlarını genişletip, engelleri yıkmak için emekçileri mücadeleye çağıran bir program! Yarın sosyalist iktidar koşullarında ise, özgürlük ve sorumluluk temelinde halkların "bireysel ve kolektif olarak kendi bireysel ve kolektif haklarının sınırlarını koymaları için özgür kılınacak" bir program!

Bugün rejim ve sermayeye karşı

özgürlük mücadelesi verenler yarın iktidara geldiklerinde, kolektif ve bireysel özgürlükleri kısıtlamayan, tersine "bizim kavgamızın esas nedenlerinden biri buydu" bilinciyle bireysel ve toplumsal özgürlükler alanını yasalar ve devlet karşısında sürekli genişletme perspektifini içeren bir program!

Kendi kendini kurabilen özerk toplum ve yine bunun dinamik bir unsuru olarak kendi kendini kurabilen bireyin/bireylerin kolektif aidiyeti!

Sosyalist ekonominin belli başlı çizgileri

Parti programı öncelikle sosyalizm savunusu üzerine net bir tutum almalıdır. Reel sosyalizmin yıkıldığı, ancak sosyalizmin yenilmediği; "sosyalizmin yenildiği" veya "komünizmin tarihin hatası olduğu" iddialarının saçma ve dayanaksız olduğu vurgulanmalı. Ayrıca 21.yy başında nasıl bir sosyalizm hedeflendiği ana hatlarıyla belirlenmelidir.

20. yüzyılı tekrarlamayacak sosyalizm yöneliminde, teorik üretimin yenilenmesi kadar işçi-emekçi halkların doğrudan eyleminin katabağı yeni içerik de önemsenmelidir.

Özellikle 20. yüzyıl sosyalizminin belirgin özelliği olan kolektivizm ve toplumsallık ile özgür bireyin organik bütünlüğünü gerçekleştirmek teorik ve pratik mücadelenin hedeflerinden biri olmalıdır. Daha somutta:

Birincisi; Planlama demek daha çok üretim demek değil, ihtiyaç olana plan gereği üretmektir. İhtiyaç fazlası üretim kar amaçlı olup kalkınma iktisadı olarak kapitalizme özgüdür.

20.yy sosyalist iktidar deneyimi planlamanın yanlışlığını değil, doğru kullanılmadığını kanıtlar. Planlama, nihai kurtuluş olarak ve sosyalist toplumun en önemli uygulamalarından biri olarak planlama; ama yereli dışlamayan, merkeze daha çok koordinasyon işlevi yükleyen bir sosyalist planlamayı tarif etmeliyiz. Başlangıçta yerel ile merkezin birbirini tamamladığı,

İnsanın kurtuluşunun yalnızca iş-aş-barınmayı değil, özgürlük, estetik, manevi zenginlik vb. daha fazla şeyi içerdiği; insanın özgürleşmesinin, öncelikle özel mülkiyete sahip olma duygusunun ve dolayısıyla kendine yabancılaşmasının aşılmasına bağlı olduğunu bilince çıkaran bir program!

giderek merkezin sadece koordinasyon düzeyine geriletildiği bir planlama.

Batı modernizmini ve kapitalist kalkınmacı ekonomi politliğini karikatürize etmeyecek, tüketim kültürü siyasetini temelden reddedecek bir sosyalist planlama! Kapitalizme özgü kalkınma, büyüme disiplinlerini tümüyle reddeden, insanı, insanın yaşamsal ihtiyaçlarını ve doğa ile barışçıl ilişkilerini esas alan bir ekonomi politikayı izleyecek olan bir program!

Halka, çalışanlara "bu fabrika, bu topraklar, bu çevre hepimizin" dedirterek sahip çıkmalarını sağlayacak bir bakış geliştiren; bu bakışla mülkiyetten mülkiyetsizliğe geçişi, doğayı mülk edinmeden, doğanın bir parçası olarak ondan dostça yararlanma ile çerçevesi çizilmiş bir ilişkiyi geliştirecek olan bir program!

Sosyalist planlamayı bugünden tartışıp bir siyaset olarak geliştirmek istiyorsak; insanı, yaşamsal biyolojik ve kültürel ihtiyaçlarıyla sınırlı bir tüketime hazırlayan bir program!

İkincisi; özelleştirmeyi, yani doğanın mülk edinilmesini insan doğasına, insan ile doğa ilişkisine aykırı görüp karşı tutum alan bir program!

Üçüncüsü; sermayenin bileşimindeki değişmeyen sermaye (yani ölü emek) oranını büyüten onca teknolojik gelişmeye ve "emek zenginliğin kaynağı olmaktan çıktı" demagojisine rağmen çalışma süresini halen zenginliğin kaynağı ola-

rak görüp uzun çalışma saatlerinde ısrar eden burjuvaziye karşı, adım adım çalışma süresini kısaltmayı, işçinin iktisadi çalışmada zamanının özgürleşmesini hedefleyen, bu amaçla somut olarak 6 saatlik iş gününü öne çıkaran bir program. Böylelikle çalışmanın amacının, ihtiyaçların belirlediği tüketimle sınırlı hale getirilmesini esas alan bir program!

Dördüncüsü; reel sosyalizmin kapitalist sanayi uygarlığının enerji birimi olan fosil enerji kaynaklarını aşamaması, belli bir gelişme evresinden sonra tıkanmasının diğer nedenlerinden biridir. Fosil enerji kaynakları üzerinde komünizmin alt aşaması sosyalizm inşa edildi, ancak her açıdan muazzam zenginliği gerekli kılan kültür egemen ve devletsiz komünist topluma geçilemezdi. Geçilemedi de! Fosil enerji kaynaklarına alternatif zengin ve yenilenebilen enerji kaynaklarını tarif eden bir program!

Beşincisi; insanın kurtuluşunun yalnızca iş-aş-barınmayı (salt bunlar olsaydı reel sosyalizm gerçekleştirmişti) değil, özgürlük, estetik, manevi zenginlik vb. daha fazla şeyi içerdiği; insanın özgürleşmesinin, öncelikle özel mülkiyete sahip olma duygusunun ve dolayısıyla kendine yabancılaşmasının aşılmasına bağlı olduğunu bilince çıkaran bir program!

Burada temel stratejik bakış, ekonomik alanı özel mülkiyetten kurtarabilmektir. Tıpkı politik alanı devlet ile birlikte ortadan kaldırarak politikadan politikasızlığa geçiş benzeri, özel mülkiyet belirleyici ekonomik siyaseti aşabilmektir.

Tarım sorunu

"Küresel düzeyde tarım, gerek insanlar gerekse hayvanlar için zorunlu ihtiyaçları üreten niteliği nedeniyle yeniden stratejik duruma geliyor, gelecektir. Ayrıca, tarım sadece tarımsal alanda çalışan, yaşamını tarıma bağlı sürdürenler için değil, kentlerde yaşayanlar için de vazgeçilmez öneme sahiptir. Bilgi, teknoloji, bilişim teknolojisi insan ve toplum yaşamında önemlidirler;

ama bunlar yenilmez, içilmez.

Özellikle 21. yüzyıl başında komünistler kapitalist sanayi uygarlığının tarımı dışlayan yönelimini reddederek, tarım ve hayvancılığın insanlık tarihinin en kadim zanaatı olduğunun altını çizmelidirler. Tarım ve gıdada, besin egemenliğinden hareketle her ülke ve yerel küçük topluluklar bağımsız ve özgürce kendi kendine yeterlilikle sahip olmalıdır. Bu kendine yeterlilik, başka coğrafya ve bölgelerle geçişli olup, karşılıklı tamamlayıcılık ilkesine dayandırılmalıdır. Dahası gıdaya ulaşabilmenin bir insani hak, yani biyolojik yaşamın varlık gerekçesi olduğu kavrayışıyla, parası/imkânı olanla sınırlandırılmaması esas alınmalıdır.” (a.g.e)

Program öncelikle bu perspektifi vurgulamalıdır.

Süren savaş nedeniyle köylere, tarımsal alanlarından zorla kopartılan köylülerin yerlerine dönüş koşullarının sağlanması, yayla ve otlakların özgürce gidebilir alanlar haline getirilmesi, öne çıkan acil istemler arasındadır. Sistem içi bir diğer iyileştirme olarak küçük ve orta boy tarımsal işletmeleri iç ve ABD, Hollanda, İsrail gibi emperyalist ülkelerin tarım tekelleri karşısında koruyan tedbirlerin geliştirilmesi bir başka acil tarımsal hedef olarak öne çıkarılmalıdır.

Kırsal, tarımsal alandaki işçi ve emekçilerin başta sendika, sigorta hakkı olmak üzere sosyal haklar uğruna mücadelelerinin geliştirilmesini ele almak programın bir

diğer çizgisi olmalıdır.

GAP'a ilişkin "bölgenin, yöre halkının refahını artıracak, makûs talihini değiştirecek" iddialarının gerçeği yansıtmadığını en özlü izah eden ve GAP'ın çevre ile ekolojik dengeye ilişkin yol açtığı/açacağı ağır sonuçlara vurgu yapan bir program!

Toprakta özel mülkiyeti grup ve kolektif mülkiyet lehine adım adım eritmeyi planlayan sosyalist politika, teknik altyapı ve diğer girdilerle yoğun desteklenerek, tarımsal üretimde bolluk ve çeşitlilik sağlanarak, kırsal nüfusta özel mülkiyete dönük özelemler ve yönelişleri zor kullanmadan eritmeyi içerecek bir program!

21. Yüzyıl'da kadın sorunu

Tarihte kadın sorunu nasıl ortaya çıktı, günümüze kadar nasıl devam etti/ediyor, bu program konusu değil. Esas olarak kadının bugünkü sorunları ve kurtuluşu program konusu yapılmalıdır.

Kadın sorunu denildiğinde, özgülmümüzde birbiriyle bağlantılı üç baskı olarak, erkek egemenliğinden gelen cinsiyetçi baskı, şoven rejimin ulusal baskıları ve kapitalist sömürünün ağır yükü söz konusudur. Program bu üçlü baskı ile mücadele perspektifini belirlerken; kadının özgürleşmesini, cinsiyet olarak değil insan olarak erkek ile her alanda eşitlenmesini öne çıkarmalıdır. Daha somut olarak da kadını, cinsler arası eşitlik uğruna kavgaya; erkeğiyle, yaşlısıyla, gençle Kürt halkının ulusal-sınıfsal

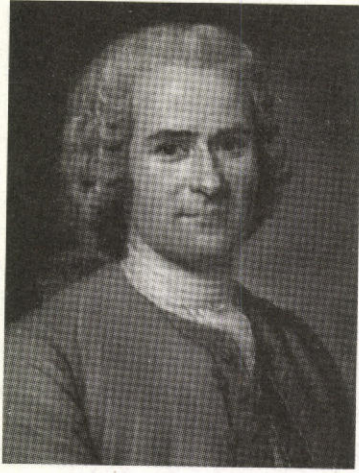
kurtuluşunun aktif politik öznesi olmaya; sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda özgür ve özgün gelişimi için kendi iç dinamikleriyle oluşturulacak kadın hareketinin yaratılması için mücadele etmeye çağırarak bir program!

Kadının siyasete kitlesel ve dinamik katılımı, siyasette erkek egemenliğinin yıkılmasının yanı sıra siyasetin hem demokratikleşmesi hem de toplumsallaşmasına ciddi katkı sağlar, sağlayacak. Kürdistan kadınının siyasetle artan buluşması şimdiden bu yönde belli gelişmeler sağlamış durumda.

Kota olarak pozitif ayrımcılık doğru mu? 10 bin yıllık erkek egemenliğinin oluşturduğu kültür, zihniyet ve alışkanlıkların aşılmasında kadın lehine pozitif ayrımcılık da bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Yazı sınırı nedeniyle üzerinde duramadığım kültür-sanatın toplumların devrimci dönüşümündeki yeri ve siyaset ile ilişkileri; gençliğin durumu, sorunları, geleceği; işçi sınıfı ve sendikalara yaklaşım; AB projesinin niteliği, sorunları ve geleceği, Türkiye ile AB ilişkileri ve bunun Kürt sorununa yansımaları, ele alınması gereken diğer konulardır.

Sonuç olarak, elbette yukarıdaki görüş ve öneriler benim önerilerim olup tartışılmak üzere yazılmıştır. Gerek yazarak, gerekse yazılanları sorgulayıcı okuyup irdeleyerek tüm yoldaşları program tartışmasına katılmaya çağırıyorum.



Yol açan bir öncü: Jean-Jacques Rousseau

"Mesleğinizden başka bir şey bilmiyorsanız cahilin birisinizdir."[1]

Yazar, düşünür ve siyaset kuramcısı Jean-Jacques Rousseau, Aydınlanma çağında yetişmiş ve Diderot'yla birlikte Aydınlanma'nın temel yapıtlarından Encyclopédie çevresinde toplanan filozoflar arasında sivrilmiş olmakla birlikte, uygarlık eleştirisi ve doğaya dönüş önerisiyle Romantik akıma öncülük etmiş, monarşiye karşı halk iradesinin üstünlüğünü savunmasıyla da Fransız Devrimi ve özellikle Jakobenleri etkilemiştir.

Ünlü 'Toplum Sözleşmesi' (1762) başlıklı yapıtı ve 'İtiraflar'ının (1782) yanı sıra, 'Emile ya da Eğitim Üzerine', kendi deyişiyle "Tüm yapıtlarının en iyisi ve en önemlisi"dir.

Döneminin egemen anlayışlarını altüst ettiği için, yayımlanır yayımlanmaz Paris ve Cenevre'de yasaklanan ve yakılan 'Emile', yalnızca eğitimin doğasını değil, insanın doğasını da didik didik eder. Ciderek, birey ile toplum arasındaki ilişkiye ilişkin temel siyasal ve felsefi sorunları ele alır. İnsanlığın doğasında var olan "iyilik", gittikçe yozlaşan bir toplumda nasıl korunacaktır?

Yapıtın açılış tümceleri de, Rousseau'nun bu yaklaşımını or-

taya koyar: "Her şey, Yaratıcı'nın elinden çıktığında iyidir; insanlığın elinde bozulur. İnsan bir toprağı başka bir toprağın ürünlerini beslemeye, bir ağacı başka bir ağacın meyvelerini taşımaya zorlar; iklimleri, elementleri, mevsimleri birbirine karıştırır, her şeyi altüst eder, her şeyin biçimini değiştirir, biçimsizliği, aykırı yaratıkları sever; hiçbir şeyi, hatta insanı bile, doğanın yaptığı şekliyle istemez. İnsanın, eğitim yerinde eğitilen bir at gibi, kendisi için eğitilmesi gerekir; onu, bahçesindeki bir at gibi, kendi tarzında yetiştirmelidir."

Evet, Rousseau, Sanayi Devrimi'nin Batı toplumlarını, yaşam biçiminden ahlâkına, tepeden tırnağa allak bullak edeceği dönemin öngününde, uygarlığın geldiği aşamayı yüreklilikle tartışır Emile'de. Onu kalıcı kılan da, günümüzde gittikçe yoğunluk kazanan bu tartışma değil midir?[2]

Kanımcı Rousseau'yu önemli ve aktüel kılan da budur...

Bu temelde irdelenmesi gereken J. J. Rousseau, XVIII. yüzyılın önemli filozoflarından. Özgürlüğü yüceltmesi, yurttaşlık bilincini sistemleştirmesi, dış otoriteye ve akla karşı duyguyu, uygarlığa ve teknolojiye karşı doğayı savunması

ve her şeyin köktenci bir biçimde siyasete bağlı olduğunu ileri sürmesiyle Aydınlanma'nın en özgün düşünürlerinden birisi olmuştur.

Genel olarak toplumsal-tarihsel-kültürel bir varlık olarak nitelediğimiz insanı ve onun gelişim sürecini bilgi-deneyim eşliğinde anlamaya çalışan Rousseau'nun söylemi, günümüzde birincil gündem maddesini oluşturan eğitimi anlama açısından son derece kıskırtıcı görünüyor.

Bir filozof olarak insan-dünya-bilgi ilişkisini sorgulayan Jean-Jacques Rousseau, felsefe tarihinin en etkileyici öznelere biridir. "Philosophia-paideia" özdeşliğini anıtsal nitelikli 'Emile ya da Eğitim Üzerine' başlıklı yapıtında ölümsüzleştiren Rousseau -dünya ve bilgiyle olan ilişkisi çerçevesinde- insan gerçeğinin ya da insanlık durumunun peşine düşer sanki.

Rousseau'yu yeniden düşünmek, bizi, insan dünyasının özeti olan gerilimli ilişkilerin ortasına bir kez daha atar. "Kendisi" olmaya çalışan öznelere için Rousseau bir 'özgürlük' limanı gibidir.

Bu çerçevede insanın, insanın gelişimini eğitim aracılığıyla izle-

meye, kavramaya çalışan Rousseau, insan-doğa ya da insan-dünya ilişkisini en ince ayrıntısına kadar, değişme, ilerleme kategorisinin eşliğinde araştırmayı dener; felsefi antropoloji kadar, gelişme psikolojisinin de yolunu açar.

"İnsan doğuştan iyidir" temel önermesiyle her türlü gerilimi çözümlemeye çalışan Rousseau, sürekli olarak yargıda bulunma yetisinin önemine değinir ve bu tutumuyla "algı yargısı", "deney yargısı" ayırımını yapan, yargı gücünü öne çıkaran Kant'ın yolunu açar; "İdrakin içine giren her şey duyulardan geldiğinden insanın ilk düşünme yetisi duyumsal bir akıldır; entelektüel aklın temeli budur: Bizim ilk felsefe hocalarımız ayaklarımız, ellerimiz, gözlerimizdir" saptamasıyla...

Dünyaya uzanışta duyuların önemini her şeyin üstünde tutan Rousseau, insanı özellikle, duyulara dayalı yargıda bulunma gücü bağlamında etkin bir özne olarak değerlendirir: "Duyuları çalıştırmak onları sadece kullanmak demek değildir, bunlar aracılığıyla doğru biçimde yargılayabilmek, deyim yerindeyse hissetmeyi öğrenmektir; çünkü biz sadece öğrendiğimize dokunur, onu görür ve işitiriz."

Bunlarla birlikte 'Emile'de "bilmek"le "yapmak" arasındaki gerilimli ilişkinin serüvenini de buluruz.

Rousseau'ya göre önemli olan; çocuğa, yetişecek olana yargılarını dayatmak, ezberletmek değil, tam tersine onun kendi yargılarının oluşmasına ya da kendi yargılarını oluşturmaya yardımcı olmak, bunu gerçekten sağlamaktır. Elbette yetişecek olana, eğitim süreçlerine etkin olarak ortak edilecek olana, 'özne aday'ına yardımcı olmak gerekir. Bu yardımı yapacak olan da öğretmendir. "Öğretmenlik sanatı, çocuğun dikkatini hiç yararı olmayan önemsiz şeyler üstünde yoğunlaştırmak değildir, uygar bir toplumun iyi ya da kötü düzeni

Rousseau'yu güncel kılan aslı özgünlüğü, bireyin "ben"ini bir inceleme ve yaşama alanı olarak görüp öne çıkarmasıdır. Siyasal ve toplumsal bir özne olarak bireyin konumunu irdelerken, söz konusu bireyin "ben"ini de göz ardı etmemiştir.

hakkında akıl yürütebilerek, yerinde hükümler verebilmesi için onu bir gün mecbur kalacağı önemli ilişkilere yakınlaştırmaktır. Çocuğun düşünmesini geliştirirken, onu eğlendirirken yapılan konuşmaların da eksik edilmemesi gerekir."

Rousseau'ya göre, "Eğitimin büyük sırrı, bedensel ve zihinsel alıştırmaların karşılıklı ve yer değiştirerek birbirlerini dinlendirme işlevi görebilecek bir biçimde düzenlenmelerinde gizlidir."

Özetle hakikatin peşine düşmek serüveninde varolanı tanımanın, anlamının yolunun varolana ilişkin bir mesafe kazanmaktan geçtiğini tüm yapıtına yayan Rousseau, insanın özne olma serüvenine ilişkin önemli saptamalarda bulunur.

Düşünen, entelektüel algılarını geliştirmeye çalışan insanın, inançlarını mercek altına almasının ve içinde bulunduğu toplumun tüm kurumlarını gözden geçirmesinin gerekliliği üzerinde durur.

Rousseau da her filozof gibi hakikâtin peşine düşer; çünkü insan, hakikâtin peşine düştükçe özgürleşecek, özgürlüğünü elde edecektir. Ona göre duyan, düşünen varlık olarak insan, kendisiyle, başka insanlarla ve giderek tüm varolanlarla ilişkisinde aşama aşama gerekçelendirme işleminin içinde, tüm bilgilenme süreçleriyle bağlantısı içinde "kendisi" olacak ve özgürleşecektir.

Bu güzergâhta Rousseau'ya göre, "Mülkiyet şeytanı dokunduğu her şeyi zehirlemektedir." [3]

Rousseau'yu güncel kılan aslı özgünlüğü, bireyin "ben"ini bir inceleme ve yaşama alanı olarak görüp öne çıkarmasıdır. Siyasal ve toplumsal bir özne olarak bireyin konumunu irdelerken, söz konusu bireyin "ben"ini de göz ardı etmemiştir.

Arnold Hauser'in belirttiği üzere, "XVIII. yüzyılın sonunda Rousseau'nun düşüncelerinden etkilenmemiş insan kalmamıştır. Bu denli büyük bir etki yaratabilmek için, en derin anlamıyla kuşağının temsilcisi ve sözcüsü olmak gerekmektedir. Rousseau ile, küçük burjuva ve bütün bir yoksul kitle, ezilenler, kanun kaçakları gibi toplumun geniş bir kesimi edebiyatta ilk kez ifade edildiler. Aydınlanma devrinin düşünürleri de, sıradan halktan yana olmakla birlikte, daha çok onların koruyucuları veya arabulucuları durumundaydılar. Rousseau ise sıradan insanlardan biridir ve onlar arasından ilk konuşandır (...) Rousseau ilk gerçek devrimcidir." [4]

Rousseau aynı zamanda XVIII. yüzyılda "Cumhuriyetçi" istemleri radikal bir biçimde dile getiren ilk düşünürdür. Bu bağlamda da reformist nitelikli diğer Aydınlanma düşünürlerinden ayrılır. Yani Goethe'nin dediği gibi, "Voltaire nasıl bir dünyanın sonuysa, Rousseau da bir dünyanın başlangıcıdır."

"İnsan doğası gereği iyidir" saptamasından hareketle ahlâksal, toplumsal ve siyasal düşüncelere yön veren Rousseau'nun felsefesinde ahlâk ve siyaset birbirinden ayrılmaz. "Toplumu insanlar aracılığıyla ve insanları da toplum aracılığıyla incelemek gerekir: Siyaset ve ahlâkı ayrı ayrı irdelemek isteyenler bunlardan hiçbirini hiçbir zaman anlamayacaklardır" diye yazar O...

Yine O'na göre "Bütün bilgilerin en önemlisi" ama "en az ilerlemiş olanı" insan hakkındaki bilgidir. İnsanı tanımak bizi doğrudan doğruya kötülüğün birinci

derecedeki kaynağına, insanlar arasındaki eşitsizliğin kaynağına götürecektir.

Rousseau, insanı toplumsal bir varlık olarak kabul eder ama bu bağlamdaki sıra dışılığını da sergiler: "İnsan, kendisine insanlık için geliştirilen bir ahlâkın gerekli olduğu toplumsal bir varlıktır."

Ona göre, "Bütün kötülükler insandan değil, kötü yönetilen insandan gelir."

Siyaset felsefecisi ve bir Rousseau uzmanı olan Robert Derathe'ye göre, 'Toplum Sözleşmesi' düşünürün en çok okunan yapıtlarından biri değildir, ama belki de en çok incelenen yapıtıdır ve sürekli olarak yeni yorumları yapılmaktadır ki bu, kitabın günümüzde de ne denli güncel içerikli olduğunu gösterir.[5]

Kitap Fransa'da 1762'de yayımlandığında, dağıtılması sürekli olarak engellenir ve hatta Cenevre'de yakılmasına karar verilir. Rousseau bu yapıtında ele aldığı genel istenç, egemenlik ve özgürlük anlayışıyla her dönemde tartışmalara yol açmıştır. Açık ki Rousseau'da 'liberalizmle hiçbir ortak yanı olmayan bir özgürlük anlayışı' vardır. Toplum Sözleşmesi, devrim sırasında popüler bir kitap olmuştur. Ama 19. yüzyılın liberal Fransa'sında kitap, liberalizm karşıtı bir ürün olarak değerlendirilmiş ve şiddetle eleştirilmiştir. Almanya'da ise çalışma, filozofların ilgisini çekmiş, Kant, Fichte ve Hegel, Toplum Sözleşmesi'ni siyasal felsefenin bir başyapıtı

olarak kabul etmişlerdir. Derathe, kitabın tartışmalara neden olan argümanlarının izlenmesinin kimi zorlukları içerse de, sergilenen ilkelerin açık ve seçik olduğunu savunur:

I) "Hiçbir insan başka bir insan üzerinde doğal bir otoriteye sahip değildir. Dolayısıyla kurumsallaşmış ya da itaat edenlerin rızası olmadan uygulanan hiçbir otorite meşru olamaz (...)

II) "Siyasal otorite (egemenlik) esasen halktır. Başkasına devredilemez ve halk, uygulamasını herhangi birine, bir monarka ya da temsilcilerine bırakamaz. Özgürlüğünden vazgeçen bir birey dolayısıyla insanlığından da vazgeçer. Aynı şekilde itaat yoluyla egemenlik uygulamasından vazgeçen bir halk bu eylemle kendisini yok eder. O zaman artık egemen yoktur, yönetici de yoktur, efendi ve köleleri vardır sadece (...)

III) "Hükümet ya da devlet yönetimi egemen güce bağımlı bir güçten başka bir şey değildir ve ona sahip olanların elinde basit bir görevden başka bir şey değildir. Halk onu isterse başkalarına emanet edebilir. Ama elinde güç olan hükümet sürekli yasama otoritesinden kurtulmaya çalışır ve devlet yönetiminde halkın iradesi yerine kendi iradesini koymak ister. Bunu başarinca da toplumsal anlaşma bozulur, siyasal topluluk dağılır ve doğal özgürlüklerini elde etmiş olan bütün sade yurttaşlar itaate zorlanırlar ama mecbur değildirler." [6]

Çok yönlü bir düşünür olan Jean-Jacques Rousseau siyasetten

edebiyata, müzikten botaniğe, eğitmeden ekonomiye, hukuktan tiyatroya dek uzanan geniş bir yelpazede eserler vermiş bir Aydınlanma bilgisi ve savaşçısıdır.

Sivil topluma köktenci eleştiriler getirmesi, eşitlik ve özgürlük anlayışı, burjuva-yurttaş, erklerin ayrılması, temsili sistem ve doğrudan demokrasi bağlamında gerçekleştirdiği sorgulamalar ve özellikle siyaset felsefesi kuramı, siyasal düşünce tarihinde yerinin belirlenmesini güçleştirmiştir.

Rousseau'yu klasik liberal akımın içinde sayan araştırmacılar olduğu gibi, onu toplumcu ve ortaklaşmacı düşüncenin yandaşı olarak gören ve böylelikle Marx'ın yolunu açan bir öncü olarak tanımlayan uzmanlar da vardır.[7]

Kanımcı O'nu "Marx'ın yolunu açan"lardan birisi olarak nitelemek daha doğru olur.

NOTLAR

[1] J.-J. Rousseau, Emile ya da Eğitim Üzerine, Çev: İsmail Yerguz. Say Yay., 2009, s.369.

[2] Celâl Üster, "Aydınlanma'nın Romantik Düşünürü", Cumhuriyet Kitap, No:1004, 14 Mayıs 2009, s.6.

[3] J.-J. Rousseau, Emile ya da Eğitim Üzerine, Çev: İsmail Yerguz. Say Yay., 2009, s. 251-262-358-379-628

[4] Arnold Hauser, Sanatın Toplumsal Tarihi, Remzi Kitabevi.

[5] Robert Derathe, Toplum Sözleşmesi Üzerine, bkz. Toplum Sözleşmesi ya da Siyaset Hukuku İlkeleri, J.-J. Rousseau, Bütün Yapıtları, No:2, Say Yay., 2008.

[6] J. J. Rousseau, Toplum Sözleşmesi, 1, III, böl X

[7] Mustafa Hazım Bayka, "Cumhuriyetçi ve Özgürlükçü Bir Filozof, Jean-Jacques Rousseau", Cumhuriyet Kitap, No:962, 24 Temmuz 2008, s.4-5.



Xalo Sabri ve Xalo Mehmet'in sosyalizm ütopyası

Elazığ'da Şêx Said ailesinden Şêx Mehdi'nin yaşam tarzı ve düşünceleri, bizim bildiğimiz alışlagelmiş şeyhlerinkinden çok farklıydı. Ben, Şêx Mehdi'yle tanışmadım ama Şêx Mehdi'nin müritlerinden Xalo Mehmet ve Xalo Sabri'yle tanıştım, zamanla bu iki aykırı insanla çok iyi dost oldum. Bu her iki dostum da kısa bir süre önce aramızdan ayrıldı. Mekânları cennet olsun. Yaşadıkça bu iki iyi insanı, iyi dostu unutmayacağım. Şimdi bu yazıyı yazarken Xalo Sabri ve Xalo Mehmet gözlerimin önünde.

Xalo Sabri'yle tanıştığım günü anımsayınca yüreğim sevgiyle ürperdi. Onu ilk kez 1994 yılının kasım ayında Elazığ'da Havuzlu Kahve'de gördüm. İçerisinde tanıdığım iki dostumun olduğu beş-on kişilik bir insan grubunun ortasında oturmuş konuşuyordu. 80'ni geçmiş Xalo Sabri, ufak tefek, zayıf bir insandı. Ben oturduğumda, çevresinde toplanmış insanlara Allah'ın neden sosyalizmden yana olduğunu anlatıyordu. Doğrusu Xalo Sabri'yi dinlemeye başladığımda tek kelimeyle şoke oldum! Hayatım boyunca yüzlerce şeyhle tanışmış konuşmuşum ama hiçbir

şeyhin sosyalizmi savunduğunu, sosyalizmin Allah'ın adaletine en yakın insani sistem olduğunu söyleyen görmemiş, duymamıştım. Xalo Sabri'yle konuşan insanlar onun sözlerinin derinliğini anlayacak kapasitede olmadıkları için şiddetle Xalo Sabri'ye karşı çıkıyorlardı. Xalo Sabri, yaşam ve doğanın Allah'ın okunacak kitabı olduğunu, onu okumasını bilen insanın oradaki adaleti göreceğini anlatıyordu ama anlayamıyorlardı onunla tartışan insanlar.

Xalo Sabri'nin düşünceleri, alışlagelmiş inanan insanların düşüncelerinden farklıydı. Çünkü o, inananlarla sosyalistler arasındaki farklılıkları temel alıyordu yaşamında, o inananlarla kapitalistler arasındaki farklılıkları temel alıyor ve yaşamını öyle sürdürmeye çalışıyordu. Bu da inanan ve inanmayan insanları şaşırtıyor, kendilerini kapitalistlerin jandarması gibi gören inananları çılgına çeviriyordu.

Hayatımda ilk defa inananlarla kapitalistler arasındaki farklılıkları anlatan ve kapitalistlere karşı mücadelede sosyalistlerin saflarında duran bir inananla karşılaşıyordum. Bu da beni çarpmıştı. "Bana söyleyin, bir Müslüman 30 milyar

dolarlık servete sahip Suudi şeyhlerini neden desteklesin? Neden yoksul Suudi halkının yanında değil de, 30 milyar dolarlık servetin sahibi Suudi şeyhlerinin yanında olsun? Böyle bir şeyi Allah'ın adaleti olarak göstermeye kalkmak Allah'ın adaletini anlamamaktır. Allah'ın adaletinde böylesine sınırsız, doyumsuz açlık, başka canlıların ihtiyaçlarını zorla gasp etmek yoktur. Bu dünyaya gelen her canlı ihtiyacı kadar tüketme hakkına sahiptir. Bir insan başka insanların ya da canlıların ihtiyacını zorla gasp ettiğinde günahkârdır, suçludur."

Böyle düşündüğü için, kapitalistleri, toprak ağalarını ve onların düzenini savunan insanları hiç sevmezdi Xalo Sabri. Özellikle inanan insanların ibadetlerini kendi anadilleriyle yapmaları konusunda çok hassastı. Bir insanın ekonomik sebeplerden dolayı ibadetini anadiliyle yapmamasına çok kızar, her insanın ibadetini kendi anadiliyle yapmasını savunurdu. Kürt sorununun sadece Kürt dili ve kültürünün kullanılması olarak görülmesine şiddetle karşı çıkardı Xalo Sabri. Ona göre Kürt sorununun önemli ayaklarından biri insanlar arasındaki bu ekonomik

adaletsizliğin düzeltilmesiydi. Bu unutulduğunda Kürt sorunu çözül-
müş olamazdı. Kürt halkı mutlu
olamazdı. Çünkü Kürtler de diğer
bütün halklar gibi insandı. İnsani
bütün sorunlar onların da sorun-
larıydı. Siyasi ve kültürel özgürlük
kadar ekonomik eşitlik de önem-
liydi. Hatta diyebilirim ki Xalo
Sabri insanlar arasındaki ekonomik
adaleti kültürel ve siyasi özgür-
lükten çok daha fazla önemserdi;
çünkü Xalo Sabri'ye göre insanlar
arasında ekonomik adalet ve eşit-
lik sağlanmadıkça gerçek anlamda
siyasi ve kültürel eşitlik, özgürlük
sağlanamazdı.

Xalo Sabri sadece düşünsel
anlamda farklı değildi, inanç ri-
tüslerini uygulama anlamında
da çok farklı bir insandı; namaz
kılmaz, oruç tutmaz, hacca gitmez
bir inanandı. O, İslam'ın şimdi
yok edilmiş batını ekolünün Sü-
nni mezhebindeki damarının son
temsilcilerinden biriydi. Allah'a
olan sevgiyi önemser, ritüellerin
kutsallaştırılmasına şiddetle karşı
çıkardı. Monotonlaştırılarak askeri
bir nizam halini almış inançsal
ritüellere, Allah'a (Xalo Sabri
"Xudê" derdi) para karşılığı yapı-
lan ibadetlere ateş püskürürdü.
O bir dervişti; halkına ve doğaya,
doğada yaşayan bütün canlı türle-
rinin yaşamına saygılı bir derviş.
Ritüellerin tanrısal olduğu, paranın
insan ruhunu esir aldığı, doyum-
suz açlığın iyi bir erdem sayıldığı
bu topraklarda yaşayan insanlar
onu anlayamadı, düşüncelerini ve
yaşam tarzını önemsemedi; o da
ruhuna bu erdemli düşünceleri,
inancı yerleştiren Şêx Mehdi gibi
aramızda ayrılıp gitti.

Xalo Mehmet'le de Xalo Sabri
aracılığıyla tanıştım. Xalo Mehmet,
Xalo Sabri'den birkaç yaş küçük,
uzun ince boylu, altın suyuna ba-
tırılmış gibi sarı tenli bir insandı.
O da Xalo Sabri gibi düşünür ya-
şardı. Yalnız Xalo Mehmet insanlar
arasında ekonomik adalet ve eşit-
liğin sağlanması konusunda Xalo

**Xalo Sabri insanlar ara-
sındaki ekonomik adaleti
kültürel ve siyasi öz-
gürlükten çok daha fazla
önemserdi; çünkü Xalo
Sabri'ye göre insanlar
arasında ekonomik adalet
ve eşitlik sağlanmadıkça
gerçek anlamda siyasi ve
kültürel eşitlik, özgürlük
sağlanamazdı.**

Sabri'den daha katı düşüncelere
sahipti. Ona kalsa, ihtiyacından
fazla mala mülke temah eden
insanları en ağır cezalarla cezalan-
dırmak lazımdı, miras olayını ya-
saklamak lazımdı. 1999 seçimle-
rinde Elazığ'da solun adayı olarak
Halkın Emek Partisi'nden belediye
başkan adayırken, Xalo Mehmet
ilerlemiş yaşına rağmen seçim bü-
rolarımızda misafirlere çay yapar,
kendi elleriyle dağıtırdı. Ondan
bunu yapmamasını istediğimde
çok kızmış, beni azarlamıştı.

İnsanların korkudan bize selam
vermediği, her an başımıza kötü
şeylerin gelebileceği bu muhafa-
zakâr kentte Xalo Sabri elindeki
meşe ağacından çubuğuyla seçim
çalışmalarımıza katılır, bütün gün
bizimle kentin sokaklarında do-
laşır. Sivrice ilçesinde saldırıya
uğradığımızda Xalo Sabri o ufakık
bedenini bize siper etmiş, bize sal-
dıran yüzlerce insanın karşısında
ulu bir çınar gibi durarak, elindeki
meşe ağacıyla saldırılara ilk karşı
koyan olmuştu. Ah sevgili dostum,
şimdi bunları anımsarken gözle-
rimin dolduğunu, senin gibi bir
dosta sahip olduğum için ne kadar
sevindiğimi biliyor musun?

Konuşmalarında özgürlük
ve adaletten söz ettiğimde Xalo
Sabri'nin gözleri ışıldar, sevinçten
yerinden kalkar "Yaşasın özgürlük,
yaşasın adalet!" diye bağırırdı.
Hele arada bir de kapitalistlerin ve
toprak ağalarının ellerindeki mal
mülkten söz ettiğimde Xalo Sabri
sevinçten ne yapacağını bilemez-
di. Bir gün Xalo Sabri, yanıma

gelip bizden para isteyen yaşlı bir
dilenci kadına bakarak bana şöyle
demmişti: "Bu Kürt kadını anadili
yasaklandığı için şimdi Türkçe
diliyle dileniyor, ben bu kadının
yarın Kürtçe diliyle dilenmesini
istemiyorum. Ben dilenmenin yok
edilmesini istiyorum evlat. Korkum
o ki bu kadın yarın Kürtçe dilen-
sin!"

Bir gün insanlar Xalo Sabri'yi,
Xalo Mehmet'i anlayacaklardır,
buna tüm içtenliğimle inanıyorum.
Bu yazıyı yazmak istediğimde
Xalo Sabri ve Xalo Mehmet'ten söz
etmeyi düşünmemiştim. Ama bu
iki insan üzerimde öylesine derin
bir etki bırakmış olmalılar ki, ne
zaman insanlar arasında ekonomik
eşitlik ve adaletten söz etsem on-
lar beliriverir gözlerimin önünde.
Şüphesiz bir halkın/ulusun kültürel
özgürlüğü çok önemlidir, ama
yalnız başına kültürel özgürlük
o halkın/ulusun insanının mutlu
yaşamı için yeterli değildir. Eğer
kültürel özgürlüklerini yaşayan
halkların/ulusların yaşamlarına
bakılırsa bu görülür.

Kültürel özgürlük talebini bir
halkın/ulusun diğer taleplerini
yok sayacak kadar önemsemek,
kültürel sorunların çözülmesiyle
diğer tüm sorunların çözüleceğini
düşünmek politik bir hatadır. Çün-
kü her sorunun kaynağı ve çözüm
yöntemleri farklıdır. Bir halk, bir
ulus kültürel sorunlarını çözmüş
olmakla ekonomik eşitlik ve ada-
let sorununu çözmüş olamaz.
Örneğin Türk halkı dil ve kültür
sorununu çözmüştür; Türk halkının
dilini özgürce konuşma, kültürünü
özgürce yaşama sorunu yoktur,
ama biz Türk halkının ekonomik
eşitlik ve adalet sorununu çöz-
düğünü, mutlu yaşadığını söyleyebilir
miyiz? Kesinlik hayır. O halde
sorunları bir bütün olarak düşünüp
çözüm aramak en iyi yöntemdir.

Xalo Sabri ve Xalo Mehmet'in
düşüncelerini, inanç tarzlarını
anlatırken şunu anlatmak istedim

size: Nasıl ki kültürel özgürlüğü elde etmekle ekonomik adalet ve eşitlik sağlanamıyorsa, ibadet özgürlüğünü istemekle ve yeterince dindar olmakla da insanlar arasındaki ekonomik eşitlik ve adalet sağlanmış olmaz. Kültürel sorunlar da dâhil toplumun bütün sorunlarının yeterince dindar olmakla çözülebileceğini savunan insanlar da yanılmaktadırlar. Bugün yaşadığımız Ortadoğu bölgesinde olması gerekenden çok daha dindar halklar yaşamaktadır, fakat hangimiz bu dindar yaşayan halkların sorunlarını çözdüğünü, insanların mutlu yaşadıklarını söyleyebiliriz? Bu toplumların egemen sınıfları olan yönetenler ile yönetilenlerin arasındaki korkunç ekonomik farklılıklar diğer toplumlara göre çok daha acımasızca. Yeterince dindar olmakla toplumsal sorunların çözüleceğine inanmak doğru değil. İnsanların enerjilerini bu alana harcamak zaman ve emek kayıbından başka bir şey kazandırmayacaktır halka. Xalo Sabri ve Xalo

Mehmet bu bilince varmış inananlardı. Onlar bu ülkenin en dindar halkı olan Kürt halkının yaşam tarzını görmüş, yeterince dindar olmakla sorunların çözülemeyeceği bilincine ulaşmış inananlardı. Bu yüzden bu insanlar toplumsal adaletsizliklere, sınıflar arasındaki ekonomik ve siyasal ayrıcalıklara karşı mücadele ettiler.

İnananlar bugüne kadar hep kendileriyle sosyalistler arasındaki farklılıkları gündeme getirdiler ve politikalarını bu farklılıklar üzerine inşa ettiler. Artık inananlar kendileriyle kapitalistler arasındaki farklılıkları görüp, bu farklılıkları dikkate alan politikalar üretmek zorundalar. Çünkü gerçek anlamda inanan bir müminin safı kapitalistlerin safı değil, kapitalistler tarafından acımasızca sömürülen emekçilerin safıdır, ezilen halkın/halkların safıdır.

Bütün eksikliklerine rağmen sosyalizm insanoğlunun yarattığı en ideal toplumsal sistemdir.

Dünyadaki yaşam kaynaklarını acımasızca yok eden kapitalist iktidarlardan kurtulmanın tek yolu sosyalizmdir. Sosyalizm bir ütopyadan çok ekmek ve su gibi acil bir ihtiyaç haline gelmiştir insanoğlu için. Sosyalizmin kapitalizm karşısındaki yenilgisi geçicidir. Uzun mücadele içerisinde kazanılan sosyalizm olacaktır.

Gelecekte kurulacak sosyalist toplum, geçmiş sosyalizm deneylerinden dersler çıkaracak ve kendini yenileyecektir. Bunun nasıl olacağını şimdiden tam olarak kestirmek mümkün değil, ama nasıl ki kapitalist iktidarlar iki yüz yıllık bir deneyim sonucu oturduysa, sosyalist iktidarlar da zaman içerisinde insanoğlunun arzuladığı şekli alacaktır.

Xalo Sabri'nin korkularını dikkate almak zorundadır insanlar. Çözüm insanların Kürtçe diliyle dilenmesinde değil, çözüm dilenciliğin nihai olarak yok olacağı bir yaşam tarzındadır.



“Sanat ve sanatçı hakkında”ya kenar notları

“Neredeyse hiç, sanatın başladığı yerdir.”^[1]

Sevgili Dost(lar), Kardeş(ler); Mahpusta kaleme aldığınız 17 sayfalık, “Sanat ve Sanatçı Hakkında” başlıklı el yazması çalışmanızı aldık.

Toplam 178 maddeden oluşan, “Sanat Perspektifi” (1-28. maddeler), “Sanat ve İhtilal” (29-82. maddeler), “Sanat ve Milli Sorun” (83-90. maddeler), “Sanat ve Toplum” (91-144. maddeler), “Sanat ve İşleyişi” (145-166. maddeler), “Sanat ve Kadın” (167-177. maddeler), “Sanat ve Çevre” (178. madde) ara başlıklarından oluşan kapsamlı çalışmanıza ilişkin “eleştirel değerlendirme” mizi istiyorsunuz...

Hep deriz: I) Biz eleştirmen değiliz; II) Mahpusa/ mahpustakine yazmak zor iştir; III) Her konuda fikir beyan edemeyecek kadar sınırlı bilgiye sahip, tek bildiği fazla bir şey bilmediğinden ibaret kişileriz...

Yazacaklarımız bu kapsamda, sıradan bir okuyucunun görüşleri olarak ele alınmalıdır.^[2]

I) Sanat/ sanatçı konusunda, sınıfsallık vurgusu elbette gerekli ve vazgeçilemez; ancak dozunu iyi ayarlamak; indirgemeci olmamak ve abartmamak kaydıyla...

Sanat/ sanatçı konusundaki sınıfsallık vurgusuna, “Nihai kerte” kaydının düşülmesi elzemdir.

Doğaldır ki sanat/ sanatçı, siyasetten bağımsız değildir; ama bu doğru saptama, sanat/ sanatçıyı doğrusal olarak siyasete eşitleme yanılışına düşmemeli yani “sanat=siyaset” yanılışına düşmemelidir...

Sanat/ sanatçıya ilişkin aktaralım:

“Sanat... insanın tarihi kadar eski hatta daha doğru bir söyleyişle, insanla yaşıt olan uğraş... İlk insandan günümüzün ‘modern’ insanına kadar uzanan, yaşamdan koparılamayan ve hatta yaşamın üretilmesinin en ciddi uğraşı... İnsanlığın yaşama biçimlerini, yaşama bakışını, estetik algılayışını değiştirmiş, her dönemde ve her toplumsal yapıda farklı görünüm-lerde kendini yeniden üretmiş, yaşamın vazgeçilmez ögesi...”

İlk insanın mağara duvarlarına çizdiği figürlerden, yaşamı üretmede kullandığı ritüellerden günümüze uzanan, yaşamın içinden yaşamı yeniden üreten büyük soyutlama... Marx’ın dediği gibi; insanın yaratıcı eylemi, doğanın ve insanın karşılıklı etkileşiminin bir aşaması; bu bağlamda, toplumsal bir karakter taşıyan, yaşamı insani-leştiren bir olgu; araştırıcı, yaratıcı, çok yönlü tümel insana ulaşma çabası...

Filozoflar, sanat yapımcıları ve düşünürler ve hatta politikacılar sanatın işlevinin ne olduğuna ve neden yapılması gerektiğine dair yüzyıllardır süren tartışmalar içerisinde. Doğa ve insan varolduğu müddetçe sürececek bu tartışmalar. Kimilerine göre sanat, niteliğinde gerçeği, doğruyu, iyiyi ve güzeli barındırmalı, insana ve topluma faydalı olmalıdır. Kimileri ise, sanatın ne insana ne de topluma herhangi bir faydasının olmasına gerek yoktur derler ve sanatın yalnızca sanat için yapılması gerektiği görüşünü savunurlar. Burjuva sanatçıların devrimci sanat yapımcılarını sürekli olarak eleştirdikleri nokta burasıdır. Diyorlar ki, sanat kişinin doğayla ve yaşamla kurduğu bireysel yaratıcı eylemdir ve toplumsallık taşıması gerekmez. Sanatçı üretir ve insanın kullanımına sunar, kim ondan ne almak istiyorsa alır, hatta bir şey almasın da gerek yoktur. Peki, gerçek böyle midir? Hayır.

İnsanın yaratıcı eylemi olan sanat da diğer bütün insan üretimleri gibi toplumsallık içerir. Çünkü insan, sanat yapımcısı olmadan önce insandır ve bir toplumsallığın içine doğar ve içine doğduğu, yetiştiği o toplumsallığın ürünü olur. Bilinci, o toplumsallık tarafından belirle-

nir. İnsan, yaşamının bir kesitinde içinde bulunduğu toplumsallığın sorunlarıyla yüz yüze gelir, fark eder ve düşünmeye başlar. İçinde yaşanan toplumsallığı düşünmeye başlamak, insanın politikayla kurduğu ilk ilişki oluyor.”^[3]

“Sanat konuları, maddi dünyadan, onun çatışmalarından ve gelişiminden kaynağını alır. Bağrında göreceliliği ve bağımsızlığı da taşır...”

“Sanatsal âlemde keskin çizgiler yoktur. Sanat dallarının iç içe oluşu, bağıntısı, karşılıklı etkileşimi, birbirlerinden beslenmesi kadar her sınıf sanatsal yaratımında, genel insanal olanla sınıfsal olanı içi içe taşır...”^[4]

II) “Sanatımız... MLM ideolojisiyle yükselir, Yeni Demokratik Devrim fikriyle yönünü tayin eder.” (5. madde.) “Sanatımız, proleter ideolojisiyle donanmış yaratıcıların ellerinde Yeni Demokratik Devrimin ihtiyaçlarından kopuk, ondan farklı değil, siyasi sorumlulukla onun ihtiyaçlarına göre yaratılır.” (6. madde.)

Sanatı, “ihtiyaçlara göre yaratmak” fikri; üzerinde bir hayli kafa yorulması gereken bir “emir-komuta”ya indirgemek anlamı taşır ki, bu da sanatsal yaratıcılığın doğasına aykırıdır.

“Sanat (=eşittir) devrim ve devrimin ihtiyaçları” biçiminde formüle edilmemeli; bu sanatı siyasete eşitlemek, araçsallaştırmak, görece özerkliği görmezden gelmektir ki bu, klasik bir yanılgıyı tekrarlamak olur...

Sanat devrimci olmalıdır; bizim sanat/ sanatçıdan isteyeceğimiz tek şey ezilenlerden/ toplumdaki devrimci olmasıdır...

Karl Marx, “Düşünce ve varlık gerçekten ayırır birbirinden, ama aynı zamanda birlik içindedirler”^[5] derken, T. W. Adorno’da ekler: “Düşünce nesnenin bir kopyası değildir, tersine nesnenin kendisinden çıkar. Düşünmenin aydınlatıcı yönelimi, mitolojileştirmeden uzaklaşma, bilincin resim özelliğini siler.”^[6]

Gerçekten de “Bir düşüncenin

Sanat, toplumsallığını içinde bulunduğu toplumu yansıtarak değil, onun içinde özerkliğini koruyarak ve onu sorgulama potansiyelini canlı tutarak kazanır. Eğer sanat gerçekten bu kadar toplumsal ise, öncelikle sanat ile bilim veya sanat ile siyaset arasında sanatın aleyhine bir hiyerarşi oluşturmak oldukça zorlaşır.

bir gerçekliğin resmi olduğunu söyleme, o gerçekliği elde tutma ve böylece sözün gerçekle eşdeğer olması, öncesiz-sonrasız hep burada oluş, yani ezeli-ebedi olma biçimindeki mitsel özelliklerle bir tutulur. Böyle bir tutum, özne ile nesne arasına birincinin diğerini görmesini engelleyen bir duvar çektiği gibi, dahası özneyi etkenlikten çıkarır, üstüne resimler yansıyan edilgen bir ayna durumuna sokar.”^[7]

Sanat/ sanatçı hiçbir şeyi “mutlak”/ “resmi” görmez, kabullenmez!

Çünkü “Açık uçlu diyalektik, akla uygun olanın tarihin herhangi bir noktasında tamamlanmış olduğunu kabul etmez, sadece düşünceleri sonuna kadar geliştirmek ve nihai sonuçlarına ulaştırmakla çelişkileri ve gerilimleri giderebileceğini, tarihsel dinamiği sonuca ulaştırabileceğini düşünmez.”^[8]

Bu bağlamda T. W. Adorno’nun savı, sanatın tikele, genel içinde sınırlı da olsa belli bir özerklik sağlayabileceğidir. İnsanın ütopyasını, umudunu, düşlerini saklayabileceği bir alandır sanat; hepsi o kadar. Kuşkusuz, bu da az şey değildir. Çünkü sanat, “somut olmayan”ın alanı olarak, genelin tikel üzerindeki egemenliğinin olası en zayıf anını da temsil eder. Bu egemenliğin en zayıf olduğu nokta, umudun yeşereceği en verimli yerdir. Sanat, insanın “yanlış bütün”e karşı en güçlü olduğu alandır. Bu nedenle bu kadar önemlidir; salt sanat olduğu için değil.

Sanat, insanlığın bugünkü toplumun ötesindeki “diğer” toplum

için duyduğu özlemin varlığını koruyabileceği son sığınaktır. Özerk olduğu sürece, artık düzen içinde varlığını sürdüremeyen ütopyanın korunup sığındığı son alan olmuştur. Bu anlamda, içinde bulunduğu topluma hem içkin, hem de aşkın eleştiri uygulayabilme konumunu elde eder. Toplumun içinde kalma-ya devam ederek içkin eleştiri konumunu, aynı zamanda kendi içinde ütopyaı, “öteki”ni saklı tutarak aşkın eleştiri konumunu garanti etmektedir. İnsanlığın meşru bir ilgi alanı olan gelecekteki mutluluğundaki haklı çıkarının iadesidir. Sanat, Stendhal’in deyişiyle “une promesse de bonheur”, bir mutluluk vaadini sinesinde barındırdığı için sanattır.”^[9]

Sanatın olumsuzlama olma özelliği, onun toplumsallığının kökenidir. Sanat, içinde varolduğu toplumun toplumsal antitezidir. Sanatın toplumsallığı, ne üretildiği sürecin erdeminden, ne de içeriğinin toplumsal kökenlerinden kaynaklanır. Sanat toplumsaldır; çünkü içinde bulunduğu topluma muhalif bir konumdur. Onun bu konumu kazanabilmesinin tek koşulu da özerk olabilmesidir.”^[10] Sanatın özerkliği ise, kapitalizmin gelişmesiyle ve sanat yapıtlarının piyasa koşullarında diğer metalar gibi değişime girmesiyle gündeme gelir. Pre-kapitalist toplumlarda sanatçının sanat üretebilmesi bazı toplumsal kesimlerin doğrudan ekonomik desteğine bağlıdır. Kapitalist toplumda ise bu bağımlılık ilişkisi piyasa dolayımıyla gerçekleştiği için sanatın ve sanatçının özerkliğinden söz edilebilir.

Sanat, toplumsallığını içinde bulunduğu toplumu yansıtarak değil, onun içinde özerkliğini koruyarak ve onu sorgulama potansiyelini canlı tutarak kazanır. Eğer sanat gerçekten bu kadar toplumsal ise, öncelikle sanat ile bilim veya sanat ile siyaset arasında sanatın aleyhine bir hiyerarşi oluşturmak, aynı zamanda sanat sosyolojisi ile estetiği veya sanat kuramını birbirinden ayırmak oldukça zorlaşır. Sanat sosyolojisi bir yandan sanat ve toplum arasındaki ilişkinin sanat

yapıtında nasıl kristalleştiğini, diğer yandan da sanat yapıtının algılanmasını belirleyen dağıtım ve kontrol mekanizmalarını araştırır.

III) "Sanatımız sınıflar üstü faydacılığı reddeder." (12. madde.); "Sanatımız hiçbir koşulda tarafsız davranmaz." (14. madde.); "Sanatımız insan merkezlidir." (16. madde.) vd'leri diyorsunuz...

Bunlarda "genel olarak" itiraz edilecek bir şey yok; ancak "Sanatımız, kelimenin gerçek anlamıyla aydınlarımızın ürünüdür." (20. madde) derken ne kastediyorsunuz?

Eğer "Sanatçılar aydındır" veya "Aydınlar sanatçıdır" diyorsanız doğru değil; her sanatçı aydın olmayabilir; her aydının da sanatçı olması gerekmediği gibi...

IV) "Sanatımız, siyaset ile sanatın birliği, içerik ile biçimin birliği, devrimci siyasi içerik ile mümkün olan en yetkin sanat biçiminin birliği gözetilerek yaratılır." (32. madde) saptamanız; ifade ettiklerinizin somut anlamını buharlaştıran bir genellemeciliğin topyekûnlüğünden/ toptancılığının muzdarip...

Bir soru(n), böylesine genellendiğinde "anlamı"nı da yitirip, anlamsızlaşabilir!

"Nasıl" mı?

"Mümkün olan en yetkin sanat biçiminin birliği" deniyor; bu "ne", "nasıl" yapılır?

Veya "Sanatımız, tarihsel örneklerle, reformistlerin en nihayetinde gericilerin güçlenmesine, onların kokuşmuş damarlarına taze kan olduğunu açık seçik anlatır." (52. madde) deyişindeki saptama örneğin bir heykelde, resimde yani plastik sanatta nasıl mümkün olur?

V) "Sanatımız sınıflı toplum gerçeğinin bir yansıması olarak proletarya partisi içinde iki çizgi mücadelesinin varolacağını bilen sanatçılarımız tarafından üretilir. Sanatçımız bu konuda da verimli ürünlerini proletarya partisinin aktif unsurlarına sunar." (58. madde) saptamasına katılmıyoruz.

Sanatçının, illa partili olması gerekmez; partisiz sosyalist sanatçı

Sanat eseri fiyatları ve hacmi, hisse senedi piyasasıyla at başı gitmeye başladı: Finans merkezleri aynı zamanda en önemli sanat satış merkezi oldu. Sanat piyasası aynı zamanda sanat eserlerinin yatırım, vergiden kaçırma ve kara para aklama gibi çeşitli amaçlar için kullanıldığı ikincil bir spekülasyon piyasasıdır.

da vardır; olacaktır...

Bu konuda sosyalistlerin, dilek ve temennileri dışında bir dayatmaları söz konusu olmaz; kesinlikle de olmamalıdır!

"Sanatın amacı daha güzel, daha mutlu bir dünya yaratmak değilse nedir ki!" diyen Zeynep Oral, bir yanıyla sanatçının görevini de ifade etmiş olur...

Ancak bununla sınırlı da değil!

"Sanatçı" deyince bir an anımsayın: Tevfik Fikret, Aşıkpaşazade'ye çekilmeyip, batmakta olan imparatorluktan ya da yabancılardan çıkarlar peşinde koşsa, yazdığı şiirlerin inandırıcılığı kalır mıydı?

Nâzım Hikmet, yıllarını cezaevlerinde geçirirken, bir gün olsun düşüncelerinde ve davranışlarında bir bulanma, yalpalanma görüldü mü?

Aziz Nesin, canına göz dikenler karşısında doğru bildiklerini söylemekten vazgeçti mi?

Memet Fuat, "Aç Kalmalı Sanatçı Ölmeli" demişti: "Aç kalmıyorsa, ölmüyorsa, kendisini istemeyenlerin, kendisine yer göstermeyenlerin çevresinde dönenip sıkışacak bir yer arıyor demektir. Pazarlık ediyor, anlaşıyor demektir. Uşak isteyen politikaların, ölüm kalım savaşına girişmiş tepeden tırnağa yalana boğulmuş politikaların, erdemsizliği erdem diye öne süren, insanları insanlara, ulusları uluslara düşman eden politikaların arasında... En güzel, en yüce düşüncelerin, ülkülerin ticaretini yapan, kârını bölüşen insanların, insancıkların, insanımsıların arasında...

Sanatçı aç kalmalı, ölmeli.

Ondan ötesi anlaşmalar, kollamalar, kalleslikler..."

Ancak neo-liberal saldırının devreye soktuğu post-modern zırvayla "Modernizmin manevi ızdırıp ve öfke yüklü çilekeş sanatçısı yerini lakayt, sorumsuz liberal sanatçı tipine bıraktı..." vurgusuyla İlyaz Bingül ekliyor:

"Soğuk Savaş'ın bitmesinin ardından, 'neo-liberalizm' olarak adlandırılan kapitalizmin küresel çapta güçlenmesi sanat dünyasının da karakterini değiştirmiştir. Neo-liberal ekonomik sistemde, ABD başta olmak üzere çalışma ilişkileri de değişim sürecine girdi; en büyük kârlar artık sanayide değil, hizmet, bilgi-işlem, tıp, hukuk, eğitim, reklam, sinema ve tabii ki finans sektörlerinde elde edilmeye başlandı, sanayinin emek-yoğun çalışma ve yaşama ilişkileri yerini bilgi-yoğun çalışma ve yaşama ilişkilerine bırakıyor.

1989 yılı ve sonrasında yaşanan küresel olaylar (Sovyetler Birliği'nin dağılması, Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi, küresel ticari anlaşmalar, Çin'in kısmen kapitalist bir ekonomiye yönelmesi, yeni Ortadoğu düzeni projeleri, demokrasinin gereği kimi katliamlar vb.) sanat dünyasının karakterini de değiştirdi. 1945-1970'lerde 'altın çağ'ını yaşayan kapitalizm on yıllık bir duralamanın ardından, ABD ve İngiltere başta olmak üzere, Türkiye'nin de dahil olacağı, 1980'lerin başından itibaren sanat dünyası süratle bu yeniden yapılanmanın sürecine girdi. Dünyanın dört bir yanını sanat etkinlikleri sardı; farklı ulusal, etnik kültürel kimlikler taşıyan ve Batı'nın göz ardı ettiği pek çok sanatçı ticari başarı kazandı. Sanat eseri fiyatları ve hacmi, hisse senedi piyasasıyla at başı gitmeye başladı: Finans merkezleri aynı zamanda en önemli sanat satış merkezi oldu. Sanat piyasası aynı zamanda sanat eserlerinin yatırım, vergiden kaçırma ve kara para aklama gibi çeşitli amaçlar için kullanıldığı ikincil bir spekülasyon piyasasıdır. Japonya'daki alıcılar, gayri menkul kârlarına konan vergilerden kaçın-

mak için sanat eseri alıyorlar.

Özel şirketlerin sponsorluğu ve kamu fonlarına bağımlı gerçekleşen sanatsal etkinlikler, şirketlerin sanata müdahil olması, hatta sanat yapıcı olması sanatçıları kendi kökeninden koparır-kopukturlar.

Sanatsal bir etkinlik olarak bienaller, festivaller ve onların sanatçıları yeni dünya düzeninde yeni ekonomik ve politik güçlerinin kültürel düzeyde hegemonyasına hizmet ediyor. Örneğin İstanbul Bienali; Türkiye'yi yöneten ve çekip çevirenlerin AB üyeliğine girmek için gerekli olan seküler ve neo-liberal standartlara uyum sağlandığının bir garantisini sergiliyor, arzuluyor...

Ürkütücü olan, sanatın neo-liberalizmin propagandasını yapması değil, neo-liberalizmin inşasında rol ve işlev üstlenmesi. Bu neo-liberal küreselleşme sanat dünyasını şirket enternasyonalizmini benimseyecek şekilde dönüştürmüştür.^[11]

VI) "Sanatçımız, proletarya partisini kutsallaştırmayıp..." (64. madde) ifadesindeki üzere sanat/ sanatçı için "kutsal" ve eleştirilip itiraz edilmeyecek, karşı çıkılmayacak hiçbir şey yoktur. Bu nedenle sanat/ sanatçı emir-komuta kapsamındaki bir kontrol mekanizmasının parçası olarak algılanıp sunulmamalıdır.

VII) "Sanatımız, DHD mücadelesine odaklanmış belirli planlara yoğunlaşarak üretilir. Sanatçılarımızın geliştirdiği çalışma planları herhangi bir plan olmayıp proletarya partisinin programına göre strateji ve taktiğine uygundur..." (65. madde) saptamasına dair söyleyebileceğimiz tek şey şu: Sanat/ sanatçı planlanamaz!

Bir şey daha: "Sanatımız, geniş halk kitlelerini örgütlemekten onların önderi olunamayacağını bilen sanatçılarımızca üretilir..." (73. madde) belirlemesine gelince; "örgütçü sanatçı" olabilir; ancak sanatçının "örgütçü" olması zorunlu değildir; yani "örgütçü" olmayan sanatçı da olabilir...

Evet, kültür, hiç kuşkusuz ki taşıyıcılığını, yorumlanışını, aktarıcılığını ve dönüştürücülüğünü insanların yaptığı bir birikimdir, ama aynı zamanda dar bir kadronun hiçbir zaman tam anlamıyla nüfuz edip dilediğince dönüştürmeyi başaramayacağı, çok boyutlu ve tarihsel bir birikimdir.

VIII) Kültür bahsine gelince: "Sanatımız, yaratmak istediğimiz Yeni Demokratik Kültürün gelişimini, bu kültüre öncü olan komünistlerin kültürel gelişimini de her an takip eder. Kültürümüzün gelişmesi için kolektif çabayı örgütlemeye çalışırken, kültürümüzde görülebilecek gerilemelere gecikmeden müdahale eder." (61. madde) ifadesi, "kültür"ü, dar bir "öncü" kadronun dilediği gibi biçimlendirebileceği, dönüştürebileceği bir alan olarak tahayyül etme yanılığından malûldür.

Evet, kültür, hiç kuşkusuz ki taşıyıcılığını, yorumlanışını, aktarıcılığını ve dönüştürücülüğünü insanların yaptığı bir birikimdir, ama aynı zamanda dar bir kadronun hiçbir zaman tam anlamıyla nüfuz edip dilediğince dönüştürmeyi başaramayacağı, çok boyutlu ve tarihsel bir birikimdir. Bu önermede sanata ayrıca "kültürel değişime öncü komünistlerin kültürel gelişimini" (hem de "her an") takip etme misyonunun biçilmesi, sanata aşırı ve altından kalkamayacağı bir misyon biçmek gibi gözüküyor.

IX) "Sanatımızın, çeşitli ulus ve milliyetlerden ezilenleri emekçi halkımızın, ezen sömürücü egemenlerine karşı verdiği mücadelede... MLM ile yoğurur, estetik kimyasını tutturur ve onu halka sunarak siyasi bilinci geliştirir..." (91. madde.)

Veya "Sanatımız, sanatçımızın duygu ve düşünceleriyle, halkın duygu ve düşüncelerinin birbiriyle kaynaştığı eserlerdir..." (116. madde.)

Ya da "Sanatımız, proleter bi-

linci gelişkin... çelik disiplinlerini, düşmana olan öfkelerini, yılmazlıklarını, gerçeklere dayanılarak anlatılır..." (121. madde.)

Vb'leri... Vd'leri... Sözü edilen "Sanatçı" mı Bolşevik Parti üyesi mi; veya "Sanat" mı Bolşevik Partisi mi? Karıştırılan galiba bu(nlar)...

X) "Sanatımız, kendi alanındaki çalışmalarını, proletarya partisinin belirli bir dönem için belirlediği görevlere bağlar" (139. madde) mı? Hayır!

Sanat ile sanatçının eşgüdüm hâlinde olduğu/ olacağı "Merkez Komitesi" olmaz/ olamaz!

"Militan sanatçı" (143. madde) vurgusuna gelince; şart değil! Örneğin Gorki, militan falan değildi...

XI) "Sanatımız, temel aldığı devrimci demokratik gerçekçilikle" (145. madde) ifadesindeki "devrimci demokratik gerçekçilik" belirlemesi örtük; açık açık "sosyalist gerçekçilik" demek en doğrusu ve dolayimsızı...

XII) "Sanatımız, yoz akımlara, beden ve ruh sağlığını olumsuz etkileyen..." (160. madde), "Sanatımız, bağımlılık yapan ilaç, uyuşturucu... maddelerin zararları konusunda geniş kitleleri uyarır..." (161. madde) türünden ayrıntılar gereksiz...

XIII) "Kadın" başlığı altında söylediklerinize -ana hatlarıyla- katılmamak mümkün değil; ama yashamın bu alanında gerçekleştirmeyi istediğiniz tüm dönüşümleri madde madde sanatın sırtına yüklemek? "Sanat ve Kadın" başlığı altında 11 madde sıralamak yerine, "Sanatımız, üzerlerindeki sınıfsal, cinsel ve ulusal baskıların kaldırılması ve onların üretimci-emekçi insanlar olarak özgürleşme mücadelelerinde kadınların yanında yer alır" gibi bir ifadeyle yetinmemek neden?

Başka bir deyişle, ayrıntılarla uğraşmak yerine kapitalist "Kültür Endüstrisi"ne karşı topyekûn tavır almak; sanat/ sanatçıdan bunu istemek, beklemek gerek...

Sürdürülemez kapitalizmin yabancılaştıracılığıyla "Modern

insan kendi ürettiklerinin kölesi durumunda"yken,^[12] Adorno ile Horkheimer'a göre, Kültür Endüstrisi çağında düzen, bedenleri serbest bırakır ve ruhlara saldırır. Artık düzen "benim gibi düşün ya da yok ol" demek yerine "Benim gibi düşünmemekte serbestsin. Yaşamını ve tüm sana ait olanları da koruyabilirsin. Ancak o andan itibaren aramızda bir yabancısın" demektir.

Bu düşünce ile Adorno ve Horkheimer, çağdaşları başka bir filozofun, varoluşçu Heidegger'in şu sözlerinde dile gelen görüşü paylaşmış olurlar:

"İnsanın günlük yaşam olanakları ötekilerin koyduğu ölçülerce yönetilir. Bu ötekiler belirli ötekiler değildir. Her öteki bütün ötekilerin yerine geçebilir. (...) Ötekilerin kimliği, ne bu ne de şu kimse, ne insanın kendisi ne bazı kimseler ne de hepsinin toplamıdır. Onların kimliği 'kimsesizlik' ya da 'herkes'tir."^[13]

Kültür Endüstrisi çağında birey bir yanılsamadır. Ancak bunun tek nedeni üretim araçlarının standartlaşması değildir. Bireye yalnız ve yalnızca genel ile mutlak özdeşleşmesini sorgulamadığı koşulunda tahammül edilmektedir. Birey artık sahte-bireydir. Birey, birey gibi görünendir. Modern birey, sürekli yeniden üretilen bir üründür. Benjamin'in sanat yapıtı için vurguladığı "halenin kaybolması" nitelemesi aslında modern birey için de geçerlidir. İnsanın da halesi yoktur artık.^[14]

Evet, burası çok önemlidir...

Çünkü karşımızda başkaldıran bireyi ve onunla varolan toplum-sallaşmayı yok eden, "made in capitalism" patentli "satılık sanat/sanatçı" gerçeği söz konusudur!

Örneğin "Müzeler, bienaller, sinema ve konser salonları şirketlerin logolarıyla donandı; kültürel alanda sermayenin denetimini 2009'da daha çok hissettik"^[15] diyor Yeşim Dinçer haklı olarak...

Julian Stallabras da, 'Sanat A.Ş.' başlıklı yapıtında "YDD'de Sanat" konusuyla bağıntılı olarak "çağdaş sanat ve bienalleri" irdelerken,

Görmüyor olamazsınız; kapitalizmin "kültür endüstrisi"yle popüler kültür veya başka deyişle piyasacı sanat anlayışı yaşamdaki güzelliği ortadan kaldırdığı gibi, sanatsal estetiği de yok ediyor. Debdebeli yapay güzellikler yaşamdaki gerçek güzellikleri gizliyor, çirkinlikleri güzellik diye sunuyor.

bunu gözler önüne serer...

1980'li yılların sonuna doğru; Stallabras'ın, "dizginsiz kapitalizm" dediği "neo-liberalizm" in ekonomik mantığıyla örtüşen bu dönemde ABD'nin sanat için ayırdığı fonlar üst düzeylere taşınır, çeşitlilik, farklılık ve melezlik çağdaşlığın ölçütleri olmaya başlar.

Konuya ilişkin şu saptama ilginçtir: "Moby Dick'in Kaptan Ahab'ı beyaz balınaya ne kadar bağımlıysa, sanat dünyası da ekonomiye o kadar 'göbekten bağlı'dır artık."^[16]

Evet, Philip Morris'in kehaneti doğrulanmıştır: "Bir şirketi büyük yapan sanattır!"^[17]

Ulaşılan nokta budur!

Örneğin 'Zaman' gazetesinde İskender Pala'nın, "Ülkemizin kabuk değiştirerek gelişmeye çalıştığı bir dönemdeyiz. Hepimiz, üzerimize düşeni yapmaktan sorumlu-yuz..."

Yeniden bir Türk burjuvazisi arıyor. Sanata destek verecek burjuvalar arıyor. Velhasıl kendini dönüştürecek bir sağ ayak arıyor!"^[18] deyişi...

Ya da dört kadın Hırvat küratörün, 'İnsan Neyle Yaşar?' sorusundan hareketle politik söylemi odağına yerleştirdiği Koç Holding sponsorluğundaki İstanbul Bienali'yle kültürün özelleştirilmesi...

Bienalin başlığı burjuva ve kapitalist sınıf için her zaman tehlikeli olması gereken 'İnsan Neyle Yaşar?' sorusuydu ama bienal Brecht'i bir dekor olarak kullanmaktan öteye gitmiyor, ya da Koç

Holding bu bienali kendisi için bir tehdit unsuru olarak görmüyordu!

Veya Doğan Hızlan'ın, "Alışveriş merkezlerinin sanata yararı var mı?" sorusunu, "Alışveriş merkezlerinin sanata yönelik işlevini daha fazla geliştirmesini dilerim" diye yanıtladığı "mantık(sızlık)"!

Yapayla gerçek arasındaki kavgayı; popüler kültür ve piyasacı anlayışa karşı başkaldırmayı; yani sanat ve sanatçının piyasalaştırılmasına karşı başkaldırıcı "olmazsa olmaz" kılıyor!

Görmüyor olamazsınız; kapitalizmin "kültür endüstrisi"yle popüler kültür veya başka deyişle piyasacı sanat anlayışı yaşamdaki güzelliği ortadan kaldırdığı gibi, sanatsal estetiği de yok ediyor. Debdebeli yapay güzellikler yaşamdaki gerçek güzellikleri gizliyor, çirkinlikleri güzellik diye sunuyor. Sannatta paranın saltanatının getirdiği estetik yıkımdır bu...

Bununla birlikte Robert C. Morgan'ın, "Araçların yarattığı sannallıkta gerçeklik tespit edilemez, yani gösterenler sadece kendilerine referans verdikçe ve hızla çoğaldıkça simülasyona ulaşılır" dediği koordinatlarda, "Sanatçının durumuna gelince, Morgan'a göre önce kendi olmalıdır; 'Sanatçı iktidarın karşısında olandır her zaman'. Sanatçı her zaman, her türlü sınırların ötesinde hareket etmelidir. Sanatçının, etik rolünü unutmadan, pozisyon alma gerekliliği vardır. 'Sanatçı için en büyük edim sanatçı olmamaktır'..."^[19]

Evet, artık piyasanın önerdiği/dayattığı bağlamda "Sanat, sanat olmayı reddetmelidir!

Öyle bir noktaya geldik ki, artık sanat sanat olmamaya yönelmeli, bu da şimdi yürürlükte olan estetik anlayışlardan kaçınmakla mümkün olacağına göre sanatın değillemesi (şimdiki sanat sanatın simülakrı/taklidi daha çok) olmalı. Şimdi post-modern sanat diyorlar, işte sanat post-modern olmayı reddedecek, sanat işi olmayı reddedip yeniden hâleli sanat eseri olmanın yollarını arayacaktır."^[20]

XII) Özetle diyeceğimiz şu:

"Siyasi bir bildirge" bu...

Yani bir "Manifesto"yu andıran çalışmanın tekrarı çok; yer yer de gereksiz...

Sanat/ sanatçıya gereğinden fazla önem atfedip, mistifiye edilirken; "sınıf" vurgusunda abartılar öne çıkıyor...

Ve sanat, dolayimsız, çırlıçıplak bir tarzda "araçsallaştırılıyor". Öyle ki, Deklarasyon'un bütününde, her bir "sanat" sözcüğü "parti" sözcüğüyle ikame edilebilir ve "Sanat Manifestosu" salt bu değişikliklerle bir "Siyasal Manifesto"ya dönüştürülebilir...

"Abartı" ve araçsallaştırma, bazen "israf" olurken, anlamın da yitirilmesine kapı açar...

Kanımsız sanat/ sanatçıyı "Negatif Diyalektik"le ele alıp irdelemek daha ilerletici olur...

"Negatif Diyalektik" der T. W. Adorno; yani "O, önceden bir hareket noktasına takılıp kalmaz. Hareket noktasının kaçınılmaz yetersizliği, düşündüğü şeydeki kendi kusuru, diyalektiğe düşünceler sunar."^[21]

Çünkü ve nihayetinde "Sanat... araca indirgenemeyen, çıkarsız bir özgürlük alanıdır."^[22]

NOTLAR

[1] Tolstoy.

[2] Bu konuda elbette yazıp çizdiğimiz şeyler oldu; bazılarını zikretmeden geçmeyelim: I) Temel Demirel, "Piyasa'nın 'Sanatı' ve 'Romanı'!!!!!!", Güney Dergisi, No:25, Temmuz-Ağustos-Eylül 2003... II) Temel Demirel, "Ne Olduğumuzu ve Unuttuğumuzu Anımsamak İçin Sanat Yeniden...", Damar Dergisi, No:154, Ocak 2004... III) Temel Demirel, "... 'Piyasa'nın Değil; İnsan(lık)ın Yasaları...", Eski Dergisi, No:28, Şubat 2004... IV) Te-

mel Demirel, "Vaftiz Babalarının Sanat-Kültür Endüstrisi", Eski Dergisi, No:33-34, Temmuz-Ağustos 2004... V) Temel Demirel, "Ekmekten Çok Onura Muhtacı...", Eski Dergisi, No:29, Mart 2004... VI) Temel Demirel, "Sanat (mı?)...", Bakış Gazetesi, Yıl:1, No:11, 13 Ekim 2005... VII) Temel Demirel, "Sanat ve Sanatçı: 'Ne', 'Nasıl' ve 'Niçin?' (Veya Toplumcu Duyarlılık ve Sorumluluk)", Yeni Kapı Dergisi, No:7, Ekim 2007... VIII) Temel Demirel, "... 'Sanatta Star Sistemi' ve Yazmak", Güney Dergisi, No:40, Nisan-Mayıs-Haziran 2007... IX) Temel Demirel, "... 'İktidarın Muhafız Görünümü Sözcülüğü' (mü?)", Deliler Teknesi, No:6, Kasım-Aralık 2007... X) Sibel Özbudun-Temel Demirel, "Sanat, Piyasa, Popüler Kültür ve İnsan(lık)", Esmer Dergisi, No:39, Mayıs 2008... XI) Temel Demirel, "Aşk ve Sanat", Esmer, No:53/7, Temmuz-Ağustos 2009; Yeni Kapı Dergisi, Temmuz 2009; Atak, Yıl:11, No:88 (91), Ocak 2010... XII) Temel Demirel, "Satılık 'Sanat' (Seviciileri)!", Çoban Ateşi, Yıl:3, No:114, 17 Aralık 2009; Çoban Ateşi, Yıl:3, No:115, 24 Aralık 2009... XIII) Temel Demirel, "Bienal mi? 'Her Suçlu Bir Burjuva, Her Burjuva Bir Suçludur!'", Devrimci Demokrasi, Yıl:8, No:162, 2-16 Ekim 2009; İnsancıl Dergisi, Yıl:20, No:232, Kasım 2009... XIV) Sibel Özbudun, "Kültüralizm Üzerine Notlar", İnsancıl Dergisi, Yıl:17, No:2007/03, Mart 2007... XV) Sibel Özbudun, "... 'Devrim' ve 'Kültür' Üzerine Çerçeve Düşünceler", Evrensel Kültür, No:197, Mayıs 2008; Esmer Dergisi, No:40, Haziran 2008... XVI) Sibel Özbudun, "Popüler Kültür Üzerine", Atak Dergisi, Yıl:10, No:85 (88), Ekim 2009; Atak, Yıl:10, No:86 (89), Kasım 2009; Odak, No:2009/3 (SN:31), Kasım 2009; Eylül, Yıl:1, No:2, Kasım-Aralık 2009... [3] Hakan Soydemir, "... 'Sanat'a Dair...', Tavrı, 2010/ 01, No:93, Ocak 2010, s.23. [4] "Sanat ve Sınıf", Eylül, Yıl:1, No:2, Kasım-Aralık 2009, s.3-4. [5] Karl Marx'tan aktaran Orhan Koçak, "Horkheimer ve Frankfurt Okulu", Akıl Tutulması, (Max Horkheimer, Metis Yay,

1990) için önsöz, s.19.

[6] T. W. Adorno'dan aktaran Ö. Naci Soykan, Müziksel Dünya Ütopyasında Adorno ile Bir Yolculuk, Ara Yay., 1991, s.43.

[7] Ö. Naci Soykan, Müziksel Dünya Ütopyasında Adorno ile Bir Yolculuk, Ara Yay., 1991, s.43.

[8] Max Horkheimer'dan aktaran Orhan Koçak, "Horkheimer ve Frankfurt Okulu", Akıl Tutulması, Metis Yay., 1990, s.36.

[9] Martin Jay, Diyalektik İmgelem, çev: Ünsal Oskay, Ara Yay., 1989, s.259.

[10] T. W. Adorno, Theorie Esthetique, Klincksieck, Paris, 1989, s. 287.

[11] İlyaz Bingöl, "Sanat(çı)lar, Felsefe(ci)ler Neyle Yaşar?", Birgün, 9 Kasım 2009, s.14.

[12] T.W. Adorno & Max Horkheimer, Dialectic of Enlightenment, Verso, 1989, s.121.

[13] Martin Heidegger, "Günlük İnsan ve 'Onlar' Alanı", çev: Akın Etan, Çağdaş Felsefe (Bediâ Akarsu, MEB, İstanbul, 1979), s. 232-233.

[14] T.W. Adorno & Max Horkheimer, Dialectic of Enlightenment, Verso, 1989, s.154.

[15] Yeşim Dinçer, "Kültür ve Sanat 2009'da Servet ve Güçle Kucaklaştı", Ekmek&Özgürlük, No:5, Ocak 2010, s.38.

[16] Julian Stallabrass, Sanat A.Ş., Çev: Esin Soğancılar, İletişim Yay., 2009, s.29.

[17] Julian Stallabrass, Sanat A.Ş., Çev: Esin Soğancılar, İletişim Yay., 2009, s.151.

[18] İskender Pala, "Para-Sanat İlişkisi", Zaman, 24 Kasım 2009, s.21.

[19] Fırat Arapoğlu, "Robert C. Morgan: Sanatı Yeniden Keşfedebilir miyiz?", Birgün, 16 Aralık 2009, s.15.

[20] Osman Çakmakçı, "Sanat; Kendisi Çalıp Kendisi Oynayan Soyutları!", Birgün Pazar, 17 Kasım 2009, s.15.

[21] T. W. Adorno'dan aktaran Ö. Naci Soykan, Müziksel Dünya Ütopyasında Adorno ile Bir Yolculuk, Ara Yay., 1991, s.24.

[22] Ali Şimşek, "Sanat mı, Zanaat mı?", Birgün, 15 Ocak 2010, s.15.



Özgürlük, sosyalizm ve gençlik

Giriş

Temel ücretli kölelik sistemi olan ve tarih sahnesine sınıflı toplumların sonucu olarak çıkan kapitalist toplumda, sömürülen sınıfların gençliği sömürü sisteminin tüm baskı ve acılarına hedef olmuştur. Kapitalist toplumun egemen sınıfı burjuvazi, emekçi sınıfların gençliğine daima taze ve ucuz işgücü gözüyle bakmış, varlığını belirleyen kâr hırsını tatmin etmenin bir aracı olarak görmüştür. Gençliğe bu temelde yaklaşan burjuvazi, onu daha fazla sömürmenin yol ve yöntemlerini bulup geliştirmiş, mevcut sömürücü düzenini gençliğe bir kâdermiş gibi kabul ettirmeye çalışmıştır. Burjuvazinin tüm çabası, gençliği kendi düzeninin uysal köleleri haline getirmek, onu düzenin sınırları içinde tutmaktır. Bunun için mevcut sistem her yolu deneyerek, gençliğin geleceğe yönelik istemlerini bu sistemin sınırları içinde tutmaya ve geleceğini karartmaya çalışmıştır.

Ne var ki, mevcut kapitalist sistemin bağrındaki temel çelişkiler gençliği artan bir şekilde etkilemeye ve mevcut düzene karşı tavır içine sokmaya devam etti/ediyor. Milyonlarca genç, mevcut kapitalist sistemin geleceklerini nasıl

kararttığını kendi yaşamlarında gördü, daha iyi bir gelecek için mevcut düzene karşı mücadelenin gerekliliğini kavradı, kavramaya devam ediyor. Toplumun sorunlarına duyarlılık, fedakârlık, ataklık vb. gençliğin yapısal özellikleri, daha iyi bir gelecek için mücadele bilinciyle birleşince gençlik ulusal ve toplumsal kurtuluş mücadelesinde önemli bir güç olarak yerini aldı, almaya devam ediyor.

Mevcut kapitalist toplumun temel sınıflarından biri olan işçi sınıfı saflarına, her geçen gün binlerce genç katılmaktadır. Teknolojinin gelişimi, çocuk ve kadın işgücünün sanayide kullanım alanını genişletirken, ucuz işgücü peşindeki burjuvazinin iştahını kabartmaktadır. Artan nüfus, işçi sınıfı saflarını genç işçilerle besleyen bir diğer etkidir. Gençliğin ucuz ve taze işgücü durumunda olması, temel hareket dürtüsü "daha çok kâr" olan burjuvazinin gençliğe "ilgi" sini arttırmaktadır. Genç işçiler, çoğunlukla en temel haklardan yoksun olarak ağır çalışma koşulları altında çalıştırılır ve böylece sömürünün en şiddetlisini sırtlarında hissederek. Genelde tüm emekçilerin, özelde genç işçilerin sendika, sosyal güvenlik vb. haklardan yoksun olarak asgari ücretin bile altında

çalıştırılmaları, kapitalistlerin genç kuşaklara yönelmesinin, onları bitmez tükenmez kâr hırsının tatmin aracı olarak görmesinin temelini oluşturuyor. Gençlik genel anlamda bu sorunlarla karşı karşıya iken, özel olarak Kürt/Kürdistan gençliği, inkâr, imha ve asimilasyon üzerine kurulmuş TC Devleti'nin tüm baskı ve zulüm politikalarıyla karşı karşıya. Kendi ana dilinde eğitim hakkı dahi olmayan Kürt/Kürdistan gençliği, ulusal mücadelede dün olduğu gibi bugün de yerini almaya devam ediyor. Ve TC'nin halkımıza karşı mevcut politikalarından en fazla etkilenen gençlik olmuştur/oluyor.

Gençlik deyince, bir nesnel ölçüt olarak ilk akla gelen, belirli bir yaş dilimini oluşturan toplumsal kategoridir. Ancak bu basit yaklaşım, bir sosyal kesit söz konusu olduğunda hiçbir anlam ifade etmez. Sadece bir görünüş olarak kalır. Bir sosyal kesit her şeyden önce, toplumun diğer kesitlerinden belirgin ve karakteristik farklı özelliklere sahip olması ve ortak istemler etrafında davranış birliği göstermesiyle ayrılabilir. Bu durum göz ardı edildiğinde her yaş grubunu bir sosyal kesit olarak nitelendirmek gerekir ki, bu imkânsızdır. Kendi çıkarları için gerçekleri çarpıtmayı görev bilen mevcut sistem ya da

egemenler dışında kimse böyle bir şeye ihtiyaç duymaz/duymamıştır. Aristo'dan günümüze kadar, idealist felsefenin temsilcileri gençliğin bu yönüyle hemen hiç ilgilenmemişlerdir. Dün mantık neyse bugün de aynıdır. Nasıl ki Aristo, gençliği "...ölçüt tanınamamak, ihtirasla hareket etmek, her şeyde aşırılığa kaçmak" şeklinde bir "hal" olarak tanımlamışsa, Hegel de farklı bir yaklaşımda bulunmayarak gençliği, "gerçekler karşısında hoşnutsuzluk ve aşamalar yapmak için hayalcilik" 'hal'i olarak tanımlamıştır. Her iki tanıma göre gençlik, erdemli olmayan, gerçekçi olmayan olumsuz bir ruh halidir. Kuşkusuz gençlik, onu toplumun diğer kesimlerinden ayıran bazı davranış özellikleri gösterir. Ama atılganlık, cesaret, dinamizm, yaratıcılık, yeniliğe açık olmak vb. olarak nitelendirilebileceğimiz bu özellikler, hiç de iddia edildiği gibi olumsuz şeyler değildir. Toplumun ve insanlığın daha iyiye, daha güzele doğru gitmesinden yana olan hiç kimse bu özellikleri birer kötülük olarak göremez. Aksine bu uğurda değerlendirilmesi gereken önemli bir dinamik olarak kavrar. Ancak toplumun gelişmesinden/değişmesinden çıkarları zarar görecektir olanlar için durum farklıdır. Onlar, mevcut sistemlerini korumak için gençliğe cephe alarak, onun bu özelliklerini yok edilmesi gereken birer kötülük olarak görürler. İşte bu nedenle salt günümüzde değil, sömürünün ortaya çıktığı ve egemen olduğu bütün sınıflı toplumlarda gençlik, egemen sınıflar ve kendi çıkarını onlara hizmet etmekte gören sosyal bilimciler tarafından dün olduğu gibi bugün de sosyal bir problem olarak ilan edilmiştir/edilmektedir. Özellikle üzerinde yaşadığımız coğrafyada ve ulusal sorunu çözümlenmemiş ender halklardan biri olarak gençliğimiz her türlü baskı ve zulümle birlikte "bölücü", "vatan haini" olmakla özdeş tutulmaktadır. Dün olduğu gibi bugün de bu yaklaşım devam etmektedir. Bugün için söyleyeceklerimize geçmeden önce kısa bir arka değerlendirme yapmak gerekiyor.

Özellikle 70'li yıllar Türkiye ve Kürdistan tarihine, gençliğin ideolojik ve politik duruşuna önemli etkilerde bulunmuştur. Bu dönemde özellikle üniversite gençliği kendisini devrimci, sosyalist olarak tanımlamış, ülke ve sınıf sorunlarına ilgi duymuş ve devrimci politikanın etkin bir öznesi olmak için yoğun bir çaba içerisine girmiştir.

Tarihin her döneminde sınıflara ve halklara bilinç dışarıdan götürülür. Bir grup "azınlık" teori oluşturup, dışarıdan bunu halka ve sınıfa taşır, ona mal etmekle uğraşır. Bu durum ister ilerici, ister gerici sınıflar için olsun, her iki durum için de geçerlidir. Bilinçli ve örgütlü bir "azınlık" oluşturamayan halklar veya sınıflar, ekonomik ve politik amaçlarını gerçekleştiremezler.

İşte, 1970'li yıllarda sosyalist, devrimci, yurtsever düşüncelerin oluşmasında ve ülkeye, halka, gençliğe taşınmasında, pratik ve örgütsel mücadelede esas yükü böylesi bir "azınlık" önderliğinde gençlik omuzlamıştır. Bu anlamıyla bugün de gençliğin çok önemli, hatta tarihsel bir rolü vardır. Kuşkusuz bugünün gençliği 70'li yılların gençliği değil, o zamandan bugüne çok şey değişti. Bu her açıdan böyledir. Dünyada yaşanan gelişmeler ve değişim en çok gençliği etkiledi. Kürdistan gençliği de hem dünyadaki gelişme ve değişimlerden hem ülkemiz Kürdistan'da meydana gelen değişim ve gelişmelerden etkilendi. Bu gelişim ve değişimleri ve bunların gençlik yapısına etkilerini kavramadan bugünün gençliğini de, komünist, sosyalist, devrimci, yurtsever görevlerini de kavramak olanaklı değildir.

Bugün Kürt/Kürdistan gençliğini ekonomik, toplumsal, politik, ideolojik ve kültürel açıdan değerlendirmemiz, içinde bulunduğu koşulları ve bir toplumsal kategori olarak durumunu ve bu durumun nasıl oluştuğunu belli bir tarihsel

perspektif içinde değerlendirmemiz gerekir. Bunun için de kısa bir tarihsel değerlendirme yapmak gerekir. Çünkü bu kısa tarihsel değerlendirme aynı zamanda bugünkü gençliği daha doğru kavramak, görev ve sorumluluklarını anlamak açısından önemli ve kaçınılmazdır.

1970'li yıllar ve gençlik

1960'larda başlayan ve bütün dünyayı etkisi altına alan gençlik hareketleri üzerinde yaşadığımız coğrafyayı da etkilemiştir. 1968'lerde bu durum başta Fransa olmak üzere doruk noktasına çıkmıştır. Tabii ki bu durum belirttiğimiz gibi Türkiye ve Kürdistan gençliğini de etkilemiştir. Özellikle 70'li yılların başındaki gelişmeler Türkiye ve Kürdistan tarihine, gençliğin ideolojik ve politik duruşuna önemli etkilerde bulunmuştur. Bu dönemde gençlik, özellikle üniversite gençliği kendisini devrimci, sosyalist olarak tanımlamış, ülke ve sınıf sorunlarına ilgi duymuş ve devrimci politikanın etkin bir öznesi olmak için yoğun bir çaba içerisine girmiştir. Bu dönemde diyebiliriz ki gençlik hiç olmadığı kadar toplumsal olaylara, politik gelişmelere duyarlı, dinamik, özverili ve samimi şekilde katılmıştır/sahiplenmiştir.

Üzerinde yaşadığımız coğrafyada gençlik dünyadaki gençlik hareketlerinden etkilenmiş, ancak bütün dünyada bir bakıma 68'in ateşi sönerken, bu coğrafyada başka bir boyuta sıçramış, 12 Mart askeri faşist darbesiyle kesintiye uğramış/uğratılmıştır.

12 Mart askeri faşist darbesiyle birlikte Türkiye devrimci hareketi yenilmiş, önderlerini tarihe iz bırakan direnişlerde yitirmiş, örgütsel yapıları dağılma boyutunda yenilgiye uğratılmıştır. Bütün bunlara karşın gençlikte, düşünsel ve ruhsal yapısında yenilginin izleri değil, direniş, daha etkin ve bilinçli olarak politik sorunlara müdahale etme düşünce ve ruhu egemen olmuştur. Kuşkusuz bu hareketler içerisinde Kürt/Kürdistanlı gençler de yer almışlardır. Bu gençler çoğunlukla emekçi sınıflardan gelmektedir. Bunlar dışında aynı

süreçte Irak-KDP'sinden etkilenen belli bir gençlik kesimi de vardır. Bunlar kendilerini Türkiye KDP'si ve DDKO içinde ifade etmişlerdir. Bu dönemde kendini burada ifade edenler de dâhil bir bütün olarak gençlik, ideolojik olarak sosyalizmden, ulusal kurtuluş hareketlerinden etkilenmişlerdir. Evet, 12 Mart askeri diktatörlüğü Türkiye devrimci hareketine yöneldiği gibi Kürdistan'daki devrimci-yurtsever örgütlenmelere, eğilimlere de yönelmiştir. Kürt halkını baskı ve işkencelerle, asimilasyon, imha ve inkâr politikaları ile teslim alma ve sindirme operasyonları uygulanmıştır. Bu baskı ve sindirme politikaları sonucu, 70'li yılların başında beliren eğilim ve örgütlenmeler büyük ölçüde dağıtılmıştır.

1970'li yılların ortalarından itibaren gerek Kürdistan'da gerekse Türkiye'de politik hareketlenmeler genel olarak bir gençlik hareketi olarak şekillenmiş ve gelişmiştir. 12 Eylül askeri faşist darbesine kadar gerek Kürdistan ve gerekse Türkiye'de onlarca hareket oluşmuştur. Belirttiğimiz gibi bunların büyük çoğunluğu gençlik hareketi olarak şekillenmiştir. Ve Kürdistan'da gelişen hareketlerin hemen hepsi kendisini ideolojik olarak devrimci, sosyalist ve yurtsever olarak tanımlamışlardır.

12 Eylül ve gençlik

Diyebiliriz ki, 12 Eylül askeri faşist darbesi bir karşı-devrim hareketidir. Bu hareketin en önemli hedeflerinden biri gençliktir. Ve gençliği bir bütün olarak apolitize etmektir. Bunu yapabilmesi için 70'li yılların genç kuşaklarını bir bütün olarak cezalandırması, politikaya ve toplumsal olaylara ilginin faturasının ne denli ağır olduğunu göstermesi gerekiyordu. 12 Eylül tam da bunu yaptı. Öyle ki, bir bütün olarak gençlik baskı, şiddet, işkence, tutuklama, hapis ve idam gibi yöntemlerle adeta ezildi. Binlerce genç işkencelerden geçirildi, tutuklandı, onlarca idam edildi, işkencelerde öldürüldü. Kürt/Kürdistan gençliği ise başta Diyarbakır Cezaevi uygulamaları olmak üzere

İdeolojik ve psikolojik saldırının çok önemli bir boyutu da kültürel alanda izlenen politikalar olmuştur. Mevcut sistem kendine göre yarattığı tipleri ve yaşam tarzını gençliğin önüne örnek alınması gereken modeller olarak sunmuştur. Diyebiliriz ki, 12 Eylül faşizmi bu alanda önemli bir başarı elde etmiştir.

onlarca cezaevinde, işkencehanelerde aynı uygulamalara maruz kaldı. Baskı, işkence, tutuklama ve teslim alma hedeflerini polisiye yöntemlerle gerçekleştirmek belli kısa sürede sonuç verebilir. Ancak uzun süreli bir apolitizasyon uygulaması, bunun kurumlaştırılması sonuç alabilir. Böylece gençliğin devrimci, sosyalist politikaya ilgisi en alt düzeye indirilebilirdi. Hatta tümünden ortadan kaldırılabilirdi. Bunu uygulayacak, geliştirecek bir kuruma ihtiyaç vardı. İşte, Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK) bu ihtiyacın ürünü olarak bizzat 12 Eylül generalleri tarafından kuruldu. YÖK'le birlikte baskı, cezalandırma, yılmırlığı içselleştirme politikalarına her düzeyde ideolojik ve psikolojik saldırı kampanyaları eşlik etmiştir. Görsel ve yazılı basın, okullar hatta sokak, sürdürülen bu kampanyanın etkin araçları ve alanları haline getirilmiştir. Her düzeyde sürdürülen bu ideolojik ve psikolojik saldırı hareketi sonuç vermiş; gençlik, özellikle de öğrenci gençlik içerisinde politikaya, özellikle sosyalist, devrimci politikaya karşı ilgisizlik, bireysellik ve bireyci yaşam ilişkileri gelişmeye ve egemen olmaya başlamıştır. Bu ideolojik ve psikolojik saldırı hareketinin çok önemli bir boyutu da kültürel alanda izlenen politikalar olmuştur. Mevcut sistem kendine göre yarattığı tipleri ve yaşam tarzını gençliğin önüne örnek alınması gereken modeller olarak sunmuştur.

Diyebiliriz ki, 12 Eylül faşizmi bu alanda önemli bir başarı elde

etmiştir. Yukarıda da değindik: 70'li yılların gençliği nezdinde devrimci, sosyalist, komünist politika ve bunun en önemli politik ve ahlaki özellikleri, kavramları mahkûm edilmiş, cezalandırılmıştır. Bütün bunların üzerine ise bireyci yaşamın en geri, en çürümüş biçimleri monte edilmiştir. Kısaca diyebiliriz ki, gençlik her yönüyle cendere içine alınmıştır. Topyekûn bu saldırılar karşısında korkuyu içselleştiren aileler de bu süreçte olumsuz bir rol oynamışlardır. Sistemin uyguladığı bu politikaların bilerek veya bilmeyerek etkin unsurları olmuşlardır. Hatta geçtiğimiz yıllarda Aktüel dergisinin gençlerle gerçekleştirdiği söyleşilerden anlaşıldı ki, 12 Eylül öncesi bir biçimde devrimci, sosyalist hareketle ilişkisi olanların büyük çoğunluğu, çocuklarını sosyalist, devrimci politikadan uzak tutmak için ellerinden gelen her şeyi yapıyorlarmış. Bu bugün için de geçerli. Gençlik üzerindeki baskılar bugün de devam ediyor. Bugün de gençliği politikanın dışında tutmak için her yömeme başvuruluyor. Bütün bunlar Kürt/Kürdistanı gençliğin ulusal mücadelede yer almasını engelleyememiştir. Bugün de engelleyemiyor. Ve giderek bir bütün olarak gençlik tepkilerini ortaya koyuyor. 1 Mayıs kutlamalarına gençlerin kitlesel katılımı bunun işaretidir.

Yukarıda değindik; bugün başta YÖK olmak üzere her türden gerici, faşist ve neo-liberal akım geniş gençlik kitleleri üzerinde etkin olmaktadır. YÖK eliyle uygulanan baskı ve asimilasyon politikaları bugün yeni bir boyut kazanmıştır. Newroz 130. sayıda yazdığımız gibi YÖK, üniversite dekanlıklarına gönderdiği talimatla özellikle Kürt/Kürdistanı gençlik üzerinde yeni bir baskı ve asimilasyon süreci başlatmıştır. Bir diğer yandan başta Fettullah Gülen cemaati olmak üzere onlarca cemaat ve tarikatın da hedefi gençlik, özelde Kürt/Kürdistan gençliğidir.

Bu süreci nasıl değerlendirmeliyiz?

Bir süredir dünya yeni bir kü-

reselleşme süreci yaşıyor. Yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte dünya sistemi de değişmiştir. Bu değişimle birlikte devlet yapısı, sınıf ilişkileri ve toplum bir bütün olarak yeniden dizayn ediliyor/edilmeye çalışılıyor. Yaşanan bu değişim ve dönüşümden komünist, sosyalist ve devrimci güçler de payını aldı, almaya devam ediyor. Dünyada yaşanan bu değişime, komünist, sosyalist ve devrimci güçler, başta SSCB olmak üzere sosyalist blok-taki çözülmeyle birlikte moral üstünlüğünün ve ideolojik-politik hegemonyasının ortadan kalkması nedeniyle cevap verememiştir. Komünist, sosyalist, devrimci hareketin etkisizliği yalnızca basit anlamda çözülüşle birlikte yaşanan yenilginin getirdiği moral çöküntü ile ideolojik-politik hegemonyanın ortadan kalkması değildir. Bir bütün olarak dünyadaki değişim ve gelişmeler karşısında kendisini yenilemeyen dünya komünist, sosyalist ve devrimci hareketi hala 20.yy örgüt ve örgütlenme modelleriyle mevcut sürece yanıt vermeye çalışmıştır/çalışıyor. Doğal olarak 20.yy örgüt ve örgütlenme perspektifleriyle dünyadaki değişim ve dönüşümleri açıklamakta, ona karşı tavrı almakta yetersiz kalıyor. Hala da birçoğu için bu durum gerçekliğini koruyor.

Evet, küreselleşmenin yarattığı değişimi kavrayıp ona göre konum alamayan mevcut yapılanmalar komünistlik, sosyalistlik, devrimcilik adına ya mevcut statükonun korunmasını ya da demokrasi-özgürlük-teknolojik ilerleme kavramlarının arkasına saklanarak küreselleşmeyi savunan noktalara sivrulmuşlardır. Küreselleşme ideolojisi son yıllarda özellikle sosyalist ve devrimci hareketin sembol ve değerlerini içselleştirerek kendini tanımlamıştır, tanımlamaya devam ediyor. Öyle ki demokrasi, özgürlük vb. kavramlar neo-liberal ideolojinin başat söylemlerini oluşturmaktadır. Hatırlanacağı gibi ABD Irak'ı işgal ederken bol bol demokrasi ve özgürlükten söz etmiştir(!) Bugün küreselleşme süreci siyasetin taşlarını yeniden dizerken, mevcut sos-

Evet, küreselleşmenin yarattığı değişimi kavrayıp ona göre konum alamayan mevcut yapılanmalar komünistlik, sosyalistlik, devrimcilik adına ya mevcut statükonun korunmasını ya da demokrasi-özgürlük-teknolojik ilerleme kavramlarının arkasına saklanarak küreselleşmeyi savunan noktalara sivrulmuşlardır.

yalist ve devrimci harekette de yeni bir saflaşma yaratmaktadır. Yaşanan bu saflaşmada doğru bir noktada olabilmeyen, küreselleşmeyi ters yüz edecek bir alternatif geliştirme-nin yolu küreselleşme ideolojisine ve onun sosyalist-devrimci hareket içerisinde yarattığı tahribata karşı ideolojik mücadele vermekten geçiyor. Yani küreselleşmenin bulanıklaştırdığı günümüz düşünce dünyasında komünist, sosyalist düşünceyi yeniden bir alternatif haline getirmek ideolojik mücadele ve ona uygun örgütlenmelerin yaratılması ile mümkündür.

Küreselleşme geniş anlamıyla sermayenin sınırsız hâkimiyet yetisi ve toplumsal hayatta derinlik kazanması anlamına gelmektedir. Küreselleşme kapitalizmin daha önceki dönemlerinde de sistemin eğilimlerinden birisi olmakla birlikte, üretim ve tüketim döngüsü hiçbir dönemde bu denli küresel boyutlara ulaşmamıştı. Kapitalizm zaman ve mekân kontrolünü yeni iletişim teknolojilerindeki ve üretim tekniklerindeki gelişmelerle birlikte kontrol altına alarak, daha önceki dönemin aksine uluslararası ticarete dayalı küresel eğilimini aşmış, üretim ve tüketim döngüsünü küreselleştirmiştir.

Bu dönüşüm kapitalizmin 1970'lerde girdiği krize de cevap verme amacını taşımaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası uygulamaya başlanan Keynesçi ekonomik model 1970'lerle birlikte eksik tüketim nedeniyle krize girmiştir. Fordist üretim tekniğinin şekillendirdiği, kitlesel üretim ve kitlesel tüketime

dayalı olan döngü, uluslararası pazarın tek tip standart mala ihtiyaç duyduğu boş bir pazar yapısı üzerinde uzun süre ayakta kalamamış, ancak pazarın doygunluğa ulaşması kitlesel üretimi karşılayacak tüketim talebini sürekli kılamadığından krize girmiştir. Fordist üretim modeli standart ve kitlesel üretime uygun olduğundan pazarın farklılığa dayanan tüketim ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte değildi, bu nedenle farklı ve parçalı üretim örgütlenmesini gerçekleştirecek olan post-fordist üretim teknikleri de kullanılmaya başlandı. Temel dinamiklerini üretim modelinde değişimin ve sermayenin küreselleşmesinin oluşturduğu yeniden yapılanma döneminin aktörü ve değişim öznesi devlet olmuştur. Devlet, kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlanmaya başlamıştır. Küreselleşmenin çözülmesinin anahtarı devletin değişen rolünün ortaya konulmasındadır. Küreselleşme tartışmalarının merkezinde devletin aldığı yeni konum bulunmaktadır.

Küreselleşme ile birlikte devlet ortadan kaybolmuyor ya da gücünü yitirmiyor, sürecin ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlanıyor. Fordist üretim modelinde olduğu gibi birbirini tamamlayan parçalar şeklinde tanımlanan ulus-devlet yapısı ve ulus-devletler aracılığıyla kurulan dünya sistemi bu dönemde üretim örgütlenmesinde olduğu gibi parçalanarak yeniden tanımlanıyor. Bu parçalanma ile ulus-devletler, -dünya sistemi hiyerarşisindeki yaşanan değişime benzer şekilde- yetkilerini ulusüstü kurumlara ve yerel kurumlara devrederek konum değiştiriyorlar. Bu dönemde yaşanan değişim yalnızca devletin ekonomik alanın aktif örgütleyicisi olarak sosyal devlet özelliklerinden sıyrılması ve yeni dönemin hukuki-idari zeminini hazırlayacak düzenleyici rolünü üstlenmesi ile açıklanamaz. Devlet, 1970 sonrasında uygulanan neo-liberal ekonomi politikaları ile birlikte sosyal alandan çekilmeye, bu alanları özelleştirmeler yoluyla sermayeye devretmeye başlamıştır.

Devletin yaşadığı dönüşümün tamamlanması ulus-devlet yetkisinin yereller ve ulusüstü kurumlara devredilerek parçalanması ile sağlanmaktadır. Devlet, sermaye lehine bulunduğu alanlardan çekilerek ve sermayenin sınırsız hareketine olanak sağlayacak düzenlemeleri yaparak mekân esnekliğini olanaklı kılmaktadır. Aynı zamanda hem düzenleyici güç olması hem de hala sermayenin en önemli zor aygıtı olmaya devam etmesi nedeniyle sistem içerisindeki merkezi rolünü korumaktadır. Devletin değişen yapısının ortaya konulması küreselleşmenin anlaşılması ve mücadele biçiminin ortaya konulması bakımından önemlidir.

Küreselleşme ile birlikte dünya hiyerarşik yapılanması yalnızca ulus-devletler arasındaki tanımlı ilişki olmaktan çıkarak, ulusüstü kurumlar, ulus-devlet ve yereller arasında gelişen daha karmaşık bir hal almıştır. Artık yereller, bir ağ şeklinde işleyen sistemde ulus-devlet yapısını atlayarak çok uluslu şirketlerle ve ulusüstü yapılarla doğrudan ilişkiye geçebilmektedir. Küreselleşme süreci solun temel bölüne haline gelmektedir. Sol, süreci kavrayışı ve mücadele biçimi ile saflaşmaktadır. Bugün sol içinde belirgin olan iki saflaşma; küreselleşmeye karşı ulus-devleti savunma temelinde oluşan milliyetçi-ulusalcı cephe ile küreselleşmenin önlenemez bir süreç olduğunu, içerisinde ufak tefek düzenlemeler yapılmasını savunan ya da küreselleşmenin kimi ilerici yanlarından tutarak süreci olumlayan sol-liberal cephe arasındadır.

Sol adına küreselleşmenin savunulması ve bu süreçte sola küreselleşmenin düzenlenmesi rolünün biçilmesi liberal ideolojinin hegemonyasında aranmalıdır. Sol ideolojik krizini aşamadığı, sosyalizmi yeniden alternatif olabilecek bir ideoloji olarak tanımlayamadığı sürece bu bulanıklık, kafa karışıklığı ve sol adına düzenin kimi restorasyonlarının ilerici kabul edilerek sürecin savunulması yaşanmaya devam edecektir.

Küreselleşme ile birlikte sermaye

Devletin yaşadığı dönüşümün tamamlanması ulus-devlet yetkisinin yereller ve ulusüstü kurumlara devredilerek parçalanması ile sağlanmaktadır. Devlet, sermaye lehine bulunduğu alanlardan çekilerek ve sermayenin sınırsız hareketine olanak sağlayacak düzenlemeleri yaparak mekân esnekliğini olanaklı kılmaktadır.

birikim modelini devletten tamamen bağımsızlaşarak kurmaya çalışmaktadır. Bu alanın sermaye tarafında yeniden belirlenmeye çalışılması Türkiye’de olduğu gibi bürokratik devlet yapısı ile sermaye arasında kimi çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır. Bu çatışmaların ideolojik alandaki yansıması ise ulus devlet-değişim ikileminde bir tartışma zemininin doğmasıdır. Sol da kendi alternatif projesini yaratamadığı ölçüde mevcut ikilem içerisinde kendisini konumlandırmaktadır. Bugün gerekli olan, bu kısır düzen içi çatışma noktasını aşacak, solu alternatif olarak ortaya çıkaracak ideolojik bir yarılmanın ortaya çıkmasıdır. Bu ideolojik yarılma bir yandan statüko-değişim ikileminde sürdürülen tartışmaları aşarak başka bir dünya, başka bir Türkiye perspektifi ile alternatif oluştururken, solun yaşadığı ideolojik krizi de aşma noktasında olmalıdır. Bunun bugünden yarına yapılamayacağı ortadadır, ancak bugün yapılacak işler ve söylenecek sözler bu perspektifle kurgulandığında sözü edilen ideolojik yarılma sağlanabilir. Solun yeniden toplum nezdinde kabulünün ve inandırıcılığının sağlanması, devrimin ve sosyalizmin yeniden alternatif haline gelmesi ancak bu alanda sağlanacak ideolojik hegemonya ile mümkün olacaktır.

Küreselleşme sürecinde gençlik

Bir süredir gençlik ekonomik ve kültürel olarak neo-liberal toplumsal dönüşümün öznesi konumun-

dadır. Yukarıda kısaca değindiğimiz gibi 12 Eylül öncesi farklı bir dönüşümün öznesi olan gençlik, 12 Eylül sonrasında ise “sermaye ve rejimleri gençliğe yönelik olarak ‘ideolojiye ve siyasete hayır’ deyin, akılcı (rasyonel) davranın, dünyayı kurtarmayı bırakıp kendinizi kurtarmaya bakın, devletin ve şirketin uysal bireyi olarak para kazanın, cinselliğinizi yaşayın” vb. uyarı yönlendirmeleri ...” (21.yy Özgürlük ve Sosyalizm Manifestosu, S;73, Gün Yayıncılık) ile kontrol altına alınırken, diğer taraftan Türk-İslam Sentezi ve tüketim kültürü ile şekillendirilmeye başlamıştır. Denilebilir ki, 12 Eylül sonrası gençliğin kimliği bu eksende oluşmuştur. Salt bu coğrafyada değil. Küreselleşme süreci ve neo-liberal politikalarla tüm dünyada tüketim kültürü ile şekillenen, kimliğini ne kadar tükettiğinden ve tükettiği nesnelerin markasından alan bir kuşak ortaya çıkmıştır. Üzerinde yaşadığımız coğrafyada ise bu kimlik adeta pompalanmış, Türk-İslam Sentezi ile milliyetçilik ve İslamcılıkla tamamlanmıştır. Öyle ki devlet desteğinde cemaat ve tarikatların örgütlenmesinin önü açılmıştır. Özellikle Kürt/Kürdistanı gençlik arasında... Bütün bu dönem boyunca sosyalist hareketin etkisizliği, alternatif bir düşünce ve yaşam biçimi olarak ortada olmaması, görsel ve yazılı medya ile sunulan bu kültürün tek yaşam biçimi olarak benimsenmesine yol açmıştır.

Evet, 12 Eylül sonrasında oluşturulan yaşam kültürü temelde gençlik üzerinden biçimlenmiştir. Mevcut sistem gelişen yeni teknolojileri kullanabilen, yabancı dil bilen yani şehirli ‘beyaz Türk’ bir gençlik kuşağı ortaya çıkarmıştır. Aynı yöntem Kürt/Kürdistan gençliği üzerinde de uygulanmış, kendi varlığını, kimliğini inkâr edenler, asimile olanlar da bu şehirli ‘beyaz Türk’ kategorisinde yer alabilmişlerdir. Bu kuşak bütün dünyada olduğu gibi bu coğrafyada da ‘yupiler’ olarak adlandırılan iş dünyasının yeni prensleri olmuşlardır. Bu ‘ayrıcalıklı’ gençlik kuşağı dışında kalanlarda neo-liberalizmin sun-

duğu geleceksizlik ile sistem içerisinde kendisine yer edinmek için rekabet içerisine girmiştir. Gelecek kaygısı ile sesini çıkarmayan, toplumuna, birbirine hatta kendisine yabancılaşan gençlik, tüketim kültürü ve onun sembolleriyile kendini tanımlama biçimi bulmuştur. Belirtildiği gibi kültürel alanda özne konumunda olan gençlik, aynı zamanda ekonominin içerisinde de daha aktif bir unsur olarak yer almaya başlamıştır. Öyle ki teknik ve meslek liseleri atölyeler için ucuz iş gücü üretim merkezleri haline gelmiştir. Yine bu süreçte bilim üreten merkezler olması gereken üniversiteler adeta ticarethaneye dönüştürülmüş, piyasa için teknik bilgi ve eleman ihtiyacını karşılayan merkezlere dönüştürülmüştür. Teknik ve meslek liseleri ve üniversitelere adım atan gençler daha ilk günden itibaren piyasa için 'stajer' adı altında ucuz işgücü olarak kullanılmaktadırlar. Yaşanan bu rekabet sürecine dâhil olamayanlar ise toplumsal sistemin dışına itilmiş, en kirli işlerde en ucuza kullanılan -deyim uygunsu- araca dönüştürülmüşlerdir.

Evet, neo-liberal politikaların ortaya çıkardığı yoksulluk ve işsizlik gençliği de tanımlamaktadır. Geçmiş dönemlerde eğitimle yoksulluğu yenmek bir nebze mümkün iken, bugün üniversiteyi bitirenler bile işsizler ordusuna katılmaktadır. İşsizlerin önemli bir bölümü gençlerden oluşmaktadır. Zaten uygulanan neo-liberal politikalar neticesinde üniversiteyi kazanmak/okumak demek bir servet harcamak demek. Çünkü uygulanan neo-liberal politikalarla eğitimin her düzeyi paralı hale getirilmiştir. Artık eğitimde başat konumda olan özel okullar ve dersanelerdir. Bu ise eğitim kurumlarının emekçi çocuklarına tamamen kapatılması demektir. Yani yasalarla sağlanan eşitlik, gerçek yaşamda özü boşaltılarak biçimsel kılınmıştır. İşte tam da bugün, parası olmayanın yok sayıldığı neo-liberal saldırıya karşı gençliğin farklı alanlardaki konumlarını ve taleplerini dikkate alan, farklı alanları bir programatik

Ülkemizde onlarca yıldır süren kirli savaş ve zorla göç sonucu şehirlere yığılan, barınma, beslenme, iş, eğitim, sağlık vb. temel sorunlarla boğuşmak zorunda kalan Kürt nüfus içinde çocuk ve gençlerin oranı fazladır. Bunlar, buralarda en ağır işlerde güvencesiz şekilde, çok az ücretler karşılığında çalışmak zorunda kalmaktadır.

etrafında bir araya getiren, gençliğin kendisini ifade edebileceği bir alan, kimlik ve yaşam kültürü sunan merkezi bir gençlik örgütlenmesi bir ihtiyaç olarak kendisini dayatıyor.

Bugünkü durum

Gençlik denildiğinde genelde 'öğrenci gençlik' anlaşılmaktadır. Oysa gençlik başka kesimleri de kapsamaktadır. Öğrenci gençliğin dışında işçi-emekçi gençlik, köylü gençlik, işsiz gençlik de vardır. Bunların ortak sorunları olduğu kadar, farklı sorunları, farklı ilgi alanları da vardır.

a) İşçi-emekçi gençlik: Bu kesim geçici mevsimlik işçilikten tutun garsonluk, inşaat işçiliği, vb. her alanda çok az ücretle sigortasız, sendikasız, hiçbir güvencesi olmadan çalışmaktadır. Bu kesim önemli bir gençlik potansiyelini oluşturmaktadır. Bunların içerisinde hem öğrenci olup çalışanlar olduğu gibi, hem de eğitimsiz ve hiçbir mesleği olmayan, aile bütçesine katkı için çalışmak zorunda kalanlar da var. Ülkemizde onlarca yıldır süren kirli savaş sonucunda zorla göç etmek zorunda bırakılan, göç sonucu şehirlere yığılan, barınma, beslenme, iş, eğitim, sağlık vb. temel sorunlarla boğuşmak zorunda kalan milyonlarca Kürt/Kürdistanlı nüfus içinde çocuk ve gençlerin oranı çok fazladır. Bunlar, buralarda en ağır, en zor işlerde güvencesiz şekilde çok az ücretler karşılığında çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu kesim içerisinde düzenli ve sürekli bir işte çalışanların

sayısı son derece sınırlıdır.

Kuşkusuz işçi ve emekçi gençliğin sorunları toplumun ekonomik ve siyasal sorunlarından farklı değildir. Ama eğitim, geleceksizlik, güvensizlik, düzenli beslenme vb. sorunları vardır. Tabii ki bu kadar ağır toplumsal ve kültürel sorunlar ile ulusal sorun arasında doğrudan bir ilişki vardır. Esas olarak ülkemiz gençliğinin yaşadığı bu ağır toplumsal sorunlar ülkemizin ilhak/sömürge konumundan, uygulanan ilhakçı/sömürgeci imha, inkâr ve asimilasyoncu politikalarından kaynaklanmaktadır. Kısaca işçi ve emekçi gençlik ulusal soruna ilgisiz olmadığı/olmayacağı gibi, yaşamını her yönüyle derinden etkileyen ekonomik-toplumsal sorunlara da ilgisiz olamaz/olmamalıdır.

b) Köylü gençlik: Hayvancılık ve tarım üretimiyle uğraşan gençliğin sayısı düne göre azalmıştır. Artık eskisi gibi içine kapanık bir köy yaşamı yoktur. Gençliğin bu kesimi dünyada olup bitenleri anında öğreniyor. Dünyadaki gelişmeler ve onlarca yıldır ülkemizde süren kirli savaş nedeniyle kırsal yaşam önemli bir değişimi ve alt üst oluşu yaşamıştır. Yine de burada yaşayan gençliğin örgütlenmesi ertelenmez önemli bir görevdir.

c) İşsiz gençlik: İster öğrenci olsun, ister olmasın TC'nin kendi resmi verilerine göre bile gençliğin büyük bir çoğunluğu işsizdir. İşsizlik en önemli sosyo-ekonomik sorunların başında gelmektedir. Çalışabilir durumdaki nüfusun önemli bir oranı işsizdir. Zorunlu göçle birlikte işsizlik büyük boyutlara ulaşmıştır. Bugün işsizlik, her türlü toplumsal, kültürel ve ahlaki yıkımın ve bozulmanın temellerinden birini oluşturmaktadır. Zorunlu göçle metropollerin varoşlarına yerleşen işsiz Kürt/Kürdistanlı gençlerin yüz kızartıcı suçlara bulaşmalarının en önemli nedenlerinden biri işsizliktir. Kuşkusuz bunun nedeni ilhakçı/sömürgeci sistemdir. Onun uyguladığı ekonomik, politik, toplumsal ve kültürel politikalar ve onun uyguladığı politikalar

karşı programatik bir tavır almadan bu sorunu köklü bir biçimde çözmek mümkün değildir.

d) Öğrenci gençlik: Asıl üzerinde durmamız ve bir hareket biçiminde yeniden örgütlenmesi gereken bu kesimdir. Bunun ana eksenini ise üniversite gençliğidir. Ama ortaöğretim, lise ve özellikle meslek liseleri göz ardı edilmemeli. Çünkü bugün meslek liseleri özel bir önem arz eder konuma gelmiştir. Bunun üzerinden atlanmamalı. Mevcut sistem ve sermaye de bunu bildiği için bugün meslek liselerine özel bir önem vermektedir. Çünkü geleceğin kalifiye ara elemanları buralarda yetişmektedir.

Yukarıda belirtmiştik, gençliğin Kürdistan ve Türkiye devrimci mücadelesi içerisinde önemli bir rol oynadığını. Bu dün olduğu gibi bugün de böyledir. Bunun böyle olduğunu mevcut sistem de bildiği için gençliği kontrol altında tutmak için her yola başvurmuştur/vurmaktadır.

12 Eylül Anayasası ve YÖK bunun başında gelmektedir. YÖK'ün en temel işlevleri; gençliği kontrol altında tutmak, politikayla ve toplumsal olaylarla ilgilenmesini önlemek, üniversitelerin özerk ve bilimsel çalışma olanaklarını ortadan kaldırarak birer kışla haline getirmek biçiminde özetlenebilir. Hele en son dekanlıklara gönderdiği talimatı da buna eklersek bu daha net anlaşılır. (Bununla ilgili Newroz 130. sayıdaki yazıya bakılabilir.) Kuşkusuz bu kurumlaşma biçimi, eğitim düzeyini, üretimin niteliklerini düşürdüğü gibi, özgür düşünme ve araştırma yapabilme, bilimsel araştırma yapma olanaklarını da ortadan kaldırıyor.

Bu siyasal ve hukuki kurumlaşmanın yanı sıra öteden beri uygulanmakta olan neo-liberal politikalar eğitimi, üniversiteleri de kapsamı içine almış bulunuyor. Buna karşı öğrenci gençliğin belli bir direnişi olmasına rağmen neo-liberal saldırı politikaları bu alanda uygulanmaya başlanmıştır. Bu, eğitimin, üniversitelerin ticarileştirilmesi, bu alanların birer ticari

Üniversitelerde okuyan çok sayıda Kürt/Kürdistanlı genç var. Bu gençlik, kendilerini doğrudan ilgilendiren harçlar, burslar, YÖK baskısı, üniversitelerin ticarileştirilmesi ve geleceksizlik kaygısı gibi sorunlara kayıtsız kalabilir mi? Bunu doğrudan politik mücadele gerekçesiyle görmezden gelebilir mi?

kurum haline getirilmesi anlamına geliyor. Yükseltilemeyen harçlar, sınırlandırılan ve giderek kaldırılmaya çalışılan burslar, meslek ve iş olanaklarının son derece sınırlandırılması bu politikaların bir sonucudur. Eğitimin ticarileştirilmesi ile gençlikte "geleceksizlik" kaygısının önemli bir sorun haline gelmesi aynı sürecin iki temel etkenini oluşturmaktadır.

Kuşkusuz neo-liberal politikalar, üniversitelerin sıkı yönetimi konumundaki YÖK, üniversite gençliğinin en önemli sorunları ve hedefleri konumundadır. Bu, aynı zamanda akademik demokratik mücadelenin kapsamını ve hedeflerini de anlatmaktadır. Ancak buradan bu mücadelenin kendi başına bir anlam ifade edeceğini düşünmek gibi bir sonuç çıkmamalıdır. Tersine YÖK de, neo-liberal politikalar da mevcut düzenin, iktidarın, onun iç ve dış ilişkilerinin temel bir parçası niteliğindedir. Yani üniversite gençliğinin yaşadığı temel sorunlar, aynı zamanda mevcut düzenin uyguladığı temel politikaların bir parçasıdır. Dolayısıyla mevcut düzene karşı mücadeleye bağlanmamış akademik demokratik mücadelenin devrimci bir anlam kazanmayacağı açıktır. Yine sonuç alıcı bir nitelik ve biçim kazanması da mümkün değildir. Ama üniversite gençliğinin temel akademik demokratik sorunlarını ve taleplerini görmezden gelerek bir gençlik hareketini geliştirmek de mümkün değildir, aynı zamanda doğru da değildir. Bu ikisini doğru bir perspektifle birleştirmek kaçınılmazdır.

nılmazdır.

Hemen belirtmemiz gerekir ki; Kürt/ Kürdistanlı gençlik üzerinde uygulanan eğitim sistemi, her düzeyde ve her aşamada, ilhakçı/sömürgeci eğitim sistemidir. Asimilasyoncu, Türkleşmeyi ve her açıdan kendi gerçekliğinden koparmayı, halkına, birbirine ve kendine dahi yabancılaştırmayı esas alan bir eğitim sistemidir. Dolayısıyla bu eğitim sistemini stratejik olarak reddetmek, buna karşı cepheden ilkesel bir tavır almak kaçınılmazdır; bu, yurtseverliğin olmazsa olmaz bir gereğidir. Kürt dili, eğitim dili olarak kullanılmadığı gibi, herhangi bir biçimde kullanılmasına da izin verilmemektedir. İlhakçı/sömürgeci sistem sürdürdüğü sürece eğitimin bu temel niteliği değişmez. İlhakçı/sömürgeci eğitim sisteminin bu niteliğine rağmen Kürt/Kürdistanlı gençlik bu eğitim kurumlarında okumaktadır, bu da nesnel bir gerçekliktir. Dolayısıyla eğitim sisteminin bu temel yapısını hiçbir zaman unutmadan eğitim sürecinde bulunan gençliğin güncel sorunlarına devrimci, sosyalist bir perspektifle bakmak zorunludur.

Türkiye ve Kürdistan'daki üniversitelerde okuyan çok sayıda Kürt/Kürdistanlı genç var. Bu gençlik, kendilerini doğrudan ilgilendiren harçlar, burslar, YÖK baskısı, üniversitelerin ticarileştirilmesi ve geleceksizlik kaygısı gibi sorunlara kayıtsız kalabilir mi? Bunu doğrudan politik mücadele gerekçesiyle görmezden gelebilir mi? Yine bununla ilgili kendi yanı başında gösterilen direnişlere seyirci kalabilir mi?

Eğer yanıtımız "hayır" ise o zaman, öğrenci gençlik bu konuda kendisini her açıdan donanımlı kılmak durumundadır. Önce bilinç düzeyinde, bununla birlikte örgütlenme ve eylemsellik alanlarında bunu yapmak durumundadır.

Nasıl bir gençlik örgütlenmesi

Newroz gazetesinin çeşitli sayılarında yazdığımız kimi yazılarda nasıl bir gençlik örgütlenmesi ile ilgili kısmi belirlemeler yapmıştık. Aslında bu sorunun cevabı yazının

önceki bölümlerinde bir biçimde mevcuttur. Bunları daha somutla-
mak gerekirse;

farklı alanlarda yaşayan genç-
lerin sorunlarını gören ve onları
ortak bir programla bir araya
getirmeyi, ortak mücadele içine
katabilmeyi başaran bir gençlik ör-
gütlenmesi. Örgütlenmenin temel
noktası her alanda gençlerin kendi-
sini ifade edeceği alanlar yaratmak
ve bu alanlar içerisinde alternatif
bir yaşamı kurmaktan geçmektedir.
Üniversiteler gençlik örgütlenmesi
için diğer alanlara göre merkezi bir
öneme sahip olsa da, yalnızca üni-
versiteye ya da yalnızca mahalleye
sıkışan örgütlenmelerin etkili olma
şansı bulunmamaktadır. Bir alana
sıkışıp kalan, diğer alanlarla bağı
kurulamayan bir gençlik hareketi
bazı dönemlerde kısa süreli etkiler
yaratır. Ancak bu etkiler geniş-
leyemez ve giderek daralır, yok
olurlar. Bir diğer nokta ise bugün,
başta yaşanan yoksullaşma olmak
üzere birçok nokta bütün alanları
ortaklaştırmaktadır. Bu nedenle
farklı alanları ortak bir program
etrafında birleştirebilmenin ola-
nakları mevcuttur. Bu çerçeveden
baktığımızda; oluşturulacak genç-
lik örgütlenmesi merkezi bir yapıya
sahip olmalıdır. Merkezi yapıdan
kasıt, ilk etapta farklı alanlardaki ve
yerlerdeki çalışmaları ortaklaştıran,
ülke çapında merkezi koordinas-
yonunu sağlayan bir örgütlenme-
dir. Çünkü daha ilk başta birçok
oluşumun yaptığı gibi bir grubun
bir araya gelerek bir merkezi örgüt
kurduk demesiyle bir gençlik örgü-
tü oluşturulamaz. Bu merkezi koor-
dinasyonun görevi, farklı alanlarda

ve yerlerde yürüyen çalışmaları
merkezi bir örgütlenme içerisinde
bir araya getirmektir. Yine bu mer-
kezi koordinasyonun görevi, yerel-
lerde oluşan çalışmaları koordine
etmek, yerel örgütlülükler yaratmak
ve giderek bunu merkezileştirmek,
yani merkezi bir gençlik örgütü
oluşturmaktır. Eğer böylesi bir mer-
kezi koordinasyon oluşturmazsak,
yapılan çalışmanın hedefi ve etkisi
çalışmanın yapıldığı alan ve yerle
sınırlı kalacak, farklı bir noktaya
taşınamayacaktır. Yani hedeflediği-
miz noktaya ulaşamayacaktır.
Oluşturacağımız gençlik örgütlen-
mesi yerellere dayanmalıdır. Yani
yerelin merkezi perspektifi hâkim
olmalı. Yani oluşturulacak gençlik
örgütlenmesi kendisini aşağıdan
yukarıya doğru, demokratik bir
işleyişe sahip, yerel ayakları üze-
rinde yükselen bir yapı olmalıdır.
Yerellerin bulundukları alanların
sorunlarından yola çıkarak yürüt-
tükleri çalışmaları, merkezi poli-
tikayla diyalektik bir bütünlük ha-
linde belirlenmelidir. Yerel-merkez
ilişkisi bir yandan yerellerin kendi
içine sıkışıp kalan yapılar olmasın-
nın önüne geçerken, diğer yandan
da yerelleri yok sayan merkezi
belirleyiciliği engelleyecektir.
Yaratacağımız gençlik örgütü
çoğulcu bir yapılanma olmalıdır.
Evet, bugün gençlik alanında farklı
noktalarda duran, farklı nedenlerle
mevcut sisteme muhalif olan geniş
bir gençlik kesimi bulunmaktadır.
Yaratacağımız ya da hedefimiz
olan bağımsız gençlik örgütlenmesi
farklı alanlardaki bütün muhalif
unsurları kapsamayı önüne hedef
koymalıdır. Kapsamak, çizilen

ideolojik hat doğrultusunda bu
farklılıkları kendi içerisinde dö-
nüştürmek değil, aksine farklılık-
ların ortak programa şekil verdiği
ve kendilerini ifade edecek alan
bulduğu çoğulcu bir yapılanma
yaratmaktır. Çoğulculuktan ve
kapsayıcılıktan kastedilen, farklı
noktalarda duran gençlik örgütlen-
melerinin 'platform' biçiminde bir
araya getirilmesi kesinlikle değildir.
Bağımsız bir gençlik örgütlenme-
sinin bileşenleri ortak bir projenin
etrafında bir araya gelecek olan
gençlerin tamamıdır.

Bağımsız bir gençlik örgütlen-
mesi; kendi hiyerarşisine sahip,
partiden bağımsız, iç ilişkilerinde
demokratik merkezîyetçilik ilkesi-
ni savunan bir örgüttür. Bağımsız
gençlik örgütlenmesinden "gençlik
her yönüyle bağımsızdır" anlayışı
çıkınamalı. Gençlik ideolojik-poli-
tik ve düşünsel bazda partiden
bağımsız olamaz. Parti ile gençlik,
bu anlamda birbirlerini tamamlas-
yan, birbirlerini geliştirip güçlen-
diren diyalektik bir bağın varlığını
savunur.

Son olarak, gençlik hareketi
birçok yapılanmanın yaptığı gibi
salt üniversite sorunları üzerinden
kendisini tanımlayan, üniversite ve
üniversite gençliğiyle sınırlı ola-
maz. Kuşkusuz böylesi bir oluşum
belki zaman içerisinde üniversiteyi
aşarak önemli bir güç olma po-
tansiyeli taşısa da bu durum anlık
ve geçici olacaktır. Bu nedenle
gençlik örgütlenmesi kendisini
salt öğrencilerle sınırlı tutmadan
gençliğin bütün kesimlerini ortak
bir mücadele programı etrafında
birleştirmeyi önüne koymalıdır.



Yeni bir değer teorisi üzerine bir deneme

“Değer”, “Değer Teorisi” kavramlarının birçok kişiye güncellikten uzak, yabancı, anlaşılmasız gelebileceğini tahmin edebiliyorum. En azından başlangıçta... Ama gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki “Değer” kavramı ve bu kavram üzerinden üretilen teoriler ne bizlere yabancıdır, ne anlaşılmasızdır, ne de güncellikten uzaktır. Zira “Değer”den kastedilen (tabii ki ekonomik anlamda) ekmek, elbise, ev, araba, arsa, tarla, sinema bileti, gazete, dergi, sağlık tedavisi, saç tıraşı gibi, yaşamımız için bir kullanma-tüketme/yararlanma gerekliliği olan nesnelere, insanlar-toplumlar arası ilişkilerde maddi bir karşılık isteme-verme, maddi bir değer biçme durumudur. Ekonomik değişim ilişkilerinde almadan verme ve/veya vermeden alma söz konusu olmadığından/olamayacağından, “Değer” konusu ekonominin temel konularından birini oluşturur. Soru şudur:

1- Yaşamımız için kullanma-tüketme/yararlanma gerekliliği duyduğumuz nesneleri kullanıp tüketmeye kalkıştığımızda, neden ille de birilerine bir ödeme de bulunmak zorunda kalırız?

2- Ekmek, domates, ayakkabı ya da sağlık, berberlik hizmeti gibi

herhangi bir mal ya da hizmeti kullanıp tüketmenin karşılığı olarak ödeyeceğimiz bedeli/değeri, bu bedelin/değerin miktarını neye göre belirleriz?

“Değer teorileri” işte bu soruları cevaplandırmaya çalışırlar. Dolayısıyla konu tamamen güncel ve bizlere ilişkindir.

Örneğin; banyo sabunu alır, 1 TL öderiz. 1 kg çay alır, 11 TL; 1 kg şeker alır, 3 TL; saç tıraşı olur, 5 TL öderiz. Bu örnekler somut olarak bizlere, mal ve hizmet kimliği kazanmış, ekonomik değişim ilişkilerinin konusu/malzemesi olmuş her şeyin ekonomik bir değerinin olduğunu ve bu değer somutlaşmış, netleşmiş halinin de “fiyatı” olarak ifade edildiğini göstermektedir. Şu halde banyo sabununun ekonomik değeri 1, 1 kg çayın 11, 1 kg şekerin 3 ve saç tıraşının 5 TL’dir.

Bu somut örneklerden hareketle yukarıdaki iki soruyu, burada şu şekilde de sorabiliriz: Peki ama neden, nasıl ve neye göre?

İsterseniz bu soruları siz de cevaplandırmaya çalışabilirsiniz. Bu işe girdiğinizde ve bir cevap elde ettiğinizde siz de bir iktisat (ekonomi) kuramcısı, değer teorisyeni olmuş olursunuz. Zira iktisadın, değer kuramcılarının yapmaya ça-

lıştıkları da başka bir şey değildir.

Görüldüğü gibi, ekonomik açıdan değer neden ve nasıl ortaya çıktığı, ne olduğu, neye göre, nasıl belirlendiği sorusu basit, yalın bir sorudur. Tamamen günceldir. İktisat kuramcılarının ele aldığı, açığa kavuşturmaya çalıştığı bu konu yediden yetmiş hepimizi ilgilendirmektedir. Dahası, tepeden tırnağa hayatımızın, hemen her anımızın içindedir. Ne var ki, bu küçük, bu basit ve yalın sorunun cevabı bugüne kadar, herkesi ikna edecek, herkesin üzerinde uzlaşmaya varabileceği bir şekilde verilmemiştir.

Değer teorileri

Belki garip, belki şaşırtıcı ama gerçek işte! Bir bilim olarak ortaya çıkışından günümüze iki yüzyılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, “Değer, fiyat nedir; neden/nasıl ortaya çıkmıştır; neye göre, nasıl belirlenir?” sorusunu bile kesin, kalıcı bir çözüme kavuşturamamış bir bilimdir ekonomi. Hal böyle olunca, eğer iktisat biliminden pek anlamıyorsanız, iktisatçıların anlatımlarından kafalarınız karışıyor, sakın üzülmeyin; çünkü iktisat kuramcıları da bu konuda sizden, benden daha çok şey bilmiyorlar. Birçok konuda (“değer” konusunun yanı sıra, pa-

ranın tanımı, para-enflasyon ilişkisi vb. örneklerde olduğu gibi) onların da kafası karışık.

Bu nedenle de ortaya bir değil birden çok "değer teorisi" çıkmıştır. Aslında bugün ve bugüne kadar tek bir değer teorisi üzerinde anlaşmaya/ortaklaşmaya varmak da pek mümkün değildir. Zira bugüne kadar ortaya konulmuş değer teorilerinin her biri, önemli olmalarına rağmen, kendi içlerinde ciddi kusurlar, tutarsızlıklar, zaaf lar taşımakta, kendilerine yöneltilen soruların tamamını cevaplandırmayı başaramamaktadırlar.

Temel olarak üç başlık altında toplanmış bu teoriler şunlardır.

1- Maliyet-Değer Teorisi:

Kimi klasik iktisatçıların, örneğin Adam Smith'in (1723-1790) ortaya koyduğu bu teoriye göre, bir mal ya da hizmetin değeri o mal ya da hizmetin üretiminde kullanılan üretim faktörlerinin maliyetlerine göre belirlenmektedir.

Ama "Peki üretim faktörlerinin maliyeti neye göre belirlenmektedir?" ya da "Hiçbir üretim maliyeti olmayan nesneler nasıl olup da bir değere sahip olabilmektedir?" soruları, bu değer teorisinin cevap vermediği, veremeyeceği sorulardır.

2- Emek-Değer Teorisi:

Bu teorisin babası, İngiliz iktisatçı David Ricardo'dur (1772-1823). En ateşli savunucusu ise Marks (1818-1883) olmuştur. Marksist ekonomi politik bu teori üzerine kuruludur. Marks'ın ömrünün son 40 yılını bu teorisin doğruluğunu kanıtlamak için harcadığını söylemek pek de yanlış olmaz sanırım.

Bu değer teorisine göre, değer/değişim değeri, mal ve hizmetlerin emek ürünü olmalarından gelmekte ve içerdikleri emek miktarına göre belirlenmektedir.

Ancak bu teori de, "Mademki değer, mal ve hizmetlerin içerdikleri emek miktarına göre belirlenmektedir, öyleyse nasıl oluyor da emek ürünü olmayan, hiçbir emek içermeyen nesneler birer mal-hizmet

Mülkiyet-Değer Teorisi de benim değer teorimdir. Eğer açtığımızda ihtiyaç duyduğumuz halde bir ekmeği, karşılığını/bedelini/parasını ödemededen bir fırından alıp da tüketmiyorsak, bunun nedeni, hemizin çok iyi bildiği gibi o ekmeğin mülkiyetinin/"tüketim hakkı"nın bir başkasına ait olmasındadır.

kimliği kazanıp bir değere sahip olabilmektedir?" sorusuna cevap verememektedir.

Aslında teorideki bu büyük zaafı/açığı Marks da biliyordu. Zira "Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı" isimli eserinde, "... değişim değeri bir metanın içerdikleri emek zamanından başka bir şey değilse, emek içermeyen metalar nasıl olur da bir değişim değeri olabilir ya da bir başka deyişle, doğal güçlerin ortaya çıkardığı değişim-değeri nereden gelmektedir?" (Sol Yayınları, sf: 85) diye sormuş ve şöyle devam etmiştir: "Bu sorun çözümünü top rak rantı teorisinde bulmaktadır."

Ama maalesef, Kapital'in 3. cildinde ele aldığı rant teorisinde de (Sol Yayınları, sf: 543-704) bu sorunun cevabını vermemiş, verememiştir. Değişim değeri mal ve hizmetlerin içerdikleri emek zamanından/miktarından gelmediği için, doğru-haklı- yerinde olan sorunun cevabını verebilmesi de mümkün değildi; ancak yine de, ölümünden sonra, Engels'in Kapital'in 2. ve 3. cildi olarak yayımladığı çalışmalarını, Marks'ın sağlığında "hazır değil" diyerek yayımlamaya yanaşmadığını belirtmek gerekir.

3- Fayda-Değer Teorisi:

Stanley Jevons (1835-1882) ve Carl Menger'in (1840-1921) kurucuları, Leon Walros (1834-1910) ile Alfred Marshall'ın (1842-1924) başlıca teorisyenleri olduğu bu teoriye göre ise, değer, tüketicilerin, mal ve hizmetlerin, kendileri açısından yararlılığını göz önüne

alması ile arz ve talebe göre piyasada belirir/belirlenir.

Görüldüğü üzere bu teori, bir değer teorisi olmasına rağmen, değerın neden/nasıl ortaya çıktığı noktasında hiçbir açıklamada bulunmamaktadır. "Eğer değer faydaya göre ortaya çıkıyorsa, soluduğumuz hava, güneş ışığı hayati önemde bir faydaya sahip oldukları halde, neden bir değişim değerine sahip değiller?" sorusuna hiçbir cevap vermemekte, verememektedir. Tıpkı tüketiciler açısından faydasının değişmesine rağmen nasıl olup da bir malın değişim değerinin/fiyatının (arz ve talepten bağımsız olarak) inip çıkabildiği sorusuna cevap veremeyeceği gibi...

Öte yandan, fiyatlar piyasada alıcı ile satıcı arasında belirlenir, ama bu teorisin iddia ettiği gibi arz ve talebe göre belirlenmez. Arz ve talep, alıcıların ya da satıcıların kendi aralarında bir rekabete yol açtığı koşullarda fiyatların inip çıkmasında bir rol oynayabilir, ama asla değerın-fiyatın ortaya çıkışında/varoluşunda rol oynamaz.

Yeni Bir Teori: Mülkiyet-Değer teorisi

İşte bu, Mülkiyet-Değer Teorisi de benim değer teorimdir.

Bu teoriye, yani bana göre, değer/ekonomik değişim değeri, mülkiyetten, insanların yaşam gereklerini kişisel ya da toplumsal olarak birbirlerine karşı mülk edinmesinden doğar.

Eğer açtığımızda ihtiyaç duyduğumuz halde bir ekmeği, karşılığını/bedelini/parasını ödemededen bir fırından alıp da tüketmiyorsak, bunun nedeni, hemizin çok iyi bildiği gibi o ekmeğin mülkiyetinin/"tüketim hakkı"nın bir başkasına ait olmasındadır.

Doğal olarak, mülkiyeti, doğrudan mülk edinilmiş nesnelerin mülkiyeti/"kullanım-tüketim hakkı" elimizde bulunmayan nesneleri ihtiyaç duyduğumuzda kullanıp tüketebilmemiz için, mülk/"hak" sahibine bir ödemede bulunmaya mecbur, zorunlu kalmaktayız. İşte,

adına ekonomik anlamda değer/ değişim değeri dediğimiz şey de tam bu noktada ortaya çıkmakta ve mülkiyet/"kullanım-tüketim hakkı"nın maddi karşılığı olarak belirmektedir.

Özetle, değer, yaşam gerekle- rinin kullanım ve tüketimini ele geçirmiş, sadece kendine ayırmış olmaktan başka hiçbir anlama gelmeyen mülkiyetin karşılığıdır. Mülkiyetin yerini tutan, tutabilecek olan her şeydir. Ama hemen belir- teyim ki, bu her şey de, başka mal ya da hizmetlerin mülkiyetinden/ "kullanım-tüketim hakkı"ndan baş- ka bir şey değildir. Bu nedenle de yaşamlarımız açısından bir kulla- nım-tüketim gerekliliğine sahip ve mülk edinilmiş her nesne, mal ya da hizmet kimliği kazanıp sahibine bir kazanç/gelir/değer sağlayabil- mektedir.

Yine bu nedenledir ki bir kul- lanım tüketim gerekliliğine sahip olmasına rağmen, kişisel ya da toplumsal olarak mülk edinilme- miş ya da edinilememiş oldukları için kimi nesneler (hava, güneş ışığı vb.) mal kimliği kazanama- makta, değişim ilişkilerinin konu- su, malzemesi, olamamaktadır. (Bu da elbette ki insanlık için oldukça iyi bir şeydir.) Tersinden de, arsa, ormanlardaki ağaçlar gibi kimi nesneler de, insan emeğinin ürünü olmadıkları halde, mülk edinilmiş oldukları için birer mal kimliği kazanıp değişim ilişkilerinin konu- su/malzemesi olabilmektedir. (Bu da insanlık açısından oldukça kötü bir şeydir.)

İşte tüm bu nedenlerle, bizler alım-satım/alış-veriş yolu ile mal ve hizmetleri karşılıklı olarak, ihtiyaçlarımıza göre, birbirimizle değiş-tokuş ederken, değiş-tokuş ettiğimiz, gerçeğinde mal ve hiz- metler değil, mal ve hizmetlerin şahsında onların ele geçirmiş oldu- ğumuz "kullanım-tüketim/mülkiyet hakları"dır.

Değişim ilişkileri, "değer", insanların/toplumların ya-şam gereklerini birbirlerine karşı mülk edinmesinden doğduğuna göre, her türden mülkiyet ortadan kalktığı- da, sadece devletin, ordu- ların-savaşların, yasaların, mahkemelerin, hapishanele- rin, sınırların değil, değişim ilişkilerinin/değişim değ- rinin de ortadan kalkması kaçınılmaz bir şeydir.

Bir malın, örneğin bir çift ayak- kabının mülkiyetini elimizde bu- lunduruyorsak, oldukça açıktır ki, aynı zamanda bu bir çift ayakka- bının kullanım-tüketim hakkını da elimizde bulunduruyoruz demek- tir. Doğal olarak, bu bir çift ayak- kabıyı satışa çıkardığımızda şöyle demiş oluyoruz: "Gördüğünüz bu bir çift ayakkabının kullanım ve tüketiminden/mülkiyetinden ben vazgeçiyorum; bu vazgeçmenin/bu hakkımı devretmenin karşılığında kim bana ne kadar para (ya da bir başka ifade ile kim bana başka, istediğim bir mal ya da hizmetin kullanım-tüketim/mülkiyet hakkını) verecek?"

Bir mal ya da hizmeti satmaya kalkıştığımızda sormuş olduğumuz bu soru, bir mal ya da hizmeti al- maya kalkıştığımızda da aynı şekil- de bizim karşımıza çıkmaktadır.

Böylelikle ekonomistlerin "de- ğer" ya da "değişim değeri" de- dikleri, ama içinden çıkamadıkları şeyin ne olduğunu, nasıl ortaya çıkmış olduğunu göstermiş olduk. Şimdi de değer, bir mal ya da hizmetin "kullanım-tüketim/mülki- yet hakkı"ndan vazgeçmenin kar- şılığının nerede, nasıl, neye göre belirlendiğini gösterelim. (Ki bu- nun için de özel bir çabaya gerek yoktur; çünkü bu da gözümüzün önünde durmaktadır.)

Değişim, iki kişi, iki toplum/ ülke ya da iki kurum vb. arasın-

daki bir ilişki olduğuna göre, mal ve hizmetlerin "kullanım-tüketim/ mülkiyet hakları"ndan vazgeçme- nin ya da bu "hakları" ele geçi- menin değeri/fiyatı da iki kişi/iki toplum-ülke-kurum arasında yani piyasada/pazarda) anlaşma ile belirlenmektedir. Peki, neye göre? Hiç kimse kazançlı çıkamayacağı bir alım-satım/değiş-tokuş ilişkisine girmeyeceğine, yanaşmayacağına göre, elbette ki tarafların kazançla- rına göre!

Hepsi bu!

Peki, bu mesele, değer konusu bu kadar basit mi? Evet.

Değişim ilişkileri/ Değer Kalıcı mıdır?

Değişim ilişkileri, "değer", insanların, toplumların/ülkelerin yaşam gereklerini birbirlerine karşı mülk edinmesinden doğduğuna göre, her türden mülkiyet ortadan kalktığına, sadece devletin, ordu- ların-savaşların, yasaların, mahke- melerin, hapishanelerin, sınırların değil, değişim ilişkilerinin/değişim değerinin de ortadan kalkması kaçınılmaz bir şeydir. Ve elbette, her türden mülkiyetin son bulması ile ortadan kalkacak olan değişim ilişkilerine (ekonomik anlam- da)/değişim değerine bağlı olarak ortaya çıkmış olan para, ticaret, faiz, ücret/maaş, rant, kar, arz ve talep, bankalar, borsalar, gümrük duvarları, vergiler, enflasyon, de- valüasyon, döviz kurları, döviz büroları vb. de ortadan kalkacak, son bulacaktır.

Geriye, sınırların, devletlerin, orduların-savaşların bulunmadığı bir dünyada, herkesin gücü, yete- nekleri, bilgi ve birikimi oranında üretime katıldığı, üretimin ise (ve elbette tüketimin de) kişisel-top- lumsal ihtiyaçlara göre gerçek- leştiği, kardeşlik içinde bir düzen kalacaktır. Bu düzen de adına ko- münizm dediğimiz şeyden başka bir şey olmasa gerek.

Ernesto Che Guevara

İbn-i Haldun

Feqiyê Teyran

Kropotkin

Ömer Hayyam

Hallacı Mansur

Nazım Hikmet

Mao Zedong

Rosa Luxemburg

Thomas More

Hasan Sabbah

Spartaküs

Antonio Gramsci

Josef Stalin

Ahmedî Xanî

Clara Zetkin

Dimitrov

Seyh Bedreddin

Çernişevski

Neruda

Bertolt Brecht

Ho Şi Mingh

Cegerxwîn

Lev Troçki

21.YY'DA

ÖZGÜRLÜK

VE

SOSYALİZM

MANİFESTOSU

gün yayıncılık



YENİ BİR AYDINLANMA İÇİN SOSYALİST MEZOPOTAMYA

Haziran 2010 • Sayı: 28 • 4 YTL • www.mesop.net
İKİ AYLIK TEORİK POLİTİK DERGİ

Nasıl bir sosyalizm sorusu, sosyalizmin farklı farklı yorumlanabileceğine ve yer, zaman, topluma göre değişiklik gösterebileceğine işaret etmektedir. Hem Marksizm öncesi (ütopik sosyalizm gibi) hem de Marksizm sonrası (nasyonal sosyalizm gibi) "sosyalizm" adı altında farklı hatta karşıt anlayışların varlığı, "nasıl bir sosyalizm" sorusunu kaçınılmaz kılıyor. Aynı düşünsel kaynakları referans almalarına karşın geçmişte SSCB, ÇİN, ARNAVUTLUK gibi ülkelerin farklı uygulamalara, "sosyalist" anlayışlara sahip olmaları da "nasıl bir sosyalizm" sorusunun önemini göstermektedir. Türkiye özeline bakıldığında, kendilerine sol/sosyalist diyen çoğu kesimin içinde bulunduğu düşünsel düşkünlük onları öyle bir noktaya getirmiş ki, pratikte Kemalist/faşist sistemi korumak adına her yola başvurabilmektedirler; bazen direkt, bazen de utangaçça... Sistemle iç içe geçmiş bu "sosyalistlerin" yegane silahı işçi sınıfının çıkarlarından yana tutum alıyor görünmeleridir. Sosyalizm savunusunu işçilerin ekonomik çıkarlarına indirgeyen bu anlayış, sınıf bilincinden yoksun, sistemle politik bir hesaplaşmaya girmekten özenle kaçınan ve sistemi rahatsız eden farklı gelişmeler yaşandığında "kazanımları korumak adına" acilen devreye girip sistemle dayanışma içerisine giren 'devletçi sendikaları', dolayısıyla sistemin kendisini meşrulaştırmaktan başka bir şey yapmıyor. Sosyalizmin ilk etapta ve herkesten önce işçileri çağırması doğru ve anlaşılırdır. Ancak işçilerin sadece bazı ekonomik kazanımlarıyla sınırlı ve diğer ezilen kesimlerin sorunlarına kayıtsızlığın ismi sosyalizm olamaz; olsa olsa nasyonal sosyalizm olur. Bu açıdan da bakıldığında "nasıl bir sosyalizm" sorusu hayati bir önem taşıyor; özellikle de Kuzey Kürdistanlı komünistler için.